

številka 29/30

november 2014

Intervju

Dr. Ludvik Vidmar
Evelyne Paradis

Kriminalizacija

Preganjali so tudi
lezbijke

Prostitucija

Bolje biti prostitut
kot tat

Istospolne družine

V vrtcu

narobe .
revija,
kjer je
vse prav.

Narobe ti šenkamo!

narobe

Fotografijo je na letošnji paradi ponosa posnela Urša Čuk v okviru fotografskega tečaja »Fotkam, ja, in?«. Tečaj je bil namenjen reportažni in portretni fotografiji. Fotografsko delavnico je vodila fotografinja Jasna Klančičar, tečaj pa sta v okviru projekta »Let's get empowered and active!«, ki ga podpira Evropska mladinska fundacija Sveta Evrope, omogočila ŠKUC - Kulturni center Q (Klub Tiffany) in Mestna občina Ljubljana.

Zadnje ...

Konec novembra je bila v Ljubljani otvoritev Pritličja, ki sicer ni nov Open, so pa v njem, kot pravi Barbara Rajgelj, »vsi malo topli«. Ker je Pritličje med drugim tudi »streha za podzemlje«, bo v njem zagotovo svoje pribežališče našla tudi lgbt-skupnost.

Sredi novembra je na Brdu pri Kranju potekala nacionalna konferenca »Ženske 20 let po Pekingu«, ki sta jo organizirala Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Ženski lobi Slovenije. Na konferenci so sprejeli Feministični manifest, pri katerem so članice in člani transfeministične iniciative TransAkcija uspeli s pobudo, da se v uvodu manifesta ob okoliščini spolne usmerjenosti zapišeta tudi okoliščini spolne identitete in spolnega izraza.

Popularna britanska oddaja Strictly Come Dancing bo prvič v zgodovini gostila istospolni plesni par. Sestavljala ga bosta Robin Windsor, ki bo plesal s slovenskim plesalcem Aljažem Škorjancem! V točki, ki jo pripravljata, sicer ne bosta ves čas plesala skupaj, a vendarle bosta imela nekaj skupnih elementov. Če britanska publika ob tem ne bo bruhala, organizatorji napovedujejo, da bodo v prihodnje v oddajo vključili tudi istospolne pare.

Poleti so prostore Mladinskega centra Bistrica ob Sotli razglasili za prijazne LGBT-osebam. Idejni vodja projekta in član MC Bistrica ob Sotli Franek Černelč je ob tem dejal, da ob predstavitvi te ideje vodstveni organi MC-ja niso polemizirali. Družno so namreč ugotovili, da so bili že do sedaj prostor prijazen do LGBT-oseb. »Samo iz omare smo morali priti,« je v šali pojasnil Černelč.

Narobe. Revija, kjer je vse prav.
Letnik VII, številka 29/30
November 2014

ISSN 1854-8474

Urednik: Roman Kuhar
[roman.kuhar@gmail.com]

Sodelovali so: Aleš Zobec, Anamarija Šporčič, Andrej Zavrl, Barbara Rajgelj, Brane Mozetič, Gordan Bosanac, Irena Woelle, Izak Košir, Iztok Klančar, Katarina Majerhold, Luka Pieri, Maja Ličen, Martin Gramc, Matej Repič, Mihael Topolovec, Milan Šelj, Mitja Blažič, Mitja Čosić, Nina Tuš, Polona Črnič, Suzana Tratnik, Tomislav Kiš, Zala Hriberšek

Lektorica: Zala Hriberšek

Fotografija na naslovnici: Urša Čuk

Oblikovanje: Irena Woelle

Izdaja: Društvo informacijski center Legebitra
Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana

Vodja projekta: Simon Maljevac

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 800 izvodov

Revija je izšla ob finančni podpori ŠOU (Študentska organizacija Univerze v Ljubljani), Urada za mladino pri Mestni občini Ljubljana, Ministrstva za zdravje in Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji – FIHO.

Revija *Narobe* je objavljena pod licenco Creative Commons [priznanje avtorstva + nekomercialno]. Licenca je dostopna na www.creativecommons.si

Narobe ti šenkamo!

Naročite si *Narobe* na dom po pošti

www.narobe.si

[rubrika: naročanje]

Narobe na

www.facebook.com

[išči: Revija *Narobe*]

RADIKALNO HOMOSEKSUALNO GLASILO

Večinski mediji v Sloveniji redko povzemajo z neke obskurne slovenske spletne strani nekega zavoda, okrog katerega se združujejo napovedovalci konca sveta. Vse bo narobe, pravijo, in vse bo šlo *cu grund*, če stvari ne bodo urejene po njihovo. Kljub temu je pred tedni ena od njihovih pobud le doživela nekaj več medijskega odziva, saj je bila tako senzacionalistična, da jo je bilo težko spregledati (in se ob njej ne nasmihati). Pozivali so nas, naj ne kupimo nove različice *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ), saj radikalno spreminja pomen družine. Medtem ko je stari SSKJ družino definiral kot »zakonski par z otroki ali brez njih«, nov SSKJ predpostavlja, da je otrok konstitutivni element družine. Družina je tako opredeljena kot »skupnost enega ali obeh staršev z otrokom, otroki«, med primeri pa nov SSKJ navaja tudi istospolno družino. Slednja je bržkone zmotila napovedovalce konca sveta, saj kar naenkrat njihove normalne (khm ...) družine niso več edina oblika družine. No, to je sicer statistično in družbeno dejstvo že nekaj desetletij in več, a napovedovalci konca sveta tako ali tako nikoli niso bili preveč dobri, ko gre za »stik z realnostjo«. Obtožili so »radikalne aktiviste in zagovornike teorije spola«, da so na silo spremenili pomen »nekaterim slovenskim besedam«.

Žuli jih tudi dejstvo, da družina po novem ni več poročeni par brez otrok. Tudi pri tej radikalni spremembi naj bi imeli prste vmes radikalni aktivisti. A pravo vprašanje pravzaprav je, kdo je bil v sedemdesetih, ko je nastala prva različica SSKJ, tako zelo radikalen, da je za družino proglasil poročeni par brez otrok? V klasični sociologiji že od nekdaj velja, da je družina skupnost otrok in odraslih oseb (staršev). Enako določa tudi *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, ki je nastal še v času bivše Jugoslavije in je še danes veljaven. Če je torej kakšna definicija v SSKJ radikalna, potem je to zagotovo stara definicija družine,

ne nova. Napovedovalci konca sveta bi morali malce pogosteje pogledati tudi svoje lastne knjige. Katekizem katoliške cerkve namreč prav tako določa otroka za konstitutivni element družine: »Mož in žena, združena v zakonu, sestavljata skupaj s svojimi otroki družino.« No, toda napovedovalci konca sveta tako ali tako nikoli niso bili preveč dobri, ko gre za »konsistentnost«.

Potem ko se je njihovi pobudi bolj ali manj naglas posmehovalo že pol Slovenije, so na dan prišli z novimi šokantnimi odkritji: načrt za ideološko preobrazbo spornega slovarja je bil napisan februarja letos in to kar v reviji, ki jo pravkar prebirate. V zadnji številki *Narobe* smo namreč objavili razpravo dr. Vojka Gorjanca o heternormativnosti slovarskega opisa slovenskega jezika, a niti sanjalo se nam ni, da gre za radikalnega jezikoslovca, ki je v svojem besedilu ponovil, kot trdijo napovedovalci konca sveta, »v mednarodnih homoseksualnih krogih izumljene teze«. Nič čudnega torej, da je bil tak tekst objavljen, kot so zapisali, »v ekstemističnem homoseksualnem glasilu.« In povsem logično je, da je skupina strokovnjakov in strokovnjakinj pod vodstvom dr. Marka Snoja komaj čakala na zadnji *Narobe*, ga natančno preučila, in tik preden je šel SSKJ v tisk, v skladu z navodili v *Narobe* definirala nekatere besede, ki jih sami preprosto niso znali definirati. No, morda so jih, a kaj ko jim je za ovratnik dihala gejevka mafija, lezbične radikalke, transteristi in sploh do zob oboroženi radikalni homoseksualni aktivisti, med njimi pa tudi nekaj radikalnih feministk z zračnimi puškami Optimus (4,5 mm). Seveda so klonili in zapisali, kar so zapisali!

Zato je čas za streznitev. V svojih lastnih vrstah moramo počistiti s temi radikalcami, ki v družbo vnašajo nemir in na nas mečejo slabo luč, začevši z urednikom tega radikalnega glasila. Na giljotino z njim!

ROMAN KUCHAR, (SPET) UREDNIK

Kazalo

- 2 **Novice od tu**
- 4 **Novice od tam**
- Intervju**
- 8 **Dr. Ludvik Vidmar: Nekdo mi je z žebrom na avto napisal AIDS**
- Tema**
- 12 **Preganjali so tudi lezbijke**
- Kolumna**
- 16 **Barbara Rajgelj: Zasedli smo svoje mesto**
- 17 **Brane Mozetič: Trideset let pomnjenja ali brisanja zgodovine**
- Raziskava**
- 18 **Istospolne družine v vrtcih v Sloveniji**
- Lajf**
- 21 **Držanje za roke kot težava?**
- Aids**
- 22 **Razstava o zgodovini boja proti aidsu v Sloveniji**
- Intervju**
- 24 **Evelyne Paradis: Vlagati moramo v gradnjo gibanja**
- Komentar**
- 28 **Mitja Blažič: Sadovi zastrupljenega drevesa**
- 29 **Gordan Bosanac: S homofobijo do zaščite LGBT-pravic na Hrvaškem**
- Report**
- 30 **Zlate tifanije**
- 32 **Ja, in?**
- 34 **Dregice 2014**
- Prostitucija**
- 36 **Bolje je biti prostitut kot tat**
- Knjiga**
- 39 **Brane Mozetič: Najlažje pišem odmaknjeno od doma**
- 40 **Juan Goytisolo: Zame je literature zastavljanje vprašanj**
- 41 **René de Ceccatty: Pisanje je samotno opravilo**
- 43 **Prevajalska delavnica lezbične poezije**
- Plošča**
- 44 **Damjan Loš: Mama, ja nisam bolestan ...**
- 46 **Gledališče**
- Film**
- 48 **Normalno srce**
- 50 **Serije**
- 51 **My Man**
- Slika**
- 52 **Skozi njene oči**
- Portret**
- 54 **Mick Jagger: Pedrski bluz osameljenega šolarja**
- 56 **100-letnica rojstva Tove Jansson**
- Scena**
- 58 **Gospod medved Roman**
- 59 **Kolaž ponudbe**
- 60 **Ali je Skrito še skrito?**
- Napovedujemo**
- 62 **30. Festival LGBT filma**
- i na piko**
- 64 **Suzana Tratnik: Goreča anonimnost**

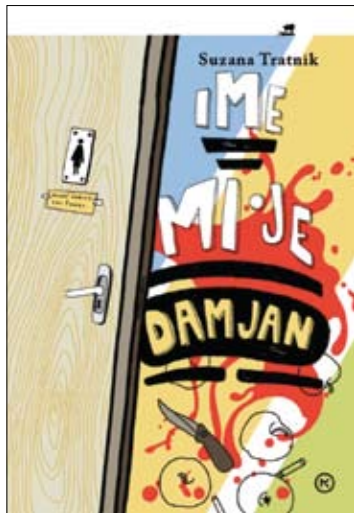
Volitve

Letošnje volitve – evropske, državne in lokalne – so bile zagotovo zaznamovane z dejstvom, da so na njih prvič vidnejše nastopili tudi razkriti geji in lezbijke. Nekaj aktivistk in aktivistov se je otreslo nelagodja, ki ga »nevladniki« pogosto občutijo v odnosu do politike, in se postavilo pod različne politične barve. A zgodil se je tudi obraten proces: nekatere stranke – resda bolj tiste, ki na volitvah niso imele veliko možnosti – so kar naenkrat med svojimi kandidatkami in kandidati želele imeti lezbijke in geje, pa tudi predstavnike še kakšne druge manjšine. Za trenutek se je zazdelo, kot da zbirajo vso raznolikost človeških izkušenj, ki so bile še do včeraj potisnjene na margino. »Drugačnost« je postala vnovčljiva politična kar-

ta. Tako se je zdelo. Koliko je vnovčila druga, torej naša stran, bomo še videli. Nekaj prvih pozitivnih rezultatov (npr. javno vzemanje za enake pravice LGBT), smo že dosegli. Na listi Kacin – Konkretno za evropske volitve je nastopila dolgoletna LGBT-aktivistka dr. Tatjana Greif. Na pogovoru v Cafe Kolaž je povedala, da je bilo povabilo na Kacinovo listo Konkretno zanjo velik izziv in presenečenje. Povabilo je na koncu sprejela, rekoč: »Po 30 letih aktivizma v Sloveniji je zgovorna poteza, da nekdo sprejme ta izziv.« Žal lista ni zbrala dovolj glasov za vstop v Evropski parlament. Enako se je zgodilo Državlanski listi, na kateri je nastopil študent prava Miha Istenič, prav tako razkriti gej, ki so ga na reklamnem plakatu prav simpatično upodobili kot tistega,

ki maha z mavrično zastavo, vzemal pa naj bi se za »vsestransko in polnovredno integracijo istospolno usmerjenih v vse segmente družbe«. Če smo na evropskih volitvah ostali praznih rok, je na prvi po-

Pri nacionalnem projektu spodbujanja bralne kulture »Rastem s knjigo – izvirno slovensko mladinsko leposlovno delo vsakemu dijaku prvega letnika« je bila na razpisu Javne agencije za knjigo izbrana knjiga pisateljice Suzane Tratnik *Ime mi je Damjan* (Mladinska knjiga). Spremnino besedo za novo izdajo knjige, ki je prvič izšla pri Lambdi, je napisal sociolog Roman Kuhar, pod režijsko taktirko Maje Weiss pa je nastal tudi kratek predstavitveni film o romanu, ki si ga lahko ogledate na YouTube. Dijaki in dijakinje bodo tako lahko prebiralali zgodbo o Damjanu, ki mu je bil ob rojstvu pripisan ženski spol, sam pa se upre tem družbenim pričakovanjem in poišče svojo pot – Damjanovo pot.

LGBT-certifikati

Mestna občina Ljubljana je podelila prva certifikata Mestne občine Ljubljana »LGBT prijazno«. Prejemnika sta Mestna uprava MOL in Zdravstveni dom Ljubljana. Obe instituciji se ob tem zavezuje, da bosta zagotavljali boljše razume-

vanje temeljnih človekovih pravic LGBT-oseb, vključujoče okolje za LGBT-sodelavce in sodelavke, dvig osveščenosti zaposlenih pri zagotavljanju ponudbe in storitev za LGBT-uporabnice in uporabnike ter povečanje občutljivosti za zaznavanje kršitev pravic LGBT-oseb v delovnem in uporabniškem

okolju. Obe organizaciji bosta dobili listino, nalepko in plakat »LGBT prijazno« za namestitev na vidno mesto ob vhodu v organizacijo.

Ničelna toleranca do homofobije

Civilnodružbeno iniciativa »Volitve 2014 – LGBT« je pred volitvami pozvala stranke, naj se zavežejo k spoštovanju človekovih pravic LGBT-oseb. 8 političnih strank in list je zavezo podpisalo (Državlanska lista, Piratska stranka Slo-

venije, Pozitivna Slovenija, Socialni demokrati, Solidarnost, Verjamem, Zaveznitvo Alenke Bratušek in Združena levica), 9 se jih pozivu ni odzvalo ali pa so podpis brez navedbe razloga zavrnilo. Stranka Mira Cerarja (SMC), ki je na volitvah zmagala, se je na po-

gled bolje kazalo med državnoborskiimi volitvami. Miha Lobnik je namreč kandidiral v okviru Zaveznitstva Alenke Bratušek in skorajda prišel v parlament. Med televizijskim prenosom v času neuradnih rezultatov so ga že navajali kot novega člana parlamenta, a mu je na koncu zmanjkalo le nekaj glasov. Med drugim je pojasnil, da se je za kandidaturo odločil tudi zato, ker želi, »da bi sprejeli sodoben in enakopraven Družinski zakonik in da bi se glas lezbične in gejevske skupnosti slišal tudi v parlamentu«. Tudi na lokalnih volitvah v oktobru se je opisani trend nadaljeval. Najvidnejša je bila zagotovo kandidatura Nataše Sukič, dolgoletne LGBT-aktivistke, ki je bila kandidatka Združene levice za županjo Ljubljane. Za kandidaturo, kot je pojasnila v intervjuju za *Mladino*,

se je odločila zato, ker meni, da se »boj za človekove pravice in za pravičnejšo družbo, če želimo, da je uspešen, ne more ustaviti na mejah civilne družbe«, pa tudi zato, ker meni, da se je v Ljubljani v zadnjih petindvajsetih letih zgodilo vse, kar je v kapitalizmu narobe. S skoraj 3 % volilnih glasov sicer ni prevzela vodenja Ljubljane, je pa postala mestna svetnica. Za to mesto sta se potegovala tudi Maja Ličen (Združena levica) in Pavel Povše (Solidarnost). Čeprav so bile letošnje volitve najbolj mavrične in »razkrite«, omenjeni kandidati in kandidatke niso bili prvi, ki so kot razkriti geji in lezbijke nastopili na volitvah. Že na prvih demokratičnih volitvah leta 1990 je na Listi novih družbenih gibanj kandidiral ustanovitelj gejevskega gibanja v Sloveniji, dr. Bogdan Lešnik, ki je danes profesor na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani. Stranka mladih Slovenije je leta 2009 na volitvah za Evropskih parlament kandidirala Petra Janeša, ki je prav tako nastopal kot razkriti gej, leto pozneje pa je na lokalnih volitvah na listi LDS za mesto v ljubljanskem mestnem svetu kandidirala dr. Barbara Rajgelj, profesorica prava in aktivistka za pravice LGBT.

Naj se trend nadaljuje!

živ odzvala z zamudo, izjave pa ni podpisala. Pojasnili so, da spoštujemo človekove pravice vseh ljudi, ne želijo pa se »posebej politično zavezovati k spoštovanju človekovih pravic le določenih skupin. Storili bomo vse, kar bo v naši moči, da bo delovala pravna država in na ta način bodo tudi spoštovane človekove pravice vseh ljudi v Republiki Sloveniji.« V novi koalicijski pogodbi so se vladajoče stranke (SD, SMC in Desus) nato zavezale k spoštovanju človekovih pravic LGBT. Zapisali so, da vladna koalicija sicer ne bo odpirala »ideoloških vpra-

šanj« in da si bo prizadevala za polno spoštovanje različnosti in omogočanje enakih možnosti za vse – med drugim tudi za LGBT. V poglavju o enakih možnostih je tako zapisano: »Odprava vseh vrst diskriminacij in vzpostavitev ničelne stopnje tolerance do homofobije in vseh oblik nestrpnosti. Na podlagi odločb ustavnega sodišča bomo pristopili k odpravi sistemske diskriminacije istospolnih partnerjev in istospolno usmerjenih ljudi.« Sliši se fino. Realnost pa ...

Opolnomočenje LGBT-skupnosti proti nasilju

Foto: Matej Godlec

Med 12. in 13. februarjem 2015 bodo v Italiji predstavili rezultate evropskega raziskovalnega projekta »Opolnomočenje LGBT-skupnosti proti nasilju – model P2P«, ki ga je vodila Univerza v Torinu, slovenski partner pa je bilo Nacionalno združenje za kakovost življenja Ozare. Udeležba je brez kotizacije, vabljeni tudi tisti, ki bi želeli aktivno sodelovati.

Ideja programa presega dvojnost – patologizacije in pomoči služb; opira se na raziskovanje lastne logike razumevanja vsakodnevne dogajanja in izgradnji lastnega okvira delovanja. V tem je element opolnomočenja in uporabe lastnega okolja ter lastnih notranjih virov odpornosti. V okviru programa so bile tako oblikovane delavnice, ki so interaktivne in usmerjene v realistične in izvedljive možnosti delovanja. Prepoznavanje in razumevanje logike heteroseksizma tako lahko vodi v njeno razgradnjo, v bolj svobodno raziskovanje lastnega spola in spolne usmerjenosti. Kompleksna in večplasnata metoda projekta si je prislužila nominacijo za univerzitetno nagrado za odličnost v raziskovanju Univerze Hertfordshire. Vsa gradiva in priročniki za delavnice bodo javno dostopni za uporabo. Več informacij: www.peerlgt.eu.

Testiranje na HIV

Konec maja je v Luksemburgu potekala otvoritvena konferenca projekta EURO HIV EDAT. Konferenca projekta, ki ga sofinancira Evropska komisija, so se kot člani partnerske organizacije udeležili tudi predstavniki Legebitre. V okviru projekta, ki je pri nas povezan s prostovoljnimi in zaupnim testiranjem na HIV in nekatere spolno prenosljive okužbe za MSM (več na www.testiran.si), bodo med drugim pilotsko preverili nekatere inovativne pristope k testiranju (npr. testiranje na HIV s samoodvzemom vzorca sline na domu in prevzemom rezultatov preko spleta).

Poskus št. 6

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je oktobra v javno obravnavo posredovalo predlog Zakona o partnerski skupnosti (ZPS), ki je bil poslan v javno razpravo že aprila letos, vendar do nadaljnje obravnave ni prišlo zaradi volitev. Zakon, ki je šesti poskus urejanja partnerskih razmerij istospolnih parov, v popolnosti izenačuje pravice istospolnih in raznospolnih parov, z izjemo skupnih posvojitvev in možnosti oploditve z biomedicinsko pomočjo. To dvoje ostaja privilegij heteroseksualcev. Kljub temu so na ministrstvu zapisali, da želijo z zakonom odpraviti razlikovanje, ki temelji na podlagi spolne usmerjenosti. No, če bo zakon sprejet, bo pomemben del tega razlikovanja res odstranjen, ne pa v celoti. Tega se na ministrstvu zagotovo zavedajo. Dela ne bo zmanjkalo.

Mreža mavričnih mest

Ljubljana je bila maja vključena v mrežo mavričnih mest (Rainbow Cities Network), katere cilj je predvsem izmenjava dobrih praks in izkušenj na področju do LGBT-oseb vključujočih politik. Mreža mavričnih mest je neformalna mreža, ki jo upravlja nizozemska neprofitna organizacija Movisie. V mreži je trenutno vključenih 19 mest iz 11 držav, in sicer: Berlin, Hamburg, Köln in München (Nemčija); Bergen (Norveška);

Dumphries in Galloway (VB); Ženeva in Zürich (Švica); Gent (Belgija); Madrid (Španija); Torino (Italija); Dunaj (Avstrija); Amsterdam, Haag, Nijmegen, Rotterdam in Utrecht (Nizozemska) ter Ljubljana (Slovenija). Predstavnice in predstavniki mest članic izkušnje izmenjujejo prek foruma mreže, vsako leto pa se srečajo v enem izmed mest. Letos novembra je srečanje potekalo na Dunaju.

Resnica boli: smo pod povprečjem

Organizacija ILGA Europe je v maju objavila izdajo Mavričnega zemljevida Evrope za leto 2014, ki prikazuje položaj posameznih držav v primerjavi z ostalimi glede na pravni položaj LGBTI-posameznikov in posameznice. Slovenija je med devetinštiridesetimi evropskimi državami zasedla 19. mesto. Evropsko povprečje glede pravne zaščite LGBTI-oseb na lestvici od 0 do 100 je 36, znotraj EU pa 46. Slovenija je bila ocenjena s 35. Da, nismo samo pod evropskim, pač pa tudi pod EU povprečjem. Dobrodošli v Sloveniji!

VEČ INFORMACIJ NA NAROBĚ BLOGU (WWW.NAROBĚ.SI) OB PREBIRANJU NAROBĚ BLOGA PRIPRAVIL ROMAN KUCHAR.

Smrt Milana Rosza

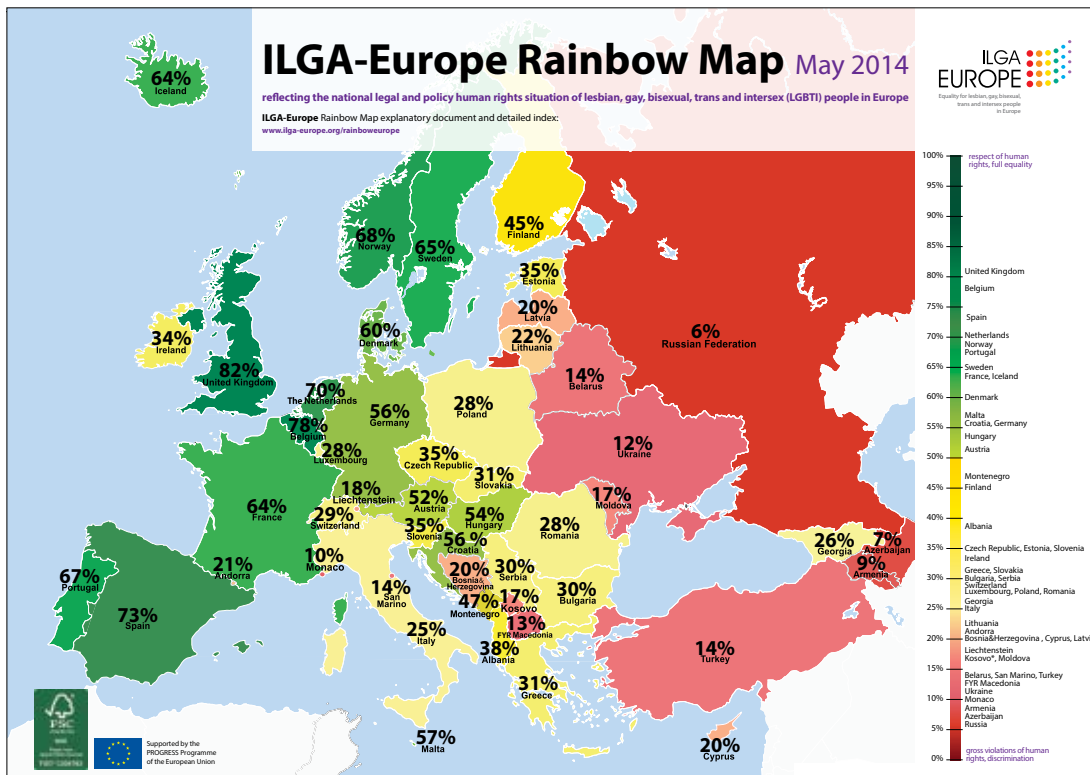
Šestindvajsetletni madžarski glbt-aktivist Milan Rosza je naredil samomor le teden potem, ko so ga madžarske oblasti obtožile napada na sedež vladajoče stranke Fidesz med množičnimi protesti proti obdavčitvi uporabe interneta. Februarja letos je Rosza izvedel solo protest pred rusko ambasado v Budimpešti, ko je preplezal ograjo in razprl mavrično zastavo v protest proti ruskim homofobičnim zakonom. Bil je eden od najbolj vidnih lgbt-aktivistov na Madžarskem.

Rosza je dlje časa trpel za depresijo. Ta naj bi bila, kot pišejo madžarski mediji, tudi poglavitni vzrok za samomor.

Premika se tudi v vzhodni Evropi

Latvijski minister za zunanje zadeve Edgars Rinkēvičs je v začetku novembra na svojem twitterju objavil: »Ponosno sporočam, da sem gej. Vsem želim vse dobro.« Gre za prvo razkritje katerega koli politika v Vzhodni Evropi. Razkritje je še toliko pomembnejše, saj so v Latviji pred časom razpravljali o podobnem zakonu o prepovedi »homoseksualne propagande«, kot ga poznajo v Rusiji. Rinkēvičs

je svoj tvit objavil z oznako #ProudToBeGay, napredna tviteraška skupnost pa se je nanj odzvala z velikim številom podpore z oznako #ProudOfEdgars. Latvijski aktivist Kaspars Zalis iz društva Mozaika je razkritje označil za eno od najlepših stvari: "Minister je dokazal, da je sprememba možna. Zelo sem ponosen nanj in na svojo državo."

Mavrični Apple

Razkril se je tudi direktor Appla Tim Cook. V uvodniku v reviji Bloomberg Businessweek je zapisal: »Ponosen sem, da sem gej in to razumem kot enega od največjih darov, ki mi jih je dal bog.« Pojasnil je, da je v svoji službi že dlje časa razkrit, a da se je bolj kot svojemu zasebnemu življenju raje posvečal produktom, ki jih proizvaja Apple. »S soncem obsijano pot do pravičnosti gradimo zidak za zidakom. To je moj zidak,« je še dodal.

Še ena resolucija . . .

Svet Združenih narodov (ZN) za človekove pravice je septembra sprejel resolucijo proti nasilju in diskriminaciji LGBT-oseb. Po več kot enourni razpravi je za resolucijo glasovalo 25 predstavnikov in predstavnic držav članic omenjenega sveta, proti pa 14.

Ugandski zakon protizakonit

Avgusta je ugandsko ustavno sodišče odločilo, da je bil zakon, ki je kriminaliziral homoseksualnost in predpisuje izjemno stroge kazni za kršitve, neustaven, ker je bil sprejet protizakonito. V obrazložitvi sodbe je sodišče navedlo, da je predsednik parlamenta deloval protizakonito, saj je glasovanje o sprejetju zakona dovolil, kljub temu da so vsaj trije poslanci oziroma poslanke temu nasprotovali zaradi nesklepčnosti parlamenta. Razsodbo je pred sodiščem pričakala množica aktivistk in aktivistov, ki niso skrivali navdušenja ob izreku sodbe. Sodbo je na Twitterju komentiral tudi ugandski novinar, Andrew M. Mwenda, ki je na koncu z veseljem razglasil, da je homofobni zakon »mrtev kot kamen.«

Dve plati Kenije

Kenijsko vrhovno sodišče je razsodilo, da mora Kenijski nacionalni izpitni odbor transspolni aktivistki Audrey Mbugua izdati nova spričevala, ki bodo nosila njeno ime in na katerih ne bo več označen moški spol. Na sodišču so ob razsodbi povedali, da na podlagi svoje pravne presoje niso ugotovili, da bi bili izpiti in ocene v njihovi državi kakorkoli povezani z biološkim spolom oseb. Kljub tej

zmagi pa v Keniji trenutno poteka obravnava osnutka zakona o kriminalizaciji homoseksualnosti, ki za kršitve predvideva strahotne kazni, kot je smrt s kamenjanjem. Predstavniki kenijske vlade je v začetku leta povedal, da je homoseksualnost tako resen problem kot terorizem ali kakšno drugo družbeno zlo.

Proti reparativnim terapijam

Nekateri nekdanji glavni akterji in akterke reparativne terapije oz. gibanja »ex-gay« v ZDA so se v skupnem pismu zavezali za odpravo reparativne terapije. Ti so se v preteklosti že opravičili oz. priznali, da reparativne terapije ne delujejo. Tokrat pa se je prvič toliko najpomembnejših akterjev in akterk združilo in pozvalo k prepovedi te terapije. Kot so zapisali v skupnem pismu, je bil namen reparativne terapije pomagati lezbijkam, gejem, biseksualnim in transspolnim osebam spremeniti oz. premagati njihovo spolno usmerjenost ali spolno identiteto. V pismu priznavajo, da večina tistih, ki izvaja to terapijo, to pogosto počne z zelo malo ali brez ustrezne formalne psihološke izo-

brabze, ravna se povsem na podlagi religiozne perspektive in verjamejo, da je homoseksualnost greh.

Navajajo tudi nekatere učinke, ki jih je reparativna terapija, ki so jo nekoč zagovarjali, imela na njihove uporabnice in uporabnike – ojača ponotranjeno homofobijo, anksioznost, krivdo in depresijo. Vodi do sovraštva do samega sebe in do čustvene in psihološke škode. Priznavajo tudi, da so se številni zaradi neuspešnosti te terapije odločili za samomor. V pismu skupaj priznavajo, da reparativna terapija nikakor ni terapija, ampak je prav nasprotno – neučinkovita in škodljiva.

Danska spet prva

Danska je septembra postala prva država v Evropi, ki od posameznikov in posameznikov za pravno priznanje želenega spola ne zahteva predhodne določitve diagnoze motnja spolne identitete ali kakršne koli psihološke ocene ali mnenja. Z zakonom so tudi črtane zahteve po kakršnikoli medicinski intervenciji (npr. jemanje hormonov), obveznem operativnem posegu in obvezni sterilizaciji. Zakon predpisuje le enostaven administrativni postopek – posredova-

nje prošnje za pravno priznanje spola pristojnemu uradu, po šestih mesecih pa prosilka ali prosilec le znova potrdi svojo prošnjo. Zakon določilo o šestmesečni čakalni dobi utemeljuje z varstvom posamezne osebe pred prenapljeno odločitvijo, ki bi jo lahko kasneje ta oseba obžalovala. Danska je bila septembra 1989 tudi prva država na svetu, kjer je bila izpeljana prva registracija istospolnega para.

Heli se bo morala ločiti

Julija je Veliki senat Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) objavil sodbo v primeru Hämäläinen proti Finski. Finska državljanka Heli Hämäläinen je namreč izpodbijala zahtevo Finske, da se mora, če želi pravno priznati svojo spolno identiteto, najprej ločiti. Heli Hämäläinen je že 18 let poročena s svojo ženo, s katero imata tudi 12-letnega otroka. Prošnjo za pravno priznanje svojega ženskega spola, ki jo je Hämäläinen vložila pri finskih oblasteh, so te zavrnile, saj se prosilka in njena žena nista želeli ne uradno ločiti ne preoblikovati svojega zakona v registrirano partnerstvo.

Sodišče je njeno izpodbijanje zahteve zavrnilo. Presodilo je namreč, da zahteva, da se pred pravnim priznanjem spolne identitete zakonska zveza transosebe preoblikuje v registrirano partnerstvo, ni kršitev pravic iz Evropske konvencije človekovih pravic. Razsodba bo imela posledice tudi v preostalih državah EU, kjer se zahteva, da se mora oseba pred pravnim priznanjem spolne identitete ločiti oz. razveljaviti poroko.

Pri mednarodni organizaciji Transgender Europe (TGEU), ki se je primeru pridružila z intervencijo tretje stranke, so globoko razoča-

V Beogradu, Podgorici in Osijeku mirno

V Beogradu je bila brez fizičnega nasilja (priprli so 50 ljudi) izvedena letošnja parada ponosa. Po poročanju medijev se je udeležilo okrog 1000 ljudi, ki jih je varovalo okoli 7000 policistov in policistov. Med udeleženci so bili tudi politiki, ministrice in ministri srbske vlade ter župan Beograda Siniša Mali. Zaradi ksenofobnega (najbrž tudi homofobnega) napada na nemškega udeleženca mednarodne LGBT-konference pred nekaj tedni v Beogradu je bil v ospredju povorke tudi nemški veleposlanik v Srbiji Heinz Wilhelm, ki je dejal, da dogodek v tujino pošilja dobro sporočilo o Srbiji. Shod proti paradi ponosa, ki ga je organizirala desničarska skupina Dveri, je potekal dan pred tem. Na glavnem trgu v Beogradu, kjer so se zbrali, so protestniki in protestnice molili za preložitve parade.

Srbski premier Aleksandar Vučić, ki se parade sicer ni udeležil, saj je imel druge obveznosti, je dejal, da se je zgodba o paradi ponosa končala skoraj brez incidentov. Pri tem je slikovito pojasnil, da ni bilo

razbito nobeno okno: »Država lahko, želi in zna spoštovati ustavo. Zahvaljujemo se tudi tistim, ki mislijo drugače, ki predstavljajo večino in so se odločili, da ne bodo povzročali incidentov,« je

dodal in zaključil: »Včeraj so korakale desničarske skupine, danes LGBT-skupine in vse to brez problemov.« No, glavno, da so vsi srečni – vsebinske razlike očitno niso pomembne.

Novembra je parada ponosa potekala tudi v Podgorici. Udeležilo se je je okrog 200 ljudi, ki jih je varovalo več kot 2000 policistk in policistov. Za razliko od prejšnjih let, ko je morala policija evakuirati aktivistke in aktiviste zaradi nasilja skrajno desničarskih skupin, poročil o nasilnih incidentih letos ni bilo. S policije so sicer sporočili, da so zaslišali skoraj 100 potencialno nasilnih oseb in našli vrečo vnetljivih snovi. Proti dvema mladoletnima osebam so podali predlog obtožnice zaradi načrtovanja napada na udeleženke in udeležence parade z bencinskimi bombami.

Eden od organizatorjev in organizatork, Daniel Kalezić, je dejal, da je bil na dan parade najsrečnejši človek na svetu in pohvalil sodelovanje z oblastmi.

Septembra je prva parada ponosa potekala tudi v Osijeku. Med 200 in 300 oseb se je ob spremstvu 100 do 150 policistk in policistov sprehodilo po centru tega mesta. 1259 korakov, kolikor je bila dolga trasa povorke, so udeleženke in udeleženci naredili brez kakršnega koli incidenta. Razlogov za to je več. Nasprotnice in nasprotniki parade so v dneh pred dogodkom ljudi pozivali, naj v soboto bojkotirajo sicer tradicionalno sobotno druženje v kavarnah v središču Osijeka. Zaradi lepega vremena so bile terase kavarn kljub temu pozivom polne, ljudje pa večinoma nezainteresirani za mavrične zastave, transparente in pisanje piščalk. Eden od razlogov za mirno paradiranje udeleženk in udeležencev je bil tudi županov javni poziv dan pred parado, ko je prosil, da paradi izrazijo dobrodošlico, da jo izpeljejo resno in odgovorno, saj s tem pokažejo zrelost demokratične družbe.

rani, saj je najvišje sodišče za človekove pravice v Evropi izpustilo priložnost za zaščito človekovih pravic trans-oseb.

Končno nekaj spodbudnega iz Rusije

Šest sodnic in sodnikov okrožnega sodišča v Kostromi na zahodu Rusije je aprila razsodilo, da je bila prepoved protesta proti kršenju pravic LGBT-osebam na osnovi zakona, ki prepoveduje homoseksualno propagando, protizakonita. Odločitev sodišča predstavlja eno največjih zmag človekovih pravic v Rusiji doslej. Takoj po objavi rozsodbe je LGBT-aktivist Nikolaj Aleksejev najavil, da bo mestni samoupravi v Kostromi poslal novo zahtevo za pripravo protestnega shoda. Dodal je še, da je to njihova največja zmaga v okviru ruskega pravosodnega sistema. Prav tako namerava v prihodnosti tožiti državo za povračilo škode zaradi materialnih in nematerialnih izgub, ki jih je pretrpel zaradi kršenja človekovih pravic.

Hrvaška prehitava države bivše Juge

Julija je hrvaški sabor z 89 glasovi za in 16 proti sprejel *Zakon o življenjskem partnerstvu*, ki od avgusta naprej istospolnim partnerjem in partnerkam omogoča skoraj enake pravice, kot jih sedaj uživajo poročeni pari na Hrvaškem na področju dedovanja, pokojninskega zavarovanja, davčne zakonodaje in zdravstvene oskrbe. Zakon partnerjem in partnerkam istega spola ne omogoča posvojitve, a daje parom, ki že živijo z otroki, enake pravice kot parom različnega spola – posvojitve po partnerki ali partnerju.

Kopenhagen

Lonely Planet je imenoval dansko prestolnico Kopenhagen za najbolj LGBT-prijazno mesto na svetu. Ob tem ne gre prezreti dejstva, da je časopis Monocle pred leti proglasil Kopenhagen tudi kot mesto, kjer je kakovost življenja najvišja. Druga na seznamu LGBT-

prijaznih destinacij je Nova Zelandija, tretji pa Toronto. Ljubljane, najlepšega mesta na svetu, ni na seznamu.

Airbnb proti diskriminaciji

Spletna stran Airbnb, ki jo uporabljajo tisti, ki turistom oddajajo sobe v svojem stanovanju, je zaradi protestov odstranila oglase avstralskega para, v katerem je bilo zapisano, da sobe ne želita oddati istospolno usmerjenim osebam. Rodney Croome iz organizacije Australian Marriage Equality je ob tem izrazil zadovoljstvo in poudaril, da je oznaka »geji nezaželeni« enako sporna, kot če bi napisali »črnci nezaželeni« ali »Azijci nezaželeni«.

VEČ INFORMACIJ NA NAROBĚ BLOGU
(WWW.NAROBĚ.SI)

OB PREBIRANJU NAROBĚ BLOGA PRIPRAVIL
ROMAN KUCHAR.

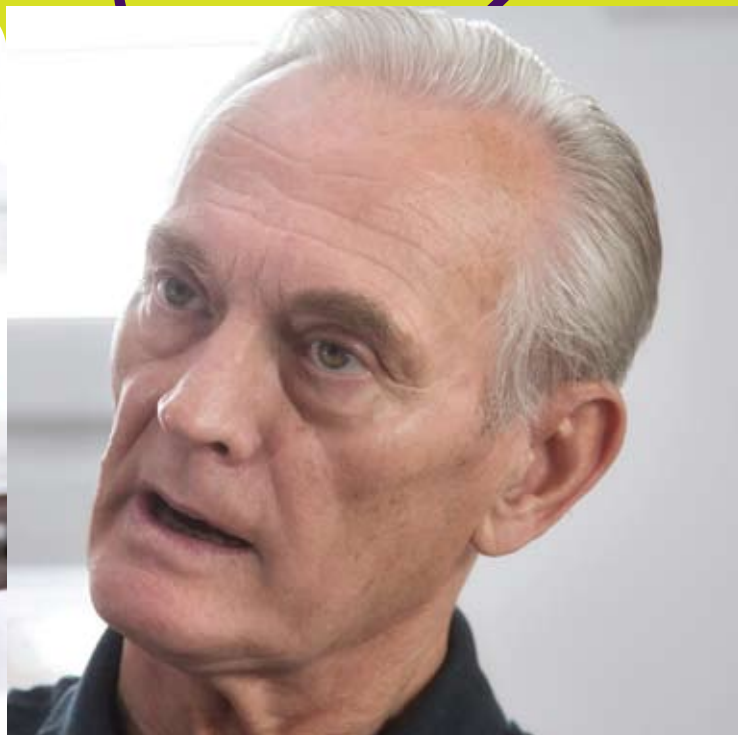

Foto: Nada Zgank/Memento

MITJA ČOŠIĆ

POGOVOR Z DR. LUDVIKOM VIDMARJEM

Nekdo mi je z žebujem na avto napisal AIDS

Prvega decembra 2013 se je po petinštiridesetih letih dela upokojil dr. Ludvik Vidmar, pionir zdravljenja HIV/aidsa pri nas. Zdravnik, nekdanji predstojnik Klinike za infekcijske bolezni in vročinska stanja, predavatelj na Medicinski fakulteti, je največji del svoje kariere posvetil »kugi dvajsetega stoletja«. O treh desetletjih boja proti HIV/aidsu sem se z dr. Vidmarjem pogovarjal v knjižnici Infekcijske klinike, kjer se upokojitvi navkljub še vedno počuti kot doma.

Prvo uradno poročilo o aidsu je bilo objavljeno v tedenskem glasilu ameriškega Centra za nadzor bolezni, 5. junija 1981. Kdaj ste bili zdravniki v Sloveniji opozorjeni na novo bolezen?

Takoj. To je bila velika senzacija, velik alarm, pojav nove bolezni v večjih ameriških mestih in že zelo zgodaj se je napovedovalo, da bo zadeva šla preko meja Združenih držav. Nam so rekli, da se bomo verjetno srečali s prvimi bolniki 4–5 let za Ameriko in tako je tudi bilo. Pet let je minilo in točno v juniju 1986 smo diagnosticirali prva dva primera že razvite bolezni aids, kar pomeni, da je bil HIV pri nas prisoten vsaj že deset let prej, torej okoli leta 1976. No, res je, da sta se ta dva bolnika zagotovo okužila v tujini, kajti eden je bil zdomec, drugi pa je veliko služboval po svetu. Toda na kliniki smo vedeli, da bo to naš bodoči problem, zato smo se začeli nanj tudi pripravljati.

Bili ste prvi zdravnik, ki se je v Sloveniji ukvarjal s HIV/aidsom. Zakaj ste se odločili, da se boste posvetili tej problematiki?

Pokojni profesor dr. Milan Lazar je objavil prvi pregleden članek, povzet iz literature, to je bilo leta 1982 ali 1983. In takrat smo tu v tej knjižnici, kjer se pogovarjava, imeli zdravniške raporte. Predstojnik je skupaj z zdravniškim

kolegijem sklenil, da se bo nekdo moral ukvarjati s tem problemom.

Seveda, takrat je vladala panika, nihče se ni želel s tem ukvarjati, bolezen je bila nalezljiva, nismo še poznali povzročitelja, ni bilo še dobro razvite preventive in tako naprej. In potem je predstojnik malo pogledal po kolektivu, videl je, da se ni nihče prostovoljno javil. Zatem je pogledal mene in rekel: »Kolega Vidmar, se mi zdi, da bi bili vi kar pravi za to zadevo, mladi ste, specialist ste, korajžni ste.« Jaz sem rekel: »Če mi zaupate, se tega ne bojim, pa bom poskusil.« Istočasno pa je sprejel to nalogo na področju pediatrije dr. Milan Čižman.

Kakšni pa so bili konkretni ukrepi, s katerimi ste se pripravili na epidemijo?

Pri Sekretariatu za zdravstvo je bila leta 1985 ustanovljena komisija za aids in že tega leta smo na komisiji sprejeli odločitev, da bi bilo dobro imeti posvetovalno ambulanto v preventivne namene. Preventiva pa ni dejavnost naše klinike, mi ugotavljamo bolezni in zdravimo bolnike, nismo pa prva institucija, ki se bavi s preventivo, za to je v Sloveniji pristojen Inštitut za varovanje zdravja.

Ampak predstavniki IVZ so rekli, da nimajo možnosti za odvzemanje krvi in osebja za svetovanje, zato naj to prevzame klinika. Spomladi 1985 je bil na voljo prvi dober test za ugotavljanje okužbe in tako smo testiranje začeli jeseni 1985. Na Inštitutu za mikrobiologijo Medicinske fakultete v Ljubljani se je formiral laboratorij za virusno diagnostiko HIV-a oziroma aidsa, katerega šef je bil profesor Drinovec.

Laboratorij je dobil teste in v njem so potrebovali vzorce krvi, mi jih pa še nismo imeli. Na kliniki smo dobili idejo, da damo kri kar vsi uslužbenci Infekcijske klinike, pa bomo videli: mogoče bo kakšen test lažno pozitiven, da bomo ocenili, koliko je ta test občutljiv in specifičen. Takrat nas je bilo v službi na kliniki okoli 240 in toliko vzorcev so tudi dobili v analizo na Mikrobiološkem inštitutu. In ni vrag – en test je bil pozitiven. To je bila oseba, ki je na kliniki opravljala pripravništvo za poklic zdravstvenega tehnika. Težko smo verjeli, da je ta mlada oseba res HIV-pozitivna. Ko pa smo vzeli anamnezo in spraševali o možnosti okužbe, se je izkazalo, da bi lahko bil partner te osebe iz rizične skupine. In ko smo partner-

ja pozvali na test, se je izkazalo, da je tudi ta oseba pozitivna in vir okužbe pri našem uslužbencu. Tako smo imeli zelo zgodaj dve HIV-pozitivni osebi, v tistem trenutku še brez znakov razvite bolezni. Ta zgodba nam je med drugim povedala, da bomo imeli primere HIV-okužbe tudi pri heteroseksualnih in ne samo homoseksualnih osebah. Tedaj je prišlo na kliniki tudi do manjše panike, ki se je polegla po odhodu HIV-pozitivne osebe s klinike. To je bilo v tistem času razumljivo, ker je bila bolezen nalezljiva, zlasti spolno, pa še s krvjo in z noseče matere na plod, in smrtna. Potem smo se domenili, da bodo ti bolniki hospitalizirani izključno na oddelku Odrasli II, kjer sem delal in kjer se mi je po nekaj letih pridružil prof dr. Janez Tomažič. Osebe se je v začetku zelo balo, bili so precej ne toliko odklonilni do teh bolnikov kakor prestrašeni. Imeli smo veliko težav s tem, kako jih prepričati, da bolniki niso kužni oziroma nevarni za njih. Sam sem se moral vpričo njih z bolnikom rokovati, ga malo objeti, da sem pokazal, da to ni nič posebnega. Strežnica, ki je nesla hrano bolniku, je seveda videla, kaj počnem, a se je kljub temu dobesedno oblekla v skafander – v obleko, masko, kapo, rokavice, pa čeprav je nesla samo hrano in odnesla odpadke in se ji bolnika ni bilo treba dotakniti. To je nekaj časa trajalo, problemi so bili na vseh nivojih zdravstvenih delavcev in smo dobesedno prebijali led. Postopoma je osebe te bolnike sprejelo in z njimi postopalo korektno, celo s simpatijo, kajti vedeli smo, da je takrat vsak tak bolnik obsojen na smrt.

Torej je tudi zdravstveno osebje podleglo paniki, navkljub znanju o možnostih okužbe?

Seveda, najprej na kliniki. Nekateri zdravstveni delavci se s tem niso hoteli soočiti. Jaz sem imel, recimo, bolnika z aidsom na oddelku: navada je bila, da smo vedno šli zanimive bolnike pogledat skupaj. In sem rekel na našem sestanku, imam takšnega in takšnega bolnika, kdor želi, ga naj pride pogledat, saj smo infektologi. Mislite, da so vsi prišli? Še pol ne. So si mislili: Mene se to ne tiče, jaz se s tem ne bom ukvarjal. Ali pa ko je bolnik potreboval intenzivno oskrbo, ga je bilo treba premestiti iz oddelka II v enoto intenzivne terapije, tam pa je osebje protestiralo: Mi ne bomo tega delali. Oni imajo dodatek za delo z okuženimi bolni-

ki (nekaj odstotkov več), mi pa nič. Problem smo rešili tako, da smo temu osebu uredili nekaj dni dodatnega dopusta, potem so se nekako omehčali. Imeli smo tudi probleme z določenimi medicinskimi sestrami, ki niso želele delati s temi bolniki. Ko sem bil v Ameriki leta 1987, sem tam delal skupaj z neko sestro, ki je prišla prosit, če bi lahko delala s temi bolniki. In sem si rekel: Kje smo še mi!

Ni pa bilo kakih skrajnih primerov?

Ne, skrajnih primerov ni bilo, ker smo probleme še vedno rešili človeško, ne na silo. In potreben je bil čas. Počasi je tovrstno zdravljenje na Infekcijski kliniki postalo običajno. Je bilo pa bolnike treba pokazati še številnim drugim specialistom, na primer okulistu, dermatologu, stomatologu, onkologu, gastroenterologu, saj lahko aids prizadene vse organe. Sprva so se vsi specialisti drugih strok zelo branili teh bolnikov. Dejali so: Rešite to infektologi sami. Spominjam se okulista, ki bi moral pogledati oči bolnika od blizu in z lupo, pa ga je pogledal samo iz predsobe skozi steklo, tako da sem mu jaz odprl oči, on je pa od daleč pogledal, kaj je narobe. Težko je bilo, a tudi zanimivo. Nikoli mi ni bilo žal, čeprav sem imel ogromno dela, ne le z bolniki, ampak tudi z organizacijo, z razsvetljevanjem, s predsodki itn. Izkusil sem tudi trpke trenutke, nehvaležnost in še marsikaj. Nekdo mi je na primer na avto z žbljajem napisal »aids«.

Če se za trenutek še vrneva k protiepidemičnim ukrepom, ki ste jih sprejeli: je bil še kakšen, ki bi ga izpostavili?

Na komisiji za aids smo konec leta 1985 sklenili, da se bo testirala kri vsakega krvodajalca vsakokrat, ko pride na darovanje. Rezultat je bil, da se je z našo krvjo okužila samo ena oseba, pa še to pred uvedbo testiranja, po začetku testiranja leta 1986 pa do sedaj pa nimamo nobenega dokaza, da bi se kdo okužil s prejemom transfuzije krvi. Tako da je bil to tudi velik protiepidemični ukrep, ki je gotovo zmanjšal incidenco HIV-okužbe v Sloveniji.

Koliko pa je bil velik oddelek II, kjer so se zdravili bolniki z aidsom?

Oddelek ima 25 postelj, ampak najprej je bil vsak bolnik v svoji sobi sam. Pozneje, ko so se razmere normalizirale, sta bila v sobi tudi po dva bolnika s HIV-okužbo skupaj, še pozneje je bila lahko situacija takšna, da je bil eden bolnik HIV-pozitiven, drugi pa HIV-negativen. Na oddelku smo imeli v tisti fazi, ko še ni bilo dobrega zdravljenja, tudi pet do osem bolnikov hkrati. Trenutno ležita na oddelku dva bolnika, skoraj vedno pa je nekdo hospitaliziran. Največkrat so to bolniki, pri katerih je HIV-okužba odkrita že v napredovalem stanju.

Kakšen je bil potek epidemije, kako se je gibalo število okuženih in obolelih?

Poglejte, to je naraščalo, leta 1986 sta bila dva, potem 1987 je bil mogoče samo eden, malo na pamet govorim. Rekli so, vsako leto se bo podvojilo število novih, tako da bi morali imeti leta 1987 štiri, pa smo imeli samo enega, potem bi jih morali imeti 8, smo imeli pa 3, tako, da ni šlo pri nas to eksponentno, ampak se je dvigalo ... Prva leta smo imeli potem do 10, 12 pacientov, potem je pa prišlo enkrat, pred nekako petnajstimi leti, do porasta, da so bile številke tam recimo povprečno 25 novo odkritih HIV-pozitivnih, aids/HIV skupaj. Približno tako smo imeli 10 let standardno med 20 in 30 novo odkritih oseb, zadnjih sedem let pa je ta številka poskočila oziroma se je skoraj podvojila. V tem obdobju smo imeli med 40 in 50 novo odkritih HIV-pozitivnih oseb na leto.

Smrtnost je bila verjetno najvišja v času pred učinkovito terapijo?

Seveda, smrtnost je bila velika v času, ko nismo imeli učinkovitega zdravljenja, to se je pa začelo z letom 1997. V času pred terapijo HA-ART, ko smo imeli samo eno ali dve zdravili, so se bolniki slabo odzivali na zdravljenje in do leta 1997 je bila prognoza bolezni, če je bila bolezen že razvita, slaba. V kakšnem letu je umrlo tudi do deset bolnikov. Večina bolnikov z razvitim aidsom je tedaj umrla.

Koliko je zdaj kumulativno število umrlih, okoli sto?

Do zdaj umrlih? Ja, okoli sto. Samo meni osebno je v celotni karieri umrlo 63 bolnikov za aidsom.

Zakaj menite, da se pri nas ni epidemija nikoli tako razširila kot v nekaterih drugih državah zahodnega sveta?

Več razlogov bi navedel. Imeli smo ugodno izhodiščno epidemiološko situacijo, potem pa preventivne akcije, testiranje krvi, dejavnost naše preventivne ambulante za svetovanje in testiranje na okužbo s HIV na infekcijski kliniki. Ta ambulanta je nesporno ena od pomembnih učinkovitih preventivnih dejavnosti. Od leta 1985 do zdaj smo odkrili okrog 300 HIV-pozitivnih oseb, testirali pa več kot 40 000 ljudi. In ko smo odkrili HIV-pozitivne osebe, smo poskušali prekiniti tudi širjenje virusa na druge osebe, posebej s svetovanjem glede varnih spolnih odnosov.

Pomemben vzrok za ugodno epidemiološko situacijo je tudi to, da virus ni množično vstopil v populacijo intravenoznih uživalcev drog. Če bi prišlo do okužb te populacije malo bolj množično, če bi bil denimo odstotek okuženih med njimi okoli 15 % ali več, bi prišlo do eksplozije okužb od njih na heteroseksualno po-

pluciacijo kot tudi populacijo intravenskih uživalcev drog. Tudi akcija zamenjevanja uporabljenih igel za nove igle je verjetno prispevala k precej ugodnemu poteku epidemije HIV pri nas. Opažamo pa v zadnjih petih, šestih letih porast novoodkritih oseb s HIV-okužbo med istospolno usmerjeno populacijo. Sam vidim za to dva razloga. Eden razlog je, da se naša družba razvija in postaja podobna takšni družbi, kakršna je bila v Ameriki in v zahodnem svetu pred dvajsetimi ali tridesetimi leti, drugi razlog pa je, da imamo na voljo učinkovito zdravljenje, kar ima za posledico večjo lahko miselnost in manj previdnosti. »Če bom pozitiven, bom že dobil učinkovita zdravila.«

Kakšne psihosocialne podpore so bili deležni bolniki v tistih časih, ko še ni bilo učinkovitih zdravil in je diagnoza pomenila tako rekoč smrt?

Največ podpore so dobili na Infekcijski kliniki. Kogarkoli sem poslal k psihiatru, je vedno prišel k meni nazaj in rekel: »Jaz tja ne bom šel, to, kar dobim, dobim pri vas. Si vzamete čas in me poslušate, me poznate in mi pomagate.« Psihiater si je vzel 10 minut časa, predpisal mu je recept, malo se je pogovoril z njim, to pa je bilo vse. Mi te bolnike dobro poznamo. Jaz sem mnoge od njih spremljal od leta 1986 do danes, dobro sem jih poznal, tudi v dušo. Pogosto so se bolniki na nas obračali za vsako malenkost, ki bi jo lahko rešil tudi osebni zdravnik.

Govorila sva o paniki, ki jo je HIV/aids na začetku povzročil med zdravstvenim osebjem. Verjetno so bili socialne posledice še veliko hujše izven zidov medicinskih ustanov?

Bom povedal primer. Umrli mi je pacient, oče treh otrok. Iz srednje velikega mesta so bili. Ko je gospod umrl, je žena prišla do mene, jokala je in rekla: »Gospod doktor, oprostite, ampak jokam od hudega, od žalosti in od sreče. Od žalosti zato, ker sem izgubila moža, od sreče zato, ker se nam je odvalil kamen od srca. Kamen diagnoze. Vaša diagnoza, da je moj mož umrl za aidsom, pomeni v mojem življenjskem okolju grozo.« Spominjam se tudi drugega primera. Pacient je imel ženo, ki ni bila okužena. Ampak v tistem okolju, kjer so živeli, se je razvedelo, da je mož te gospe umrl za aidsom. In so potem to ubogo gospo, ki je bila negativna (pisal sem ji potrdila, izvide, angažiral se je tudi osebni zdravnik), dobesedno izolirali. Potem je skušala napraviti celo samomor, k sreči je imela hčerko, mladoletno, ki jo je nekako obvarovala pred tem, vendar se je morala dobesedno odstraniti iz tistega okolja. In podobno zgodbo mi je povedal neki oče. Ko mu je umrl sin, ki je bil istospolno usmerjen, je rekel: »Kamen se mi je odvalil od srca, ko mi je sin, ki sem ga imel seveda rad, umrl.«. Star je bil

malo čez dvajset let. »Tam, kjer živimo, v majhnem kraju, mi bo veliko lažje.« To so bile tragične zgodbe, bilo jih je mnogo.

Kako ste se pa počutili kot zdravnik pred uvedbo učinkovite terapije, ko ste vedeli, da za svoje bolnike ne morete ničesar narediti??

Takrat je bilo hudo. Vedno si sicer lahko naredil nekaj za pacienta. Navsezadnje to, da je lahko dostojno umrl. Da ni trpel. Da ga ni bolelo. Da je imel kisik. Da je imel vodo. Da je imel toplo besedo, da je imel nekoga ob sebi, da je imel občutek varnosti. Drugače pa je bilo seveda težko povedati človeku, da je bolan. To je bilo veliko težje kot nekomu povedati, da ima raka. Kajti takrat je bil rak ozdravljiv približno v 50 %, aids pa je pomenil gotovo smrt. Bilo je toliko hujše, ker so bili to pretežno mladi ljudje. Poleg tega je bila bolezen še stigmatizirajoča in kužna.

Leta 1986 so mediji že veliko poročali o aidsu. Pisali so, da so oblasti skrivale podatke o prvih okužbah in smrtnih primerih. Je bilo to res?

Ja, bom povedal kar iz prve roke, kako je bilo. Bilo je junija 1986 in v Jugoslaviji smo odkrili prva dva bolnika z aidsom. To je bilo treba prijaviti zvezni epidemiološki komisiji v Beogradu. In bil je velik halo, poklicali so nas v Beograd na sestanek komisije. Šla sva s prof. Miho Likarjem. In kaj je bil sklep tega sestanka? Novice ne smemo dati v medije. Jugoslavija je namreč turistična dežela. Čim bomo prijavili Svetovni zdravstveni organizaciji, da smo tudi dežela z aidsom, bo upadel turizem, bo upadel prihodek, zato tega ne smemo objaviti. Tak je bil ukaz. Ampak v Sloveniji se je kljub temu ta vest nekako razvedela in prišla v medije. Mi tega nismo uradno objavili. Kako je prišlo v javnost, niti ne vem, ampak nekako je, pa nič hudega, da je prišlo. Prej ali slej bi moralo priti.

Kot enega od razlogov za zmanjšan strah pred HIV in posledično višjo incidenco okužb ste omenjali učinkovito terapijo, tj. HAART, ki je bila v Sloveniji vpeljana leta 1997. So pa zdravila obstajala že pred tem, leta 1987 so na primer v ZDA registrirali »zloglasni« AZT, ki se ni ravno obnesel. Kdaj ste ga uvedli pri nas in kakšne so bile vaše izkušnje s tem zdravilom?

K nam je prišel AZT (Retrovir) kakšno leto pozneje kot v Ameriki. Reči pa moram, da se monoterapija res ni obnesla, v treh mesecih je bil virus rezistenten na zdravilo. Doba, ko so bolniki podlegli, se je podaljšala s 3–6 na 5–10 mesecev. Nekaj učinka je bilo, zdravilo je na virus vplivalo, a za kratek čas. Po dvojni terapiji, ki je prišla okoli leta 1989, se je ta čas še malo podaljšal. Ta dvojna terapija je že bila malo boljša, delovala je nekoliko dlje kot enojna.

Seveda, zdravili smo oportunistične okužbe in malignome, to smo pa zdravili tudi že, ko nismo imeli specifične HIV-terapije. Že s tem ko si pozdravil kakšne oportunistične okužbe, si bolniku veliko pomagal in mu podaljšal življenje.

Katere pa so bile najbolj pogoste?

Pljučnica *Pneumocystis carinii* je bila najbolj pogosta in zaradi nje je tudi največ bolnikov takrat v začetni fazi umrlo. Zdaj je pa kar ni. Ne bom rekel, da je ni več, ni pa tista prva, najpogostejša oportunistična bolezen, ki je bila od začetka.

In kakšen je razlog?

Razlog je, da imamo zdaj pač na eni strani terapijo, s katero začnemo že pri 500 CD4 v kubičnem milimetru krvi, pneumocystis pa se pojavi, ko je CD4 pod 200. Drugi razlog pa je, da smo bolnikom predpisali določeno preventivo (primotren). Vsak bolnik, ki je imel CD4 pod 200, je dobil preventivo s primotrenom in s tem smo preprečili pojav te bolezni.

Kaj pa Kaposijev sarkom? Drži, da naj bi bil značilen predvsem za MSM?

To je res. Izključno smo ga opažali pri istospolnih. In jasno, zakaj. Virus, ki povzroča Kaposijev sarkom, iz skupine herpes virusov, se prenaša podobno kot HIV, zlasti pa istospolno, skozi rektalno sluznico. Zato je bil Kaposijev sarkom praktično izključno opazovan pri tej populaciji, ne pa pri bolnikih, okuženih heteroseksualno (ženske), s transfuzijo ali pa z uporabo okužene igle (intravenski uživalci drog).

Potem je sledil preboj s trojno, torej HAART terapijo. So se takrat hitro pokazali vzpodbudni rezultati?

Hitro. Resda je bila v začetku trojna še zelo zoprna zadeva, ker je bolnik moral pojesti po petnajst, dvajset tablet na dan, bili so številni stranski učinki, ogromno tekočine je moral popiti, na 4 ali 6 ur je moral jemati zdravila, problem so bili stranski pojavi. Ko pa so prišla novejša zdravila, ki imajo manj stranskih pojavov in manjše število tablet, je bila tudi prednost terapiji boljša. Bistvo pri tej terapiji je, da vzameš vsaj 95 % predpisane terapije, če pa deš pod 90 %, boš dobil čez pol leta rezistenten virus.

Pa je terapija, sploh v tistih prvih letih, ko je prišla, delovala za vse, ali so bili ljudje, katerim nobeno zdravilo ni pomagalo?

So bili. Zlasti tisti, ki so bili terapevtsko izkušeni z enim ali dvojnimi zdravili in so imeli rezistenten virus. Ti so bili že na začetku trojne terapije slabši odzivniki in so imeli tudi

slabšo prognozo. Tako da smo v bistvu tej prvi populaciji marsikdaj naredili škodo. Tistim, ki so jemali eno zdravilo ali pa dvojno. Toda takrat so povsod po svetu zdravili tako in tako smo zdravili tudi mi. Izkazalo pa se je, da bi bilo za marsikoga bolje, da te terapije ne bi jemal. Ampak nekaj smo jim morali dati, zlasti ker so bili že tako bolni, da so potrebovali zdravljenje.

Vam je mogoče znano, koliko je oseb, ki z virusom HIV živijo še iz tistih časov pred HAART terapijo?

Od tistih prvih, ki so se okužili že pred terapijo, jih živi, recimo, slaba polovica. Pri okuženih hemofilikih točno polovica. Za njih vem, za ostalo populacijo nimam točnega podatka, ampak vem, koliko mi jih je umrlo in koliko sem jih še potem spremljal. Ko smo uvedli terapijo, je bilo recimo 80, 90 bolnikov, od tega jih je 40, 45 preživelo.

Kar v bistvu, če primerjamo s kakšnimi podatki iz tujine, verjetno ni tako slab odstotek?

Ne, ni slab odstotek, mi smo imeli precej dobre rezultate glede uspehov zdravljenja. Tudi zato, ker je šlo za pretežno gejevsko populacijo, ki je bila bolj obveščena, vestna in natančna. Ta populacija ima določene značilnosti, ki so posnemanja vredne. In zato smo imeli dobre rezultate.

Kakšen je bil pa preskok, prehod izpred-HAART dobe v čas, ko je okužba postala obvladljiva z zdravili?

Olajšanje za nas in za paciente, ki so to sprejeli z velikim navdušenjem in olajšanjem. Vsekakor. So pa veliko spraševali o stranskih pojavih terapije, se pritoževali, da je veliko takšnih in drugačnih težav. Za nas je bilo to prelomnica, lažje si delal z bolnikom, če si mu lahko ponudil učinkovito zdravljenje. Bolniki pa so bili hvaležni in zadovoljni. So me pa pogosto spraševali ob kontrolnem pregledu v ambulanti: *Je zdaj v terapiji še kaj novega, še kaj boljšega?* Opazil sem, da mnogi spremljajo dogajanja na področju te bolezni, zlasti po internetu. Zgodilo se je celo, da me je bolnik opozoril na kakšno novico, za katero še sam nisem vedel.

Kako pa so sprejeli novico, da verjetno ne bodo umrli, čeprav so se verjetno številni že sprijaznili s smrtjo?

Bom povedal spet en primer iz ambulante. Ko se je to zgodilo, je prišel k meni bolnik na kontrolo. Prej mu nisem mogel dati veliko upanja, potem pa, ko sem mu povedal, da bova začela novo uspešno terapijo in da je upanje veliko, je pokleknil pred mano in me objel okrog nog, se zjokal in zahvaljeval. Skratka, od sreče je bil ves iz sebe in več kot srečen, kaj naj rečem drugega.

ROMAN KUHAR

Preganjali so tudi lezbijke

Jugoslovanski Kazenski zakonik nikoli ni kriminaliziral »nenaravnega nečistovanja« med osebama ženskega spola. Drugi odstavek 186. člena Kazenskega zakonika iz leta 1951 je namreč kriminaliziral le tovrstne odnose med moškimi. Dejanje je bilo praviloma interpretirano zgolj kot analni spolni odnos (čeprav zapis ni bil jase in je bila možna tudi interpretacija, da omenjeni člen kriminalizira vsako dejanje, s katerim storilec zadovoljuje svoj spolni nagon na nenaraven način), zagrožena kazen pa je bila do enega leta zapore.

Pogled v arhiv Okrožnega in Okrajnega sodišča v Ljubljani kaže nekoliko drugačno sliko. Dr. Ivan Tomović je v pripravi svoje doktorske naloge o preganjanju homoseksualcev v povojnem času v Jugoslaviji zbral arhivsko gradivo iz vseh nekdanjih jugoslovanskih republik in slovenski del gradiva prijazno odstopil avtorju tega besedila za nadaljnjo analizo. Čeprav je več kot petdeset slovenskih sodb zaradi »nenaravnega nečistovanja« še v postopku analize in bomo o tem pisali tudi v naslednjih številkah Narobe, je jasno, da so

homoseksualcem pogosto sodili tudi na osnovi kršenja javne morale in ne zgolj nenaravnega nečistovanja. Med temi primeri tako obstaja vsaj ena sodba, kjer sta obtoženki obsojeni zaradi lezbičnega razmerja. Kriminalizacija lezbijk je bila gotovo manj pogosta, saj 186. člen Kazenskega zakonika ni kriminaliziral lezbičnih razmerij, obstajajo pa sodni primeri, v katerih so bile ženske obsojene zaradi »nenaravnega nečistovanja«, ker so s tem kršile javno moralo. Tokrat objavljamo zanimivo sodbo iz leta 1947 (ko je veljal še stari jugoslovanski zakon), ko je Okrajno sodišče v Ljubljani na pet oziroma šest mesecev »odvzema svobode« obsodilo Julijano in Marijo. Ob tem objavljamo še tri obsodbe zaradi »nenaravnega nečistovanja« med moškimi, ki so se na sodišču pogosto zagovarjali, da so bili v času dejanja »izredno vinjeni« in da trezni kaj takega ne bi nikoli storili.

JULIJANA IN MARIJA (1947)

Tridesetletna kmečka delavka Julijana, ki ni bila poročena, in 41-letna gospodinja Marija, poročena mati dveh otrok, sta se znašli na sodišču, ker naj bi od leta 1945 do 1946 »vršili nenaravno nečistost med ljudmi na ta način, da sta se vzajemno poljubovali in dražili s prsti po spolnih udih.« Do sodne-

ga pregona je najverjetneje prišlo zaradi poškodb, ki jih je Julijana zdejala Mariji oktobra 1946, ko jo je s kuhinjskim nožem urezala po spolovilu »ter ji pri tem prizadejala okoli 3 cm dolgo urezno ter s tem povzročila poškodbo lahkega značaja.«

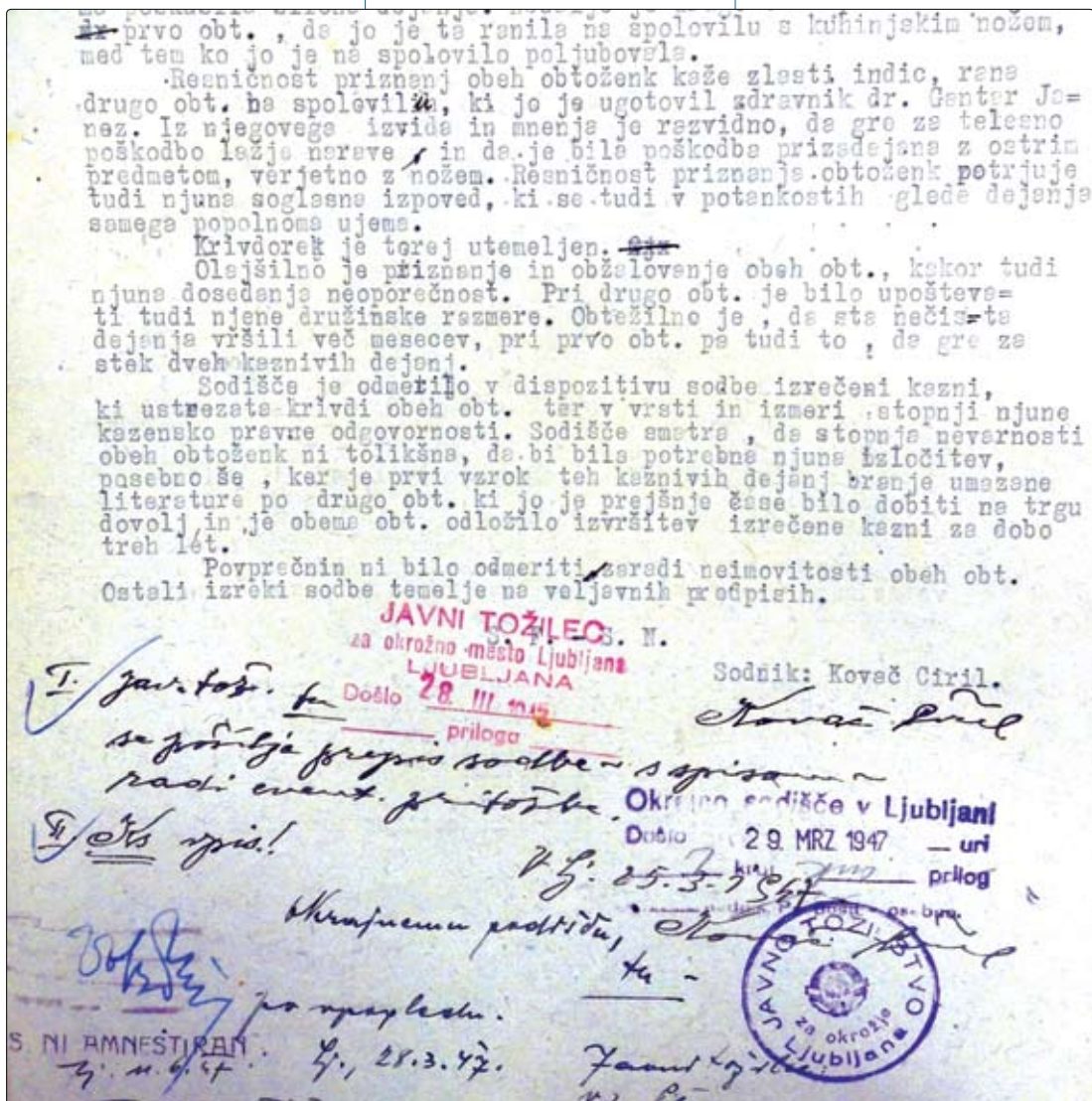
Sodnik je v izreku sodbe poročal, da sta obtoženki »med seboj druga druga dražili in si vzbujali spolno naslado na ta način, da sta z rokami druga drugi vzbujali dražljaje na spolovilih in pa tako, da sta druga drugo na spolovilo poljubovale. To sta delali izmenoma, ko sta živeli več mesecev skupaj.« Za vse naj bi bila izvorno kriva Marija, ki naj bi k tem dejanjem nagovarjala Julijano. Ta se je sprva upirala in je Marijo »večkrat celo polila z vodo ali natepla«, pozneje pa se je, poroča sodnik, »tako privadila, da je čutila užitek pri teh dejanjih in sta bili zato tudi stalno skupaj.« Marija je zato zapustila svojega moža in nato živela pri Julijani, od nje pa se je odselila nazaj k možu kakšna dva meseca pred opisano povzročitvijo poškodbe na spolovilu. Julijana je krivdo priznala in obžalovala »svojo zablodo« ter pojasnila, da je Marijo ranila, »ko sta poslednjikrat ležale skupaj (...) potem ko jo je na spolovilo poljubovala.«

Tudi Marija je priznala svojo krivdo in pojasnila, da je v »zablodo zašla zaradi umazanega čtiva«, ki je v zadnjem času preplavilo jugoslovanski knjižni trg. Omenja knjigi »Hči papeža« (Harry Sheff, 1922) in »Veliki inkvizitor: ljubezenski roman iz najsramotnejše dobe človeške zgodovine« (Victor de Féreal, 1923), v katerih je brala »o razvratnem življenju, kar jo je nagnilo, da je tudi sama poskusila slična dejanja.«

Sodnik je Julijano zaradi »dejanja zoper moralo« in povzročitve lažje poškodbe obsodil na šest mesecev zapore, Marija pa je dobila petmesečno zaporno kazen. Vendar pa je bila izrečena kazen »odložena za dobro treh let«, saj pred tem nista bili kaznovani. Sodnik je med olajševalne okoliščine štel še dejstvo, da sta obe dejanje priznali in obžalovali, bremenilna okoliščina pa je bilo dejstvo, da sta »nenaravno nečistovali« več mesecev skupaj.

PAVEL IN IVAN (1959)

Upokojenec Pavel, 63-letni gošpod, ki ga je na sodišču branila dr. Ljuba Prenner, in 31-letni

Ivana je doletela drugačna kazen. Obsojen je bil na mesec in tri dni zapora, po pritožbi okrajnega javnega tožilca pa mu je bila kazen zvišana na tri mesece in 15 dni zapora, saj je dejanje storil »po povratku«. Ivan je bil namreč pred tem že trikrat kaznovan, zato mu tudi ta kazen ni bila izrečena zgolj pogojno.

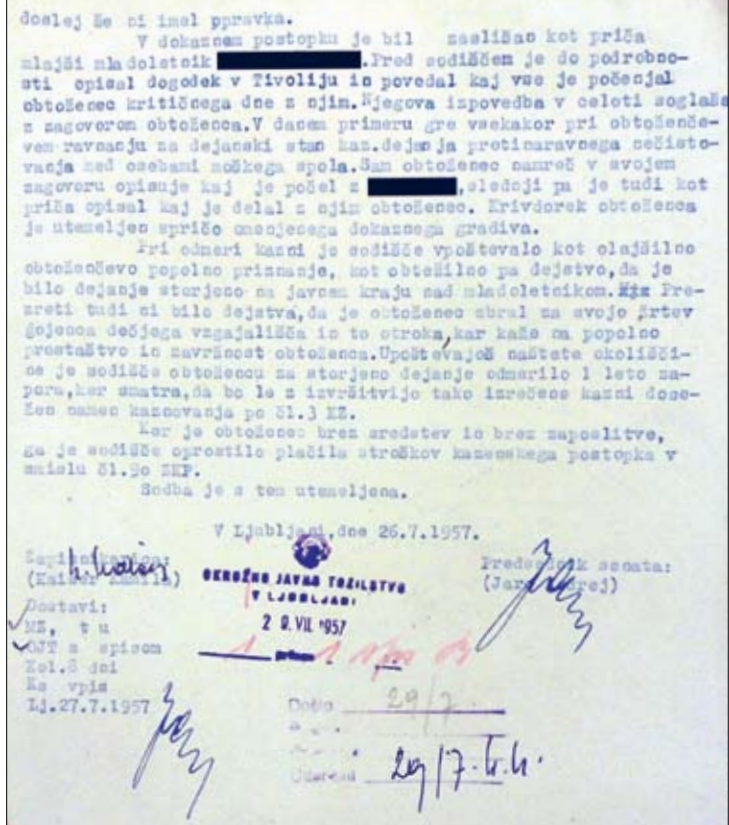
FRANC (1952)

Devetinštiridesetletni Franc je bil vratar v eni od ljubljanskih tovarn. Tam naj bi hodil v sobo vajencev in pri enem od njih večkrat prespal, »ga otipaval za spolovilo in vsakokrat z drgnjenjem njegovega spolnega uda izzval izliv semena«, enako dejanje pa naj bi z isto osebo, dvajsetletnim fantom, storil tudi junija 1952 v telefonski centrali v tovarni. Sodišče ga je naprej spoznalo za krivega na osnovi 186. člena Kazenskega zakonika in ga obsodilo na tri mesece zapora. Franc očitnega mu dejanja sicer ni priznal. Trdil je, da je omenjenega fanta nekajkrat »mazal ... po životu, ko je ta imel po telesu izpuščaje«. Priznal je, da je včasih res prespal v njegovi sobi, a na dodatni postelji in da je bil takrat vedno vinjen, tako da se ne spomni, da bi fanta »prijemal za spolovilo.« Tudi fantova cimra sta potrdila, da je Franc občasno prespal v sobi, vendar nista nikoli opazila, da bi se Franc

brezposelni gradbeni delavec Ivan, oba samska in brez otrok, sta se leta 1959 zagovarjala na sodišču zaradi tega, ker sta oktobra 1958 »ob 3. uri zjutraj v parku na trgu OF v Ljubljani na klopi najprej drug drugemu dajala v usta spolovilo, pri čemer sta ju gledali J. M. in J. B., nato je pa še prvoobdolženi Pavel vtaknil drugoobdolženemu Ivanu v zadnjico spolovilo in (sta) se tako spolno izživljala.« Njuno dejanje je bilo vredno strožje obsodbe, saj se je zgodilo na javnem prostoru. Dejstvo, da sta ju pri aktu videli J. in J., ni nepomembno, saj sodnik poudari, da bi ju lahko videlo še več ljudi, »kar vsekakor povečuje družbeno nevarnost storilcev in kaznivega dejanja«. No, v resnici ju je videlo več ljudi, saj so na sodišču pričale

štiri priče, ki so dogodek videle, le da ena od njih ni vedela kaj dosti povedati, saj »jo je bilo sram gledati, kaj se dogaja.« Priče so bile ključne tudi zato, da so potrdile položaj obeh akterjev: Pavel je bil aktivni partner in zato strožje kaznovan, Ivan, ki ga je sodišče do določene mere spoznalo za Pavlovo »žrtev« in je dejanje tudi priznal, pa pasivni partner. Ivan je namreč poročal, da sta se s Pavlom srečala v kolodvorski restavraciji, kjer ga je Pavel povabil v park na klop, tam pa ga je »začel otipavati, mu dajati spolovilo v usta in nato nad njim izvrševati tudi protinaravni spolni akt.« Pavel dejanja ni želel priznati. Zagovarjal se je, da je bil tistega dne »od žganja in konjaka čisto pijan in da zato ni vedel, kaj dela«, vendar mu sodišče ni hote-

lo verjeti. Tudi priče so potrdile, da ni kazal znakov vinjenosti. Sodišnik pravi, da »obdolženec ni mogel (biti) v tolikšni meri vinjen, ker v primeru takšne vinjenosti obdolženec sploh ne bi mogel izvršiti spolnega akta, ker je tako iz sodne in splošne medicine splošno znano dejstvo, da v takem stanju erectio membri virili (nabreklost moškega spolnega uda) sploh ni možna.« Sodišče je Pavla obsodilo na 6 mesecev in 15 dni zapora, vendar mu je zaradi dosedanje nekaznovanosti odložilo izvršitev kazni za dve leti. Med olajševalne okoliščine so mu šteli tudi dejstvo, da je starejši gospod, da dejanje ni bilo »izvršeno proti nagradi« in »da je obdolženec že sam zadosti kaznovan, ker ga je narava obdarila in se z njim poigrala.«

spolno izživljal. Pravzaprav sta se začela spraševati, zakaj Franc spi na fantovi postelji šele potem, ko se je v tovarni začelo šušljati, da je obtoženec »nagnjen na moške«. Fant, pri katerem je Franc prespal, je zgodbo predstavil nekoliko drugače. Res je, da je k njemu hodil zato, da ga je mazal, ker je imel po telesu neke izpuščaje. »Ob neki taki priliki ga je prijel za spolni ud in ga toliko časa drgnil, da se mu je izlilo seme.« Potem je večkrat hodil k njemu spat in ga »pod deko vlekel za ud«. Fant Franca ni prijavil, ker ga je bilo sram, in je to storil šele, ko je bil zaradi govoric poklican k sekretarju tovarne. Sodišče je Franca tako spoznalo za krivega, hkrati pa ni verjelo fantu, da o tem ni govoril zaradi sramu. Nasprotno: fantu naj bi bilo takšno početje všeč, »saj je imel vendarle dovolj prilike, da bi se bil obtoženca otresel. Njegovega pojasnilu, da stvari nikomur ni povedal, ker ga je bilo sram, sodišče ni moglo povsem verjeti, saj je že pred tem imel spolne odnose z žensko, kar kaže na to, da je že bil toliko zrel, da bi bil mogel stvar

javiti zlasti takrat, ko se ga je obtoženec prvič lotil. Takrat se (mu) prav gotovo ni bilo treba ničesar sramovati.« Franc se je na sodbo pritožil, trdeč, da je bil obsojen po napačnem členu. Trdil je, da je šlo v opisanem primeru zgolj za primer onanije, kar pa ne spada pod člen 186 KZ, pač pa v člen 184 KZ, pa še to samo takrat, ko je dejanje izvedeno javno. Na ponovnem sojenju so njegovemu mnenju pritrili in pojasnili, da je kaznivo dejanje iz člena 186 KZ »podano le takrat, kadar kdo naklepoma z drugo osebo istega spola izvrši protinaravno nečisto dejanje na način, ki je podoben naravnemu spolnemu občevanju. V konkretnem primeru pa obtoženec tega ni storil. Pač pa je njegovo dejanje smatrati kot nečisto dejanje, ker je bilo vsekakor storjeno zato, da bi obtoženec zadostil svojemu spolnemu gonu. Taka nečista dejanja pa se med polnoletnimi osebami moškega spola po čl. 184 KZ kazniva le tedaj, če so storjena javno.« In ker Franc nečistega dejanja ni storil javno, je bil decembra 1952 oproščen.

obtoženca od obtoženca. Vse to pa kaže, da je bil obtoženec v takih početjih obtoženca tudi zadovoljen. Sedaj je imel vendar dovolj prilike, da bi se bil obtoženca otresel. Njegovega pojasnilu, da stvari nikomur ni povedal, ker ga je bilo sram, sodišče ni moglo povsem verjeti, saj je že pred tem imel spolne odnose z žensko, kar kaže na to, da je že bil toliko zrel, da bi bil mogel stvar javiti slehkrat ko se ga je obtoženca prišlo lotiti. Takrat se prav gotovo ni bilo treba ničesar sramovati. Obtoženec je tudi doslej še neoporočen. Vse to je sodišče upoštevalo kot olajševalno.

Po drugostrani pa je treba poudariti, da je obtoženec svoje dejanje izvrševal nad človekom, za katerega je vse to brezdvoma imelo kvantno posledico. Obtoženec je takrat sicer bil še polnoleten, vendar pa je toliko mlad, da ni mogoče trditi, da je fizično in psihično dokončno že razvit. Če se pri tem še upošteva, da se obtoženec pred tem spolno nenaravno ni izživljal kot je to sedaj povedal, je po mnenju sodišča obtoženecovo početje na obtoženca brezdvoma kvantno vplivalo.

Glede na navedene okoliščine je sodišče odobrilo obtoženca kot primarno kazni 3 /tri/ mesece zapora.

Izrek o stroških tožnji na delo št. 31.89/1 M.P.

Sodni sodnik - strokovni sodnik
V Ljubljani, dne 16. 9. 1952.

MAKS (1949)

Maksova zgodba je drugačna od preostalih, saj je bil obtožen nenaravnega nečistovanja z mladoletnimi osebami. Kot 47-letni gimnazijski profesor glasbe in matematike je izkoriščal svoj položaj in vršil »nenaravna nečista dejanja« z dijaki, med katerimi nekateri še niso dopolnili štirinajst let. »V svrhu svoje spolne zadovoljitve« je nekaterim dijakom dajal denarne nagrade – od 20 do 100 din – nekatere je predhodno opil z žganjem ali vinom, enemu od njih pa je nudil zatočišče v svoji sobi, »kjer mu je dajal hrano ter v tem času izvrševal z njim nenaravno nečisto dejanje«.

Obtoženec je vsa dejanja priznal in pojasnil, da je nenaravno nečistoval predvsem tako, da »jim je dražil oziroma drgnil spolni ud ter da sta na njegovo prošnjo R. M. in A. J. tudi šla s svojim spolnim udom v njegovo črevo«. Priznal je, da je za silvestrovo v svojo sobo povabil J. P., »mu dal en kozarec vina in dva kozarca žganja, nakar ga je pijanega slekel, se nag valjal po njem, ga poljuboval in mu z roko dražil spolovilo.« Prej omenjeni A. J. se takole spominja njegovih zlorab: »Tam (pri Maksu doma, op. a.) sem imel odlično hrano, učil se pa nisem veliko, ker se nisem mogel. Zelo sem spal. Večino dneva sem spal. Možgani so mi opešali. Kar z grozo sem čakal večera. Bilo je podobno kot v 'Domu', a še vedno

hužje. Takrat je delal vsem mogoče stvari z menoj. Podnevi sva se šla večkrat vedno gola kopat, ponoči pa skupaj spala. Najprej je slekel spodnje hlače in sva gola spala. Dražil mi je spolovilo z roko in me potem prisilil, da sem mu moral tudi v črevo. Enkrat me je tudi dvignil in mi spolovilo vzel v usta. In ker me ni mogel, je s palcem poskusil meni v črevo. In to se je ponavljalo dan za dnevom. Mazal me je z vazelinom. Lahko bi razumel, da mi je bilo nevšečno, ker sem to pokazal, pa se ni za to zmenil. Drugače je pa bil grozen.« Obtoženec je v svoj zagovor pojasnil, da je bil leta 1946 operiran na spolovilo in da zaradi tega ni mogel »normalno z ženskami občevati«, kar je sicer redno počel pred operacijo in bil tik pred tem, da se poroči. Zaradi operacije, pravi obtoženec, naj bi prišlo do »nenaravnih nečistih dejanj oz. do abnormalnih spolnih odnošajev.« Zanimivo je, da je sodišče njegovi zgodbi verjelo. Še več: sodnik je, kljub temu da se obtoženec na to ni skliceval, menil, da je šlo v primeru teh dejanj za zmanjšano prištevnost, saj je bil človek izobražen in še nikoli kaznovan, človek pri popolnoma zdravi pameti, je pojasnjeval sodnik, pa kaj takega ne bi počel. Dodal je, da se obtoženec sploh ni popolnoma zavedel »kvantnih posledic« svojih dejanj: »Njegov spolni nagon je bil močnejši od njegove volje, tako da se ni mogel upirati takim dejanjem.«

Uprava KPD v Ljubljani
 Stev. 12.11.52 So. Okrajno sodišče
 Dne 12.11.1952.
 Predmet: [redacted], kaznen prestani;
1 Obvestilo o prestani kazni

OLO (MLO) POVELJENISTVU ZA NOTRANJE ZADEVE
 MINISTERSTVU ZA NOTRANJE ZADEVE LRS – UPRAVA II.
 Okrajno sodišče I., Ljubljana

Dne 12.11.1952. je bila odpuštena obsojenec(a) [redacted]
 roj. [redacted] sin (hči) [redacted] prebivajoč(a)
 v [redacted] okraj [redacted] po poklicu kramar, aludžičar
 ki je bil(a) s sodbo Okrajnega sodišča I. Ljubljana
 s dne 9.6.1952. rev. [redacted] zaradi kaznivega dejanja
 Kazen 6 mesecov zapora
 je s dnem odprta prestana. Kazen izgube političnih in državljanških pravic začne teči s tem dnem.

Smi faliznu – svoboda narodu!
 Upravnik: [redacted]

OPOMBA: Prejeto sodišče poveljenstvu za notranje zadeve okrajnega sodišča repub. Če je odpuštena
 opoz. na obsojit. št. mesta Ljubljana in Ljubljana-obšt. ali tam postava, pošljite poročilo Mesta, Uprava II
 št. 1000 99-02

MESTNI LJUDSKI ODBOR
 SLAVNEGA MESTA
 LJUBLJANA
 Off. za št. št. [redacted] in soc. pol.
 Opr. [redacted]
 PREDMET: [redacted] -
 poročilo.

Okrajnemu sodišču za gl. mesto
 Ljubljana.

Naprosamo vas, da nam sporočite za [redacted],
 roj. [redacted] stanojčnega v Ljubljani, [redacted], ki se je
 8.11.1952 vrnil iz zapora, kajaj je bil obsojen in s kakšno kaznijo-
 baje je bil kaznovan za i krivičnega dejanja.
 Po šteku najne robimo, ker je pri tuk. Odkliku na-
 prosil za socialno pomoč.
 Ker moramo vsak upravnji postopek rešiti tekom ene-
 ga meseca pričakuje o govora vašj o 15.XII.1952.

Št. [redacted]
 Št. [redacted]
 Št. [redacted]

Smi faliznu – svoboda narodu!
 Za socialno pomoč:
 [redacted]

Sodnik mu je izrekel kazen petih mesecev zapora in ob tem izrazil upanje, da bo po prestani kazni spet postal »koristen član človeške družbe«. Na sodbo se je nato pritožil javni tožilec, ki je opozoril,

da ne obstajajo nobeni medicinski indici za manjšo prištevnost. Opozoril je, da je obtoženec nenaravne stvari počel v daljšem časovnem obdobju, da je pri tem uporabljal zvijačo (alkohol) in da

so mu bili dijaki podrejeni, s čimer je kvaril tudi ugled učiteljskega poklica. Na ponovnem sojenju je bila kazen spremenjena: namesto petih mesecev zapora zaradi kaznivega

dejanja nečistosti, ki je »med ljudmi tako zvana pederastija«, je bil obsojen na dve leti zaporne kazni s prisilnim delom.

Nevidni pregon

Prve obrise odnosa partizanskega gibanja do homoseksualnosti je moč najti v vojnih spominih enega od ključnih akterjev tega gibanja. Črnogorec Milovan Djilas je zasedal vrsto različnih odgovornih položajev v Komunistični partiji in v jugoslovanskem partizanskem gibanju. Po koncu vojne je bil na visokem položaju v jugoslovanski administraciji, ki pa jo je moral leta 1954 zapustiti. Nekoliko let pozneje je bil kaznovan z zaporno kaznijo in prepovedjo potovanja zaradi kritiziranja komunističnega sistema.

V svojih spominih »Revolucionarna vojna« Djilas opisuje, da so morali homoseksualci izstopiti iz Komunistične partije zaradi svoje seksualnosti. Nekega dne je namreč sekretar partijskega odbora za Sandžak, Rifat Burdžević, Djilasu priznal, da so vojaki odkrili homoseksualno vedenje nekega muslimana, »dobrega vojaka in

komunista«. Medtem ko Burdžević ni vedel, ali naj vojaka ubije ali ne, je Djilasovo stališče presenetljivo:

»Tudi sam nisem poznal partijske prakse, nisem vedel niti tega, ali sta o tem kdaj pisala Marx in Lenin. Zdrava pamet mi je dala vedeti, da se take razvade ne pojavljajo samo med meščanskimi dekadenti, pač pa tudi med proletarci, in da taki posamezniki ne morejo imeti funkcij niti biti člani partije. Tako smo tudi ravnali: Burdžević je nesrečniku odredil, da zapusti partijo, hkrati pa je o tem diskretno obvestil štab, ki da naj popazi na njega. Pozneje sem izvedel, da je bil ta homoseksualec, ki je bil zelo moškega videza, zelo hraber in je hrabro tudi padel ... Človek se v vojni sooča tudi z vprašanji, s katerimi se v običajnem življenju ukvarja zgolj mimogrede. A višje ko je nekdo postavljen, večja je pomembnost nepomembnih stvari, večja je slava in večje so napake ...«

Djilas je ponosen na tega vojaka, a bolj zaradi svojih strankarskih in komunističnih lastnosti, ne pa zaradi kakšne posebne zaskrblje-

nosti zaradi težkega položaja, ki ga povzroča njegova seksualnost. Zanj je homoseksualnost nekaj, kar ni mogoče in tudi ni potrebno tolerirati v partiji, niti med člani partizanskega gibanja. Tisti, ki so bili s tem »okuženi«, so sicer lahko ostali med partizani in »hrabro padli« za socialistično Domovino. To nas pripelje do hipoteze, da so bili partizanski vodje zaradi težkih vojnih razmer nekoliko bolj tolerantni do gejevskih vojakov, medtem ko so bili znotraj Komunistične partije glede tega neposteljivi. Nenazadnje, zmeda Djilasa zaradi odnosa stranke ter Marxa in Lenina do homoseksualnosti, vodi k zaključku, da vodje partije verjetno ne bi reagirali na enak način v podobnih situacijah in da bi lahko bili bolj ali manj tolerantni.

Ta primer nam pokaže na prvo poznano stališče jugoslovanske komunistične partije do homoseksualnosti. Vendar pa bo politični sistem, ki je bil na hitro vzpostavljen po vojni, v kratkem pokazal svoje neodobravanje homoseksualcev in vseh, ki so jih sumili praktiranja tako imenovanih »nenaravnih sporazumnih spolnih odnosov«. Tako kot v drugih komu-

nističnih režimih v Vzhodni Evropi, se je namreč tudi v Jugoslaviji policijsko nadlegovanje in pravna represija nad homoseksualci začela posebej v času od leta 1945 do sedemdesetih let prejšnjega stoletja.

Iz knjige Ivana Tomovića *Nevidni pregon: Homoseksualnost pred socialističnim pravosodjem* (Podgorica, 2014), v katerem je objavil nekaj prvih izsledkov svoje raziskave.

BARBARA RAJGELJ

Zasedli smo svoje mesto

Barbara Rajgelj tokrat ni napisala kolumne. Tipkovnico je za nekaj tednov zamenjala s krampi in lopatami (in čopiči) ter skopala Pritličje. O njem sporoča tole:

V času pred odprtjem Pritličja sem bila pogosto soočena z zahtevo, da lokalu dam identitetno oznako. Da ga identificiram kot »od nekoga za nekoga«. Če bi bil moj, bi rekla, da v njem spola ni (če že mora biti, smo *ženska z jajci*), spolne usmerjenosti tudi ne (če res ne gre brez, se domneva, da smo vsi malo topli), pa

tudi boga najbrž ni (če slučajno je, ima morda on kaj z nami, mi pa z njim nič). Ker pa ta prostor ni moj, ampak tako kot vsak otrok sam svoj in od vseh tistih, ki so ga in ga bodo oblikovali, bom rekla tako, kot si reče sam: »Najbolj javno in odprto pritličje v središču mesta. Čez dan smo šank, mašina za kavo in vedno sveža hrana, ob katerih mislimo kritično, delamo koristno, beremo digitalno in kupujemo analogno. Zvečer smo včasih družba, včasih dogodek, vedno pa elektronska streha podzemlju. Zasedli smo (svoje) mesto.«

BRANE MOZETIČ

Trideset let pomnjenja ali brisanja zgodovine

Pred več leti sem se spet enkrat znašel v vročici petkovega glbt-žura v Tiffanyju. V izmenjavi par besed z zelo lepim mladim fantom, ki se je sicer delal, da je še nekako neodločen, a je obenem prav dobro vedel, s kom govori, me je hudomušno povprašal, ali imamo v domu za ostarele prost vikend. Na to ni bilo kaj odgovoriti, lahko sem se le nasmehnil njegovim »pretkanosti in duhovitosti«, v sebi pa se vprašal, le od kod mu tak primitivizem. Fant je kasneje postal viden gejevski aktivist, a dvomim, da je pridobil kaj več kulture. Podobno brez besed sem ostal pred kratkim, ko se mi je ob nekem povsem organizacijskem dopisovanju vidna lezbična aktivistka, ki ni več v mladosti, ki bi morda opravičevala zaletavost, javila z besedami: »Ti sporočam, da jebi koga drugega.« Komunikaciji prvega kot druge bi težko rekli kulturna komunikacija, ki je sicer v današnjem hetero-svetu te dežele vse redkejša, bi pa zato morala biti v majhnem in ogroženem svetu lgbt-populacije obvezna, če že ne sama po sebi umevna. Trideset let glbt-aktivizma priča tudi o naši sposobnosti biti skupaj, boriti se skupaj in skupaj napredovati. In to napredovanje je nesporno. Zato je tudi primerno imeti zdrav odnos do zgodovine kot tudi do njenih nosilcev. Že morda, da jo lahko vsakdo malo po svoje razlaga, toda bistveno je ne more nihče spremeniti. Pravilo menda je, da se morajo mladi upirati svojim staršem, ali pač starejšim. Toda ali ni to heteronormativen obrazec? Je v glbt-svetu, kjer so bile generacije vedno strahotno pomešane, to sploh mogoče? Ali bi neverjetno število parov, ki predstavljajo deset, dvajset ali tridesetletno razliko med partnerjema, sploh lahko obstajalo, če bi sledilo temu pravilu? Kaj niso še druga pravila o človeškem psihološkem razvoju, ki nam jih podaja družba, zgolj pravila za heterorazvoj in nimajo z nami nič skupnega? O tem bi nedvomno veljalo razmišljati, prevzemati heteroobrazce ali briniti svoje?

V okviru letošnje parade ponosa se je zgodil poseben večer *Mladih rim*, ki naj bi prinašal nastop lgbt-avtorjev ali lgbt-literature. Dogodek se je prikazoval kot nekaj izjemnega, takorekoč pionirskega. V takem stilu je o njem tudi poročala Urška Balažič na blogu *Narobe*. Svoje poročilo končuje takole: »Potrudili se bomo tudi, da to ne bo osamljen dogodek, ampak se bo nadaljeval, da bo LGBT tematsko obarvana literatura slišana jasneje in prebrana pogosteje.« Seveda v celotnem poročilu nikjer niti z besedo ne omeni že 10 let posebnih glbt-branj, ki potekajo vsako leto v galeriji Škuc, kaj šele knjižni zbirki Lambda in Vizibilija, ki sta doslej izdali že okoli 150 !!! naslovov. To poročevalki ni pomembno, ker se je zgodovina pričela prav letos, leta 2014!

Vsi trije primeri samo potrjujejo moje mnenje, da bi moral prav vsak, ki bi želel karkoli delati v okviru glbt-gibanja, kaj šele pisati članke ali dajati izjave za javnost, obvezno opraviti izpit iz glbt-zgodovine, splošno svetovne, s posebnim poudarkom na teh naših 30 let. Ko je leta

nazaj še deloval Galfon, telefon za geje in lezbijke, je moral vsak kandidat opraviti tak izpit, poleg izpita še iz drugih znanj, potrebnih za svetovanje. Žal se taka praksa ni razširila tudi na druge subjekte, ki delujejo pri nas. In tako se vse prevečkrat zdi, da se zgodovine ne ohranja v spominu, da se ne gradi na zgodovinskih temeljih, ampak da se jo raje briše, zamolči, in se gradove zida brez temeljev.

Obstaja pa še drugačna oblika brisanja zgodovine, bolj populistična in morda odmaknjena od samega gibanja. Lahko bi jo primerjal z izjavami: le kaj nam bodo danes zgodovinske delitve na partizane in domobrance, ideološke delitve na leve in desne, čas je, da te delitve presežemo, saj smo vsi predvsem ljudje in naj nam bi bilo do tega, da bomo čim polneje in srečneje živeli. Zatorej, zakaj neki bi se delili na hetero in homo, bi, trans itd. itd., saj smo vsi nekako podobni, te delitve so stvar preteklosti, skratka zgodovine, na katero bi lahko že pozabili. Pri tem ti »ideologi« pozabljajo, da spolne privlačnosti niso stvar ideologije in niso stare le nekaj stoletij, temveč stvar celotne človeške zgodovine, še več, stvar celotne narave. Zamegljevanje svoje lgbt-identitete, usmerjenosti, življenja je prej podobno konformizmu, kot pa neki napredni ideji o enakosti ljudi – ki nenazadnje ni nikoli pomenila istosti, temveč enakopravnost, enakopravnost v različnosti. Ideje, da večinska spolnost zlahka in z ljubeznijo sprejema manjšinsko, so navadne sanje, skregane s človeško naravo. Večina bo vedno zatirala kakršnokoli manjšino, ker podira njen red, njeno uniformiranost, njeno vladavino njenega obrazca, počutila se bo ogroženo, ker se ta manjšina lahko hipotetično namnoži ter postane večina (recimo večen strah pred velikimi arabskimi družinami, ki naj bi preplavile Evropo – ali bliže: strah pred Albanci na Kosovu še v okviru Jugoslavije). In ta strah, četudi je povsem nelogičen, se dotika tudi nevarnosti množenja lgbt-populacije, praks, spolnosti, življenjskega stila. Na take neumnosti lahko dnevno !!! naletite na raznih slovenskih pa tudi tujih forumih, kjer se lahko sliši tako imenovani »glas ljudstva«. Zato je v interesu manjšine, če sploh želi obstajati, da vselej vzdržuje svoje vrste, da ohranja lastno identiteto, da se nenehno dokazuje, sebi in drugim, in da se žal vselej bojuje za svoj prostor. Svoj prostor pa lahko utemeljuje prav na tradiciji, na zgodovini. In končno, lahko predpostavljamo, da mnogi ne potrebujejo tega svojega prostora, da jim je večinski prostor povsem dovolj, da torej ne rabijo nenehnega govorjenja o lgbt-vprašanjih, ne rabijo lgbt-politike, kulture, umetnosti, scene, lokalov, revij, svetovanj itd. itd. Prav, nihče jim jih ne vsiljuje, nihče jih ne baše v ta lgbt-prostor ali geto, kot bi radi rekli. Toda obstajamo tudi taki, ki ga potrebujemo, in čeprav bi nas bilo samo petdeset ali deset, imamo pravico do njega, oziroma zahtevamo pravico do njega – seveda s tradicijo in zgodovino podkrepjenega. Sicer pa: z brisanji in zaniževanjem se začnejo duševne bolezni.

Istospolne družine v vrtcih v Sloveniji

Vsak izmed nas ima svojo družino; bodisi družino orientacije (v kateri smo se rodili) in/ali družino prokreacije (ki smo si jo ustvarili sami). Priča smo procesu pluralizacije družinskega življenja, ki nas opozarja na dejstvo, da družine niso nekaj danega, fiksnega in naravnega, temveč, prav nasprotno, so nekaj, kar ves čas delamo. Družine ustvarjamo in živimo. Tradicionalna nuklearna družina (poročena oče in mati z biološkimi otroki) tako postaja, poleg enostarševskih, posvojitelskih, rejniških, razširjenih, istospolnih in vseh preostalih oblik družin – ve pa so (bi morale biti?) enakovredne že po Ustavi, ki v svojem 14. členu določa, da morajo biti vsakemu posamezniku zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na katero koli osebno okoliščino.

Žal se vedno znova srečujemo s kršenjem te pravice in s (populističnimi) interpretacijami, katere človekove pravice komu sploh pripadajo. V istospolnih družinah, ki so užete v heteronormativni družbeni okvir, dobro vedo, o čem govorim. Prav zato so bile te osrednja tema raziskave *Obravnavanje istospolnih družin v vrtcih v Sloveniji*, v kateri sem raziskovala, kako so različne oblike družin, predvsem istospolne družine, reprezentirane v vrtcih v Sloveniji. Zanimalo me je predvsem, kako se vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic v vrtcih spoprijemajo s to tematiko in kako jo, če sploh, predstavljajo otrokom, saj Kurikulum za vrtce (1999) eksplicitno določa, da morajo otroci v vrtcu spoznati različne oblike družin in družinskih skupnosti.

Stališča o spolnih vlogah	Sploh se ne strinjam	Niti se strinjam, niti ne strinjam	Popolnoma se strinjam
Sprejemljivo je, če se deklica igra predvsem z avtomobilčki in drugimi igračkami, značilnimi za fante.	5,7 %	11,0 %	83,3 %
Sprejemljivo je, če dečke nekoliko bolj spodbujamo pri gibalnih dejavnostih.	46,9 %	25,8 %	27,3 %
Dečke in deklice je potrebno na enak način spodbujati k izražanju čustev.	0,6 %	2,5 %	96,9 %
Če deček joče in ga nikakor ne moremo potolažiti, je primerno, če mu povemo, da fantje ne jočejo.	96,5 %	2,9 %	0,6 %

TABELA 1

Raziskava

Raziskavo sem izvedla v dveh delih. V okviru prvega dela raziskave sem leta 2012 spletni anketni vprašalnik razposlala v vse vrtce v Sloveniji. V anketi je sodelovalo 569 anketirank (550 žensk in 13 moških), kar predstavlja skoraj 6 % vseh vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic v Sloveniji v šolskem letu 2011/2012. V drugem delu raziskave sem izvedla 9 fokusnih skupin, v katerih je sodelovalo 48 udeležencev (47 žensk in 1 moški) iz štirinajstih vrtcev iz različnih delov Slovenije.

V prvem sklopu raziskave sem merila stališča vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic o spolnih vlogah, homoseksualnosti in istospolnih partnerstvih ter družinah, saj le-ta, skozi prikriti kurikulum, vplivajo tudi na njihovo strokovno delo v vrtcih, v drugem delu pa sem preverjala, v kolikšni meri se določila kurikula reflektirajo v praksi vzgojnega procesa v vrtcih.

Spolne vloge

Raziskava je pokazala, da vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic pri svojem delu uporabljajo binarni spolni sistem v smislu pomenov tipičnih »fantovskih« in »dekliških« igračk in iger. Na ta način sicer vzpostavljajo delitve po spolu, kljub temu pa je bila večina udeleženk raziskave vendarle sen-

zibilna za vprašanje spola, kar pomeni, da poskušajo v vrtcu skrbeti za uravnovešenost po spolu tako glede igračk kot iger. 28-letna vzgojiteljica Marija je tako poudarila: »Vsak otrok si ima pravico izbrati tisto igro, katero si želi. Poleg tega pa se mi zdi, da moramo včasih prav načrtno usmerjati, da se otroci igrajo nestereotipno. Kar pomeni, da se, če se opazi (ker očitno to izhaja iz nekega okolja), da se na primer neki deček igra izključno samo te stereotipno fantovske igre, je potrebno v vrtcu nuditi možnost, da ima vsaj v vrtcu možnost spoznavati igre, ki so bolj žensvene. Na primer gospodinjstva opravila. Da ima tak otrok možnost vsaj v vrtcu videti in poskusiti alternativo, delati in igrati se z nečim, kar je sicer del vsakdanjika.« (TABELA 1)

V raziskavi je večina vprašanih menila, da zgodnji vzorci obnašanja in igre ne vplivajo na spolno usmerjenost otrok. Vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic smo namreč spraševali po pogosti stereotipni interpretaciji, da je večja verjetnost, da bodo fantki, ki se igrajo samo s punčkami in z dekliškimi igračkami, v odrasli dobi postali geji, in obratno, da bodo punčke, ki se igrajo samo z avtomobilčki in deškimi igračkami, v odrasli dobi postale lezbijke. Skraj vse udeleženske fokusnih skupin so se strinjale, da zgodnji vzorci obnašanja ne morejo pogojevati, kakšna bo spolna usmerjenost teh otrok v odrasli dobi. Kljub temu pa se je v razpravi o spolnih vlogah na fokusnih skupinah ves čas vzpostavljala razlika med stališči na ravni vrednot in

prakso vsakdanjega življenja. Vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic so tako opozorile na razkorak med spremembami na ravni vrednot in med izkušnjo heteronormativne družbe, v kateri se enakopravnost spolov na ravni vrednot ne prevaja tudi v prakso vsakdanjega življenja. Vzgojiteljica Ela (32) je pojasnila: »Moj sin bo zdaj star štiri leta, in jaz sem drugače zelo odprta, svobodogledna, in dostikrat mi reče: 'Mami, daj mi špangico,' – 'Okej, izvoli.' Je šel tudi že v vrtec s špangico, rad ima Hello Kitty, rad ima take, zdaj bi lahko rekla, tipično punčkarste stvari. In jaz ga ne omejujem v tem. Ampak se mi je pa zgodilo zadnjič, da dejansko sem ga morala, ker bi bilo pa res malo ... Pa sem tako odprta, pa sva šla čevlje kupovat, pa si je izbral najbolj roza, pa gor je bila Zlatolaska, pa vse se je bleščalo, pa je rekel: 'Mami, imel bi te superge.' Pa sem rekla: 'Joj, ne vem, nimajo številke.' (Smeb) Pa bi mi kupila, ampak zaradi drugih nisem.«

Stališča o homoseksualnosti

Glavnina vprašanih vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic sprejema homoseksualnost kot eno od oblik seksualne identitete. Čeprav sem v fokusnih skupinah zabeležila tudi nekaj stališč, ki homoseksualnost eksplicitno diskvalificirajo kot bodisi nenaravno ali celo bolno, so bila ta stališča v manjšini. Kljub temu pa so odgovori respondentk, ki so na površini govorili o spreje-

Stališča o homoseksualnosti	Sploh se ne strinjam	Niti se strinjam, niti ne strinjam	Popolnoma se strinjam
Homoseksualnost je bolezen.	78,4 %	15,3 %	6,3 %
Geje zanima samo seks.	86,7 %	11,4 %	1,9 %
Spolna usmerjenost staršev ne vpliva na spolno usmerjenost otrok.	17,7 %	27,4 %	54,9 %
Geji in lezbijke so prav tako dobri starši kot heteroseksualci.	9,3 %	30,2 %	60,5 %
Lezbijke so bolj primerne za vzgojo otrok kot geji.	67,4 %	28,5 %	4,1 %

TABELA 2

manju homoseksualnosti, vendarle razkrivali tudi cel kup vprašanj, nelagodja, nejasnosti, nepoznavanja. (TABELA 2)

Pri vprašanju starševstva se je več kot 60 % udeleženk strinjalo, da so geji in lezbijke prav tako dobri starši kot heteroseksualci. Hkrati se jih 70 % ni strinjalo s trditvijo, da so lezbijke bolj primerne za vzgojo otrok kot geji. Ob tem pa moramo kljub temu poudariti, da je bilo na fokusnih skupinah čutiti večje odobravanje oz. naklonjenost lezbičnemu starševstvu kot gejevskemu. Slednje lahko na eni strani povežemo s fenomenom »všečnega« biološkega starševstva (v lezbičnih družinah je pogosto ena od mam biološka mama, kar sicer ni izključeno tudi v gejevskih družinah) in z njegovo družbeno superiornostjo v primerjavi s socialnim starševstvom (interpretacija »kri ni voda«). Po drugi strani pa je v primeru lezbičnega starševstva ali bolje materinstva (v primerjavi z gejevskim očetovstvom) prisoten mit materinstva in poudarjanje pomembnosti vezi med (biološko) materjo in otrokom. Ženske so tako interpretirane že kot po naravi boljše skrbnice otrok. Slednje pa je, predpostavljamo, prišlo v ospredje tudi zato, ker je delo vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljice do neke mere moč razumeti kot »kopiran« odnos matere in otroka. Vsa ta interpretacija je bila nato nadgrajena še s seksualizacijo gejevskega partnerskega odnosa, saj so nekatere udeleženke fokusnih skupin izrazile strah, da bodo

otroci v gejevskih družinah potencialno lahko pričeli istospolnemu odnosu med dvema moškima. V ozadju tega strahu je ponovno moč prepoznati binarno heteronormativno matrico, ki homoseksualnost konstituira kot nenaravno. Bojana (50) pojasnjuje: »Meni ne predstavlja nobenih problemov to, da se onadva z otrokom ne ukvarjata dobro, da mu ne dajeta vsega tistega, kar je možno dati, od pogovora do spremljanja. Ne, ampak tisti pravi konkretni odnos, ker so nekatere družine popolnoma razgajene, tudi odnos med odraslima je razgajen pred otroci, to mi vemo, ker nam otroci to povedo, tega si ne znam predstavljati. Moška kot moška, namesto kot oče in mati, se pred otrokom ljubkujeta. Ne samo poljubljata. Ljubkujeta v celoti. To ponekod gre kar v pričo otrok. Moški in ženska je meni še vedno bolj naravni – pristni odnos ...«

Istospolne partnerske zveze in družina

Večina vprašanih vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljice, 61 %, se strinja s pravno izenačitvijo istospolnih in raznospolnih partnerskih zvez. Še več, zanimivo, podpira možnost posvojitve biološkega otroka po partnerju (skoraj 74 %), 51 % pa se strinja tudi s tem, da istospolni pari lahko skupaj posvojijo otroka. Do določene mere se to odraža tudi v njihovih stališčih do istospolnih družin.

Stališča o istospolnih družinah	Sploh se ne strinjam	Niti se strinjam, niti ne strinjam	Popolnoma se strinjam
Otroci iz istospolnih družin bodo stigmatizirani.	20,8 %	41,8 %	37,4 %
Menim, da otrok za optimalni razvoj potrebuje očeta in mater.	28,0 %	21,7 %	50,3 %
Večja je verjetnost, da bodo otroci, ki bodo odrasčali v istospolnih družinah, tudi sami postali istospolno usmerjeni.	53,1 %	32,6 %	14,3 %
Bolje je, da otrok odrasča ob očetu in materi kot pa ob dveh osebah istega spola.	32,1 %	24,2 %	43,7 %
Istospolne družine so nenaravne.	33,8 %	27,7 %	38,5 %

TABELA 3

Kljub temu jih polovica meni, da otrok za optimalni razvoj potrebuje očeta in mamo. Pomočnica vzgojiteljice Iva (55) pojasnjuje: »Mene ne moti, če sta dve ženski, dva moška, ki se imata rada, če si želita skupnega življenja, če se želita poročiti, če želita deliti imetje, če želita vse na tem svetu, lahko imata. Ne moreta pa imeti otrok. Mene to bolj skrbi, kako bo privzgojen ta odnos do nasprotnega spola. Če bo recimo sinek rasel v družini dveh očetov, kako bosta ta dva moška lahko privzgojila temu fantku odnos do ženske. Kakšen odnos bo to? Se bo dalo vedeti, da je tudi žensko moč imeti rad? Ali je samo moški tisti, ki se ga mora izbrati? Ne vem ...« (TABELA 3)

Kurikulum in praksa vzgojnega procesa

Raziskava je pokazala, da večina vprašanih, v skladu z določili Kurikula za vrtce, otroke v vrtcih uči spoštovati človekove pravice, enakopravnost, strpnost in sprejemanje drugačnosti ter enakopravnosti spolov. Pri vprašanju obravnavanja različnih oblik družin, se ta delež zmanjša na 77 %. Kurikulum za vrtce je sicer glede obravnavanja družin in družinskih skupnosti jasen, saj predvideva, da otroci v vrtcu spoznavajo različne oblike družin in družinskih skupnosti in predvideva razpravo o tem v obeh

starostnih skupinah (1–3 in 3–6). Vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic smo vprašali tudi, če se v vrtcu z otroki pogovarjajo o ljubezni in glavnina vprašanih – več kot 93 % – je potrdila, da se z otroki o tem pogovarjajo. Med tistimi, ki se v vrtcu z otroki pogovarjajo o ljubezni, jih 68 % ob razpravi o ljubezni ne omenja tudi ljubezni med osebama istega spola.

(TABELA 4)

Istospolne družine in vrtci

Zadnji sklop raziskave je bil namenjen analizi konkretnih izkušenj z govorom o istospolnih družinah v vrtcih. Medtem ko so vse sodelujoče v fokusnih skupinah potrdile, da se v vrtcu z otroki pogovarjajo o družinah, govor o tej temi pa vpeljujejo na različne načine. Po večini poteka skozi govor otrok o svojih družinah, otroci v vrtcu prinesejo fotografije svojih družin, o družinah se pogovarjajo, če kateri izmed otrok dobi bratca ali sestrico, s prebiranjem pravljic, zgodbic itd. Dobrih 32% vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic pri pogovoru o različnih oblikah družin omeni tudi istospolno družino. Vzgojiteljica Špela (44) pravi: »No, jaz sem sedaj v zadnjih letih že omenila to obliko družine. Ko smo se o družinah pogovarjali, pa smo omenjali različne družine. Tudi o tem smo se pogovarjali, da imata lahko dva moška otroka in da imata lahko tudi dve ženski otroka. In so seveda otroci rekli, da to pa ne. Jaz

Stališča o istospolnih družinah	Sploh se ne strinjam	Niti se strinjam, niti ne strinjam	Popolnoma se strinjam	Se ne nanaša na moj oddelek
V našem oddelku govorimo o različnih oblikah družin, tako kot predvideva kurikulum.	2,2 %	6,1 %	77,2 %	14,5 %
O istospolnih družinah bi v našem oddelku govorila le, če bi se s tem strinjala ravnateljica.	48,5 %	28,3 %	14,1 %	9,1 %
V našem oddelku bi upoštevala zahtevo staršev, da v vrtcu o istospolnih družinah ne govorimo.	50,8 %	28,2 %	12,9 %	8,1 %

TABELA 4

pa sem takrat trdila, da labko. In potem so otroci rekli, da dva moška ne moreta imeti otroka. Jaz pa sem na to odgovorila, da nisem rekla, da ga je kdo rodil, saj do otroka se lahko pride tudi na drug način, ga posvojiš ali ti ga nekdo rodi. Tako, da v zadnjih letih mojega dela v skupini v vrtcu so te debate veliko bolj odkrite in tudi otroci že nekaj vedo na to temo in se tudi želijo na to temo pogovarjati.

Tiste vzgojiteljice, ki istospolnih družin ne omenjajo, najpogosteje kot razlog za to navajajo dejstvo, da v oddelku niso imele nobenega otroka iz take družine. Nekaj več kot 10 % jih je menilo, da otroci ne bi razumeli, kaj je istospolna družina, v manjših deležih pa so omenjale, da takšna družina ni prva družina (7 %), da Kurikulum za vrtce tega ne predvideva (5 %), da se starši ne bi strinjali, da bi o tem govoril z otroki (6 %) in podobno.

Nekaj vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic je v anketi in fokusnih skupinah zadržilo, da o istospolnih partnerstvih in družinah z otroki v vrtcu ne govorijo, ker imajo premalo informacij o tej temi oziroma ne vedo, kako bi otrokom predstavile istospolno družino. Ko sem jim povedala, da (v času raziskave) v slovenščini obstajata dve pravljici, ki govorita o istospolnih družinah: *In s Tango smo trije* (Modrijan, 2010) in *Sosedje in prijatelj* (Lambda, 2008), jih je 62 % zadržilo, da bi takšno pravljico prebrale v vrtcu, še dodatnih 15 % pa, če bi za to dobile dovoljenje ravnateljice oziroma staršev otrok. Med tistimi vzgojiteljicami in pomočnicami vzgojiteljic (15 % vseh respondentk), ki pravljice ne bi prebrale, jih je največ menilo, da je

takšna pravljica promoviranje homoseksualnosti.

V fokusnih skupinah smo nato vzgojiteljicam prebrali pravljico *In s Tango smo trije* in večina se je po prebrani pravljici strinjala, da bodo pravljico prebrale v vrtcu. 13 vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic nam je posredovalo svojo izkušnjo z branjem te pravljice v vrtcu. Kot pričakovano, otroci v veliki večini niso spraševali, zakaj ima Tango dva očeta, pač pa so imeli več drugih vprašanj in komentarjev. Večini je bila skupna predvsem otroška spontanost, iskrenost in preprostost ter sprejemanje brez predsodkov: »Dva očeta sta bila, ker sta dva fanta« (Otrok iz starostne skupine 3–4 leta).

Izkušnje so tudi pokazale, da v nasprotju s prepričanji vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic, kar nekaj otrok že pozna oz. vsaj zaznava tematiko istospolnega partnerstva in istospolnih družin. Otrok iz starostne skupine 4–6 let je tako po prebrani pravljici povedal, da je »po televiziji videl dva ata, ki sta se držala za roko«, nekdo druga pa je nato dodal: »A veš, da imaš lahko dve mami in rodita dojenčka, dva ata pa ne.«

Sklep

Družina je v kurikulumu in s tem tudi v vrtcu pomembna tema. Otroci namreč skozi družino osmislijo svoj svet in lastno identiteto. Zato je pomembno, da v vrtcu spoznajo družinsko raznolikost ter se jo naučijo spoštovati. Kako, če sploh, obravnavati to

vprašanje v vrtcu z otroki, pa je – izhajajoč iz rezultatov naše raziskave – za marsikatero vzgojiteljico in pomočnico vzgojiteljice težko vprašanje, saj je družina ideološko zelo obremenjena tema. Poleg tega je otrokovo razumevanje in sprejemanje različnosti v veliki meri odvisno prav od vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic.

Za večjo prepoznavnost in sprejemanje raznolikosti družin bi vzgojiteljice in pomočnice morale predvsem *spoštovati človekove pravice* (dosledno upoštevanje nediskriminacije, spoštovanja različnosti in dostojanstva vsake osebe) in *dosledno izvajati Kurikulum za vrtce*, saj je ta s svojimi cilji in obširno zastavljenostjo zadosten vir za razpravo o različnih, tudi istospolnih družinah. Poleg tega bi bilo potrebno tudi izobraževanje in informiranje vzgojiteljic o homoseksualnosti in istospolnih družinah, saj jih 76 % meni, da imajo na voljo premalo izobraževanja in gradiva na temo istospolnega partnerstva in družin. Pomembna je tudi uporaba vključujočega jezika, ki mora potekati na vseh ravneh in v vseh načinih komunikacije – tako z otroki kot njihovimi starši, kot tudi med strokovnim osebjem in v komunikaciji z okolico (npr. govorimo o družinah brez uporabe pridevnikov oz. se o različnih oblikah družin govori kot o enakovrednih in se jih ne obravnava na hierarhičen način); govorimo o staršu oz. starših (torej ne glede na spol ali spolno usmerjenost staršev) in tako naprej. Nenazadnje je potreben queerovski pristop k vzgoji, kar pomeni uporabo gradiva, ki je vključujoče in obravnava različne vidike družbe, v ka-

teri živimo. V primeru obravnave različnih oblik družin, tudi istospolnih družin, to pomeni izogibanje otroški literaturi, ki krepi stereotipe (npr. vse mačehe so hudobne, vse punce so nemočna bitja, ki jih ponavadi reši močan moški), podobne v njej pa so izključno heteronormativne. Primer dobre prakse je na primer pravljica *Cecilija in Zmaj* Lowrenca Schimela ali pa *Velika knjiga o družinah* Mary Hoffman.

Čas, ki ga otroci preživijo v vrtcu, je zanje zelo pomemben. Pri tem imajo ključno vlogo vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic, ki morajo otroke spodbujati in vzgajati v duhu spoštovanja človekovih pravic, medsebojnega spoštovanja in sprejemanja različnosti. Vsi otroci morajo v vrtcu prepoznati svoje družine in tiste, ki v družbi obstajajo, te pa morajo biti predstavljene pozitivno, enakovredno in v nehierarhični obliki, saj je pri družini vendarle pomembna vsebina družine, ne pa oblika družine.

MARTIN GRAMC

Držanje za roke kot težava?

Poljubi, nasmehi, objemi, držanje za roke na javnih mestih so dejanja, ki so večini ljudi samoumevna, ko so zaljubljeni, ljubljeni ali v razmerju z nekom. Pri večini ni težav s tovrstnimi dejanji. A pozabljamo, da je ta večina v družbeni zavesti heteroseksualna. Vsi, ki ne sodijo v ta spekter, imajo zato nemalo težav.

»Na javnih mestih se s partnerko skoraj nikoli ne drživa za roko. Če se poljubiva, vedno gledam čez ramo, kdo je okoli,« opisuje izkazovanje nežnosti do partnerke dvaindvajsetletna lezbijka Tea. Odgovori, ki so jih ponudili ostali izprašani intervjuvanci, tj. geji, se od njenega ne razlikujejo pretirano. Petindvajsetletni Toni pravi, da če se že poljubi ali drži za roke s fantom, to počne na neobljudenih mestih. »So trenutki,« pravi Dejan o izkazovanju nežnosti s partnerjem na javnih mestih. O počasnosti sprememb izkazovanja nežnosti v javnosti pri gejevskih in lezbičnih parih pričajo tudi preostali moji sogovorniki in sogovornice, saj sta le dva dejala, da si sčasoma izmenjujeta vedno več poljubov v javnosti. »Z naraščanjem samozavesti je izkazovanja v javnosti počasi vedno več,« povzema Marko izkazovanje partnerstva na javnih mestih s svojim fantom.

Stopnja nasilja nad gejevskimi in lezbičnimi pari je eden izmed glavnih razlogov, zakaj se ti v Sloveniji ne upajo bolj odprto kazati, pojasnjuje profesorica sociologije na Fakulteti za družbene vede dr. Alenka Švab. Poleg tega se stopnja nasilja nad geji in lezbijkami ne spreminja, saj so preliminarni

rezultati letošnje raziskave o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji pokazali, da je 48,3 odstotkov vprašanih dejalo, da so bili žrtve nasilja zaradi spolne usmerjenosti, medtem ko je pred desetimi leti v isti raziskavi 53 odstotkov vprašanih odgovorilo, da so bili izpostavljeni nasilju zaradi svoje spolne usmerjenosti. Ravno javni prostor – ulice, bari, trgovine, parki ... – so kraji, kjer so geji in lezbijke deležni največ nasilja. Poleg samega strahu izkazovanja partnerstva v javnosti med geji in lezbijkami je tu še prežetost javnega prostora s heteronormativnostjo, razlaga Alenka Švab: »Heteroseksualnega para, ki se drži za roke, nihče ne opazi, istospolni pari, ki se držijo za roke, pa tako rekoč bodojo v oči.« Slednje lepo povzema odgovor intervjuvanca Dejana, ki je na vprašanje, zakaj si partnerstvo s fantom izkazuje le redko, odgovoril: »Zato da se izognem nevšečnostim, zato ker moj partner tega ne mara preveč, skratka zaradi predpostavljene družbene naravnosti do homoseksualnosti.«

Dr. Alenka Švab dodaja, da na izkazovanje partnerstva na javnih mestih med geji in lezbijkami vplivajo učinki heteronormativnega mehanizma. Gre za občutke, ki jih ta mehanizem producira, in sicer nelagodje, zadržanost, nenehno reflektiranje situacije, celo morebitna izpostavljenost stigmati ali nasilju. Neizkazovanje partner-

stva, nežnosti je obrambni mehanizem, pravi Švab, ta pa je posledica samonadzorovanja: »Heteronormativnost je tako neke vrste panoptični mehanizem, ki na posameznika/posameznico nalaga nadzor nad lastnim delovanjem in s tem samodiscipliniranje.« Tako se reproducira heteronormativni sistem, ki ga je izjemno težko spremeniti, saj gre za strukturne dimenzije neenakosti, še dodaja Švab.

Večina intervjuvanih ni posebej izpostavila, da se z daljšanjem razmerij izkazovanje partnerstva spreminja, tako da je tega bodisi vedno več ali vedno manj. Pri tem je treba izpostaviti, da so nekateri pari skupaj šele tri ali štiri mesece, medtem ko so drugi že več kot dve ali tri leta. Alenka Švab pojasnjuje, da dolžina zveze za izkazovanje partnerstva niti ni zelo pomembna: »Pomembno se je zavedati, da je javni prostor heteroseksualiziran, in kot tak vedno producira in reproducira najmanj nelagodje in občutek izpostavljenosti.« Poudarja, da javni prostor ni nevtralen, ampak je definiran z določenimi seksualnimi predpostavkami: »Ulica je heteroseksualizirana.« Prav zato vsak napad na lezbijke ali geje na ulici reproducira in ponovno vzpostavlja javni prostor kot heteroseksualiziran.

To potrjuje tudi študija o nasilju nad geji v nizozemskem glavnem mestu Amsterdam, ki so jo leta

2011 izvedli Laurens Buijs, Gert Hekma in Jan Wilhem Duyvendak v Amsterdamu. Avtorji raziskave ugotavljajo, da so do gejev v enaki meri nasilni tako priseljenci kot sami Nizozemci, saj se število prijavljenih nasilnežev policiji med priseljenci ali Nizozemci ne razlikuje. Avtorji študije ugotavljajo, da čeprav Nizozemci poudarjajo, da so tolerantni do gejev in da so priseljenci tisti, ki so do njih nasilni, nasilje pravzaprav spodbujajo obstoječe tradicionalne seksualne in spolne norme. Te bivajo skupaj z nizozemsko tolerantnostjo in ne odpravljajo negativnih razmerij do istospolne usmerjenosti. To pojasnjuje, zakaj feminiziranost, spogledovanje gejev in asociacije na analni seks poleg vrstniškega pritiska predstavljajo glavne sprožilce nasilja nad geji.

Slovenija kot nekdanja socialistična in večinoma katoliška država ni pretirano drugačna od večinoma protestantske Nizozemske, saj tudi pri nas tradicionalne spolne in seksualne norme sobivajo s tolerantnostjo do gejev in lezbijk in s prelaganjem vseh družbenih problemov na priseljence iz nekdanje Jugoslavije.

Držanje za roke, poljubljanje in objemanje istospolnih parov bo še naprej deležno nasilja, dokler bodo tradicionalne spolne norme in seksualnost enake kot doslej. Zato je potrebno ljudi opomniti, da feminiziranost moškega – kar koli to že pomeni – ne pomeni, da ni pravi moški, ali da analni seks ni nenaraven, saj ga nenazadnje redno prakticira kar 30 odstotkov heteroseksualnih parov.

RAZSTAVA O ZGODOVINI BOJA PROTI AIDSU V SLOVENIJI

Letos obeležujemo 30-letnico organiziranega LGBT-gibanja pri nas in ob tej priložnosti je DIC Legebitra pripravila razstavo o zgodovini epidemije in preventive HIV/aidsa v Sloveniji.

Tako kot drugje v razvitem svetu sta se tudi pri nas LGBT-gibanje in aids aktivizem tesno prepletla, kar je logična posledica žalostnega dejstva, da so bili gejevski in biseksualni moški prva in tudi največja skupina prebivalstva, ki jo je prizadela »kuga 20. stoletja«. Ta se je pri nas pojavila sredi osemdesetih let, in še preden so bili odkriti primeri okužb in bolezni, je ŠKUC Magnus kot prva organizacija v Sloveniji leta 1985 izdal informativno publikacijo o aidsu.

Na razstavi, ki sta jo pripravila Mitja Čosić in Tanja Kovačič, so bili predstavljeni materiali preventivnih kampanj različnih nevladnih organizacij in državnih inštitucij, pa tudi prvi slovenski časopisni članki, ki so opisovali pojav »skrivnostne nove bolezni« in ki nazorno ilustrirajo strah, paniko in pomanjkanje informacij o aidsu v prvih letih epidemije pri nas. Avtorja sta se pri pripravi razstave osredotočila predvsem na obdobje od začetka osemdesetih do konca devetdesetih let, čas pred učinkovitim zdravljenjem, ko je bil HIV/

aids deležen večje pozornosti kot danes, kar je razvidno tudi iz obsega preventivnega delovanja.

Otvoritev razstave 18. maja 2014 je bila združena z dogodkom v okviru *International AIDS Candlelight Memorial*. Tako kot v številnih drugih krajih po svetu so se udeleženci s prižiganjem sveč spomnili vseh, ki so umrli v pandemiji in izrazili podporo tistim, ki živijo s HIV-om. Obiskovalcem so predstavili tudi prešito odejo, izdelano na eni od

ustvarjalnih delavnic Četrtkovih dialogov, s katero so se poklonili umrlim zaradi aidsa iz Slovenije. Odeja, ki je že bila vključena v AIDS Memorial Quilt, edinstven pomnik tragedije aidsa, bo kmalu na ogled tudi na spletni strani fundacije The NAMES Project.

Za vse tiste, ki ste razstavo zamudili, pa še dobra novica: avtorja pripravljata tudi tiskano različico razstave!

VLASTA FELC

Epidemija med homoseksualci v Ameriki

Lotile so se jih oportunistične pljučne infekcije (zaradi pogoštega menjavanja partnerjev)

Po »veteranski mrzlici« in »tamponskem sindromu« je prišla iz ZDA vest o novi epidemiji čudne bolezni oziroma zelo nenavadne kombinacije sicer znanih toda redkih bolezni. To pot poročajo o mlajših moških homoseksualcih, ki se jih lotevajo oportunistične pljučne infekcije s *Pneumocystis carinii*, Kaposijev sarkom ali pa celo oboje skupaj. O tem piše »The New England Journal of Medicine.«

Kot »oportunistične« so že v preteklosti poimenovali infekcije z *P. carinii* in še nekaterimi njemu podobnimi bakterijami, ki praviloma ne povzročajo bolezni. Napadejo le tedaj, kadar imajo posebno ugodno priložnost in lahko delo: bolnike, ki jih je že prej zdelal rak, kemoterapija in obsevanje ter bolnike s sesuto imunsko obrambo zaradi bolezni ali pa zaradi zdravil, s katerimi jim skušajo preprečiti odklonitev presajene ledvice ali srca. Tudi Kaposijev sarkom je silno redek, zmerno malign tumor žilja, ki zraste na koži ali na sluznici ljudi, starih več kot 60 let.

Junija lani so zdravstvene oblasti začele dobivati vse več poročil o nenavadni bolezni, ki napada skoraj izključno homoseksualce med 15. in 50. letom. Začenja se neopazno s slabostmi, hušanjem, vročinami in drisko. Bolnik se šele po več tednih ali mesecih zave, da je resno bolan, in si poišče zdravnika. Kasneje kakih pol bolnikov zabrede v oportunistično pljučnico, druga polovica v Kaposijev sarkom, kakih deset odstotkov pa v oboje. Kljub zdravljenju je umrljivost večja od 40 odstotkov.

Popolnejše slike o vzrokih za nenadni izbruh te epidemije še ni, vse bolj pa sumijo, da je osnovni vzrok za bolezen infekcija s citomegalovirusom, katere mu so homoseksualci s svojimi pogosto se menjajočimi partnerji še posebej izpostavljeni. Virus, ki je iz družine herpesa, je sicer znan že od začetka tega stoletja, ostal pa je precej neopažen, ker infekcija z njim ni dramatična. V zadnjem času so ugotovili, da je posebno v ZDA zelo razširjen in da lahko povzroča celo vrsto značilnih akutnih ali kroničnih bolezni.

Posebna delovna skupina Centra za nadzor bolezni v ZDA, ki raziskuje nenavadno epidemijo, domneva, da gre za osnovno infekcijo s citomegalovirusom, ki je pri žrtvi privedel do imunske odpovedi.

AIDS

KITARIST JE OKUŽIL FLAVTISTKO,
FLAVTISTKA JE OKUŽILA HARMONIKARJA,
HARMONIKAR JE OKUŽIL BOBNARJA.

USTAVITE AIDS!

DAJTE KONDOM NA SVAKI INSTRUMENT ALI PA IGRAJTE SOLO!

AIDS

Izberite stalnega partnerja!

VELIKA NEVARNOST, DA SE OKUŽIMO

SPOLNI ODNOSI MED MOŠKIMI (homoseksualnost)	PRENOS	DEJAVNI TVEGANJA	SREDSTVO PREKOŽGA	PREPREČEVANJE
SPOLNI ODNOS V ZADNIJK – ANALNI ODNOS okužen moški zdrav moški	DA	Tveganje narašča s številom občanov z različnimi partnerji. Tveganje povečujejo zlasti: <ul style="list-style-type: none"> – poškodbe sluznice; – krvavitve pri odnosu. 	Okuženo soro in kri.	– Vema spolnost; <ul style="list-style-type: none"> – ljubkovanje; – gnetenje; – drgnjenje; – dotikanje; – masturbacija. Ne počrpite ničesar, kar draži ali poškoduje sluznico, jo izpostavlja telesnim tekočinam in izločkom.
DRUGE MOŽNOSTI NARKOMANI (OKUŽENE IGLE IN BRIZGALKE) 	DA	Virus se prenaša z nečistimi (okuženimi) iglami in brizgalkami. Tveganja ni, če uporabljamo igle in brizgalko za enkratno uporabo.	Okužena kri.	Preprečiti izmenjavanje uporabljenih igel in brizgalk.
PRENOS OD OKUŽENE MATERE NA PLOD 	DA	Prenos virusa je možen med nosečnostjo, porodom in dojenjem.	Okužena kri in okuženo materino mleko.	Kontracepcija; splav.

Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije

STOP virus HIV

Ne zatiskaj oči, raje razmisli, da zaščita in z njo sreča **TEBI** koristi!

COCKTAILS Aromatični preservativi "COCKTAILS"

V sodelovanju s srečo!

by UNOCCOM Ljubljana, tel.: 315-357-301/03 – Tisk: Pospisnik & Zita

okrogla miza **AIDS IN MLADI**

okrogla dvorana **5. 12. 1989 ob 17⁰⁰**

ljubezen gre naprej

AIDS

POKUSI PREDSTAVITI ŽIVOSTI DEBELA PLODJA MRAČNO ZDRAVJE

NI NEVARNOSTI, DA SE OKUŽIMO

ZDRAVSTVENI POSEGI (TRANSFUZIJA, ZORGODRAVSTVO ITD.)	PRENOS	DEJAVNI TVEGANJA	SREDSTVO PREKOŽGA	PREPREČEVANJE
 NE	NE	Tvegamo pri transfuzijah od jenu v debelaj, kjer ni obvezno preiskava vse darovane krvi.	Okužena kri ali okužena sestavina krvi.	Vse kri ali sestavine krvi preiskamo. Okuženo kri uničimo. Uporabljamo le varne pripravke za zdravljenje hemofilije (bolezensko naprednje in krvavitveni). Tveganje prenosa preprečimo, če uporabljamo pribor za enkratno uporabo, oz. če je pribor strokovno nastavljen. Pozor! Krvodajci so pri oddaji krvi povsem varni, kar uporabljamo že nad 20 let igle in vse pribor za enkratno uporabo!
VSADKANJE ŽVLJENJE Z OKUŽENO OSEBO (POKICVANJE, JEDKANJE PIRBOR ITD.) NE	NE	Pri vsakdanjih stikih z zdravimi nosilci virusa ali z bolniki ne tvegamo okužbe.		

MIHAEL TOPOLOVEC

INTERVJU Z
EVELYNE PARADIS,

IZVRŠNO DIREKTORICO

ILGE-EUROPE

Vlagati
moramo
v gradnjo
gibanja

V vaši karieri ste si pridobili različne poglede na delo s področja zaščite človekovih pravic. Delali ste v nevladnih organizacijah v Kanadi, Svetu Evrope, Združenih narodih in sedaj v Ilgi-Europe. Bi lahko predstavili širšo sliko področja zaščite človekovih pravic? Kakšen razvoj se je zgodil tekom let in kje so še vedno ovire za uspešnejše delo?

Težko je komentirati celoten svet zaščite človekovih pravic, ker je ta svet velik in ker sem na njega gledala povečini skozi očala enakopravnosti. Delovala sem na različnih področjih, seveda veliko na področju spolne usmerjenosti in spolne identitete, pa tudi na področju protirasizma in spolne enakopravnosti. Kar lahko potegnem iz razmišljanja o obdobju petnajstih letih, odkar delujem na tem področju, je to, da se mi zdi, da je prisotne veliko več integracije protidiskriminacijskih elementov enakopravnosti na področju člo-

vekovih pravic, kot jo je bilo mogoče zaslediti pred petnajstimi leti. Ta integracija je sicer bila prisotna že v preteklosti, a sedaj je močnejša. Rekla sem, *da se mi zdi*, ker ne vem, ali je to zgolj moje doživljanje ali je to realnost. Ko sem začela delati na področju človekovih pravic, je bila perspektiva precej usmerjena v kontekst državljanjskih in političnih pravic proti ekonomskim in kulturnim pravicam. Začela sem delati ravno v trenutku, ko so ljudje začeli jasno artikulirati pojem nedeljivosti pravic – da ne gre za državljanjske in politične pravice na eni strani in ekonomske ter kulturne pravice na drugi, ampak da so vse pravice del enega področja, enega izvora. Menim, da je bil ta boj dobljen, zato smo sedaj na nek način v drugi fazi, v kateri je ključno vprašanje, katere ovire preprečujejo posamezniku/posameznici uživanje njegovih/njenih človekovih pravic, bodisi državljanjskih ali ekonomskih. Iz te perspektive se mi zdi, da so sedaj očala enakopravnosti močnejša, kar je dobra novica, če delaš na področju diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete. Ne vem, če je kaj novega znotraj gibanja. Kar mi je zagotovo postalo zelo očitno tekom teh petnajstih let, je razumevanje, da je pri gibanju za človekove pravice glavno opolnomočenje ljudi. Zame je to jedro – opolnomočiti ljudi, da zahtevajo lastne pravice. S tem je povezana ovira – zelo težko se je opolnomočiti, če se ne nahajaš v okolju, ki bi dajalo prednost človeškemu dostojanstvu in enakim pravicam. To, da se človekove pravice nikoli ne nahajajo dovolj visoko na politični agendi političnih voditeljev nikjer po svetu in da te pravice niso nujno dovolj vidne v javnem diskurzu, je zame ena izmed največjih ovir.

Imate evropski in kanadski pogled, pogled delovanja v nevladnem sektorju kot tudi v večjih mednarodnih institucijah. So med temi različnimi stranmi kakšne razlike? Kje se počutite bolj doma?

Tukaj, kjer sem sedaj, se počutim bolj doma (smeh). Mislim, da so se zadeve spremenile za nevladne organizacije, ampak nisem prepričana, če nima to opraviti s cikli, ki se dogajajo v zgodovini vsake družbe. Zdi se, da prihaja do ciklov, ko sta nevladnim organizacijam prostor in vrednost bodisi dana bodisi sta jim odvzeta. Težko sicer posplošujem, ker je v vsaki evropski državi drugače, v Kanadi je drugače. Najbrž lahko vidim skupen trend, ki je odvisen od političnega vladanja v državi. Preden je bil za predsednika kanadske vlade izvoljen Stephen Harper, smo imeli zelo socialno-liberalno tradicijo. Ko sem delala za nevladne organizacije v Kanadi pred več kot desetimi leti, je bila vlada precej drugačna od sedanje in od takrat je vrednost civilne družbe padla, vključno s financiranjem in podporo. Mislim, da je to trend, ki se pojavlja povsod in v ciklih. Upajamo, da bo v Kanadi in v nekaterih evropskih državah prišlo do nove vlade, ki bo razumela vrednost civilne družbe in se bodo stvari ponovno obrnile v pozitivno smer. In to je eden izmed izzivov, s katerimi se srečuješ, če delaš za civilno družbo – vedno se moraš boriti za prostor. To je najbrž nekaj, kar si mednarodne organizacije delijo z nevladnimi organizacijami. Tudi one se morajo boriti za pravico, da imajo glas, ker v končni fazi so države in nacionalne vlade tiste, ki jim dovolijo govoriti.

ILGA-Europe je bila vzpostavljena leta 1996. Če pogledate nazaj na zgodovinski razvoj organizacije kot sedanja izvršna

direktorica, katere spremembe so najbolj vplivale na današnjo strukturo in pozicijo, ki jo ima ILGA-Europe?

Če izhajam iz védenja, ki sem si ga pridobila v svojih devetih letih delovanja znotraj organizacije, in iz tega, kar sem slišala o preteklosti ... to bo najbrž slišati banalno, ampak najpomembnejši vpliv so ljudje. Vsak trenutek spremembe, ki sem ga doživela ali o katerem sem slišala, je povezan s ključnimi posamezniki/posameznicami znotraj evropskega gibanja. Če pogledamo na dejavnike uspeha in rasti organizacije, ti izhajajo iz srečnega dejstva, da je ILGA-Europe imela ljudi, ki so bili predani, ki so imeli sposobnosti, inteligenco in daljnovidnost. Zdi se, kot da je vsak trenutek razvoja povezan s skupino odličnih ljudi. Vendar bolj pragmatično – ključen vpliv je imela Evropska unija. Če primerjaš Ilgo-Europe z ostalimi ILGA-regijami, ne moreš zanikati dejstva, da je sprožilec bila Evropska unija, ki je vključila spolno usmerjenost v svoje delovanje in je tako ustvarila programe financiranja. To je bil glavni sprožilec spremembe v smislu omogočanja organizaciji, da se premakne iz prostovoljsko vodene v bolj profesionalizirano organizacijo. Drugi dejavnik je dejstvo, da je ILGA-Europe vedno bila panevropska organizacija in da je imela članske organizacije zunaj meja EU, kar je vedno sililo organizacijo k širšemu upoštevanju problematik. Morali smo usmerjati svojo pozornost na situacije, v katerih so bile naše članice, če rečem na splošno, v bivšem sovjetskem prostoru. To je bil tudi glavni dejavnik za to, da imamo znotraj organizacije tako močno programsko ekipo in tako močno komponento gradnje gibanja, če primerjamo Ilgo-Europe z ostalimi podobnimi organizacijami v Bruslju.

ILGA-Europe predstavlja nacionalne evropske LGBTI-skupnosti znotraj evropskih institucij. Za poimenovanje takšnega dela se uporabljajo besede kot so zastopništvo (ang. 'advocacy') ali lobiranje. Na prvi pogled se zdi, da ima ILGA-Europe vlogo pripeljati skupaj dva različna sveta – lokalna aktivistična gibanja, ki na nacionalnem nivoju delujejo za LGBTI-ljudi na eni strani in visoko institucionalizirani svet EU-politike na drugi. Kakšni so izzivi takšnega dela?

To je eden izmed najbolj zanimivih vidikov našega dela, je najbolj relevantno delo, ki ga počnemo. Če govorim iz osebne izkušnje, se počutim veliko bolj kredibilno in legitimno, ko govorim uradnikom Evropske unije z znanjem, ki ga dobim od nacionalnih aktivistov. To je zelo pozitiven in zanimiv izziv. Največji izziv pri vsem tem pa je komunikacija. Glavno je, da se ne pozabi komunicirati in pomembna vaja, ki jo moraš prakticirati, je prevajanje različnih zadev na različen način različnim ljudem. Uradnikom EU včasih ne morem predstaviti surovih informacij, ki jih dobim iz nacionalnih organizacij, na točno enak način. To je zelo pomembna in pozitivna vaja, ker te sili v razmišljanje o tem, kaj je v jedru tega, kar poskušaš povedati. Sili te v razumevanje tega, o čemer dejansko govoriš. Zanka je torej dejansko v komunikaciji, ker na tak način lahko zagotoviš poravnavo med tem, kar se dogaja na tleh, in tem, kako je to preneseno na vrh v Bruslju. In obratno – kako si sposoben prevesti to, kar se zgodi v Bruslju na takšen način, da je to relevantno za vsakdanje življenje ljudi.

Več kot 400 organizacij iz 45 držav v Evropi je članic Ilge-Europe. Če upoštevamo število članskih organizacij, ki prihajajo iz različnih nacionalnih kontekstov, kako ILGA-Europe ohranja kontakt s svojimi članicami in z različnimi realnostmi, s katerimi se srečujejo LGBTI-ljudje v Evropi?

Mislím, da gre pri tem za dva elementa. Najprej so procesi in sistemi, ki jih imamo znotraj organizacije in ki se dotikajo področja svetovanja in podpore potreb. To so

bolj formalni načini, prek katerih se povezujemo s članicami. En način, prek katerega zagotavljamo stik z ljudmi, so pozivi k dogodkom in razpisi za financiranje. O organizacijah v različnih državah slišimo tudi skozi uradne dogodke in aktivnosti, pri katerih so organizacije projektni partnerji, ali ko obiščemo državo ter se tam srečamo z aktivisti. Tako da obstaja veliko različnih načinov, kako ohranjamo stik. Vendar razlog, zakaj sem omahovala pri odgovoru na to vprašanje, je preprosto ta, da povezava najpogosteje prihaja iz predanosti zaposlenih na Ilgi-Europe. Velik del vsega temelji na gradnji razmerja med osebjem in članskimi organizacijami. Po eni strani smo lahko hvaležni, da imamo ljudi, ki jim je dovolj mar, da se povezujejo in da ostajajo informirani. Kaj se zgodi v trenutku, ko ni več odnosov med ljudmi? To je zelo velik izziv, s katerim se srečujemo pri našem delu, kljub temu, da je neposredno delo s članskimi organizacijami najbrž najljubši del dela vsakega izmed nas – predvsem zaradi kapacitete. V pisarni je trinajst ali štirinajst ljudi, zato moramo delati izbire. In najlažje to naredimo, če imamo vzpostavljene prioritete sisteme.

Najbrž je za sodelovanje potrebna tudi pripravljenost organizacij, saj se ne želite vsiljevati ...

To je druga pomembna točka. Nikoli nismo trdili, da lahko dosežemo celotno članstvo. To bi bilo

popolnoma nerealistično. Jasno je, da ne moremo imeti enake povezave z vsemi 400 organizacijami. Menim, da vse članice spoštujejo to dejstvo in da nekatere ne potrebujejo posebnega odnosa ali posebne podpore. Tako da gre pri tem za razmišljanje o načinih, prek katerih lahko ILGA-Europe in njene članice delujejo skupaj. Druga zadeva je ta, da se na podlagi naših načel nikoli ne spuščamo v državo, če nas ne povabi članska organizacija ali organizacija v državi. Če nas nekatere organizacije ne želijo v državi, je to njihova odločitev.

Eden izmed najbolj javno znanih produktov Ilge-Europe v zadnjih letih je 'Mavrični zemljevid' (ang. 'Rainbow Map'), kjer so nacionalne zakonodajne situacije za LGBTI-ljudi predstavljene numerično, skupaj z 'Letnim pregledom' (ang. 'Annual Review'), ki povzema pomembne družbenopolitične dogodke za LGBTI-ljudi v 49-ih evropskih državah. Kakšen političen vpliv ima Mavrični zemljevid oziroma kakšen vpliv želite, da bi ga imel v prihodnosti?

Mavrični zemljevid ima dva cilja. Po eni strani ima funkcijo podatkovne baze. Ta podatkovna baza je nepopolna, saj ne gre za akademski način dokumentacije. Druga vloga, ki jo ima in ki je pomembnejša, je zastopniško orodje. Uporabljamo ga za ustvarjanje neke vrste tekmovalnosti med nacionalnimi vladami, v smislu zdrave tekmovalnosti. In to deluje. Konkretno sem imela veliko pogovorov z vladnimi predstavniki, vključno z ministri/ministicami, ki ob pogledu na zemljevid sprašujejo: »Zakaj pa mi nismo na samem vrhu seznama držav?« Zelo dobra vstopna točka je na primer odgovor: »Niste na vrhu, ker morate imate enakopravnost na področju porok, vendar ste slabi na področju transpravic.« Ali: »Odlični ste na področju politik enakopravnosti, a nobene od njih niste zapisali v zakon.« To je dober način ustvarjanja zavedanja med visokimi političnimi predstavniki. Potem ko nekatere vlade vidijo zemljevid, trdijo, da bi bilo dobro, če bi bile naslednje leto uvrščene nekoliko višje. Vendar je resničen

političen vpliv odvisen od tega, kako to izkoristijo nacionalne organizacije. Na primer, na nekem srečanju v Bruslju imam lahko pogovor s kakšnim slovenskim ministrom, ki me sprašuje, zakaj gre Sloveniji tako slabo na zemljevidu, a če se ta pogovor potem ne nadaljuje na strani slovenskih organizacij, sama nimam vpliva na spremembo in mislim, da ILGA-Europe nima tega vpliva. Političen vpliv je resnično odvisen od tega, kako nacionalne skupine uporabijo zemljevid za 'kavelj' v njihovem zastopniškem jeziku in svojim vladnim predstavnikom na primer rečejo: »Gre nam slabo v primerjavi z našimi sosedi ali določenimi državami, ker so tam ravno sprejeli zakon na področju azila ...« Ali če vzamemo Dansko – naslednje leto lahko pričakujemo, da bo več LGBTI-skupin govorilo, da je Danska nabrala veliko točk, ker je ravno sprejela odličen zakon na področju spolne identitete. To je torej 'kavelj', ki ga lahko zatakneš v lastne nacionalne vlade.

Letos je bila evropska politika zaznamovana z volitvami v Evropski parlament in novim oblikovanjem Evropske komisije. V tem kontekstu je ILGA-Europe lansirala dve kampanji – 'Come Out' in 'No Hate' kampanjo –, s katerima je spodbujala poslanske kandidate za Evropski parlament, da zagovarjajo LGBTI-pravice med volitvami in v svojem prihodnjem delu. Obe kampanji sta bili zelo uspešni, saj je, na primer, nekaj več kot 200 izvoljenih poslancev in poslank podpisalo 'Come Out' zaprisego. Vendar je po drugi strani v najnovijem sklicu Evropskega parlamenta možno zaslediti močnejše zastopstvo ultrakonservativnih evroskeptičnih nacionalnih političnih skupin. Kako to vpliva na delo ILGA-Europe znotraj evropskih institucij?

Mislím, da se bo učinek novega Evropskega parlamenta šele pokazal. Trenutno je šele nekaj mesecev od volitev in Parlament je bil zelo zaposlen z nominacijskim procesom Komisije, tako da se na nek način še niso normalno lotili dela. Ena zadeva, ki jo lahko pričakujemo, je, da bodo te skupine, ki tradicionalno niso najbolj podporne, postale bolj strateške in

kreativnejše pri načinu svojega dela. Ne gre samo za nasprotovanje poročilom, resolucijam ali odločitvam, ki imajo vpliv na LGBTI-pravice, temveč tudi za ustvarjanje veliko motenj, veliko hrupa, okupiranja ljudi z napačnimi stvarmi, zavlačevanja ... Pričeli so tudi usmerjati svojo pozornost neposredno na Ilgo-Europe, na primer, začeli so spraševati o našem financiranju, zakaj nas financira EU in podobno. Lahko da bodo ustvarjali veliko motenj in ne bodo nujno imeli vpliva zaustavitve pomembnih političnih napredkov. To je en scenarij. Po drugi strani je lahko to tudi priložnost, da ljudje, ki so opazili obrat k skrajnejši desnici in evroskepticizmu v Parlamentu, začnejo delati več v smeri gradnje zavezništev. Omenil si kampanjo, ki smo jo naredili skupaj z ENAR ('European Network Against Racism', slov. 'Evropska mreža proti rasizmu'), 'No Hate', kar ni osamljen primer na področju civilne družbe. Predvsem s perspektive civilne družbe je sedaj mogoče videti več potrebe po sodelovanju, na primer, pojavljajo se zahteve, da bi morali imeti skupen sklad, da moramo držati skupaj v zagovorništvu človekovih pravic, socialnih vrednot, socialne Evrope, progresivnih vrednot ... To bi lahko bil pozitiven element. Tudi ILGA-Europe je prisiljena, da deluje preko običajnih naslovnikov in tradicionalnih zaveznikov. Z lahkoto je pasti v zanko, kjer misliš, da se edini politično podporni ljudje nahajajo na levem političnem spektru. Ko nimaš več večine na levem centru, moraš stopiti iz svojega prostora udobja in doseči druge ljudi v Parlamentu. Mislim, da sedaj lahko opazujemo več ljudi, ki niso v levem centru, vendar podpirajo naše teme.

Vendar če so ti naši zavezniki iz desnice, recimo, proti migrantom, kaj storiti takrat?

Obstaja meja, kaj lahko sprejmemo. Zagovarjamo LGBTI-pravice, vendar zagovarjamo človekove pravice na splošno, tako da morajo biti podporni širši agendi človekovih pravic, če podpirajo nas.

Podpirati zgolj nas je morda dobra začetna točka, vendar jih želimo pripeljati do točke, ko bodo podpirali tudi ostale. Vendar obstaja skrajna desnica in obstaja samo desnica. Če govorimo o Parlamentu, v preteklosti je bilo lahko delati s socialisti, liberalci, zelenimi, skrajno levico, zato nam ni bilo treba delati z EPP ('European People's Party', slov. Evropsko ljudsko stranko). Vendar ni tako, da bi bila EPP homogena skupina zelo tradicionalno konservativnih ljudi. Znotraj EPP so tudi skupine, ki so pro-LGBTI in promigranti ... Tako da je možno najti ljudi, ki se nahajajo bolj na desnem centru, s katerimi v preteklosti še nismo sodelovali in nismo želeli sodelovati, ker bi to zahtevalo malo več truda. Morda ti ljudje popolnoma ne podpirajo izenačitve porok, ampak zagotovo lahko podpirajo veliko zadev okrog boja proti nasilju, zaščiti otrok in tako naprej.

Naslov Strateškega načrta Ilge-Europe, ki postavlja delovne smernice organizacije za obdobje 2014–2018, je 'Vodenje trajnostne spremembe' (ang. 'Leading sustainable change'). Naslov izhaja iz opažanj, da je Evropa kontinent 'dveh hitrosti' na področju razvoja LGBTI-pravic. Strateški plan tako postavlja vprašanje, kako doseči bolj trajnostni razvoj, ki bo šel v smeri širitve LGBTI-pravic po celotni Evropi. Kako ILGA-Europe odgovarja na te negativne trende, ki se pojavljajo v nekaterih delih Evrope?

Dve zadevi lahko povežemo pri iskanju odgovora, kako se odziva ILGA-Europe. Kako se odzivamo in kako lahko povežemo naš odziv z obstojnostjo? Odgovor je bil prisoten že pred desetimi ali petnajstimi leti in je zame še vedno zelo prisoten. Vlagati moramo v gradnjo gibanja. Imeli bomo pozitivne in negativne momente – podoba ciklov je tukaj zelo pomembna –, toda če bomo imeli močno gibanje, bomo zmogli in se bomo lahko izvlekli iz težkih časov. To je zame ključen del obstoja – ne samo doseganje pozitivnih sprememb, temveč tudi sposobnost reagiranja na negativne trende. Vlagati moramo v to, da bomo imeli usposobljene aktiviste

in aktivistke, ki niso obremenjeni, in se lahko naslonijo na skupnost, aktiviste, ki držijo skupaj, ki imajo sredstva, bodisi so to finančna ali človeška sredstva, in aktiviste, ki imajo zaveznike ter znanje. Več kot bo takšnih aktivistov, bolj bomo sposobni utrditi obstojno pozitivno spremembo.

Kar se tiče novih trendov. Zame so novi zgolj v smislu tega, koliko sredstev v vse to vlagajo tisti, ki nasprotujejo LGBTI-enakopravnosti. To je novi del. Vendar je že nekaj let prisotna napaka znotraj gibanja. Gre za iskreno napako, ki izhaja iz želje po pozitivnem gledanju na stvari. Napaka je v pogledu, da je napredek linearen, da se vedno nadaljuje v isti smeri in da ne more prenehati. V tem smislu nisem presenečena nad temi trendi. Z večjo vidnostjo skoraj neizbežno dobiš udarec nazaj ali neko reakcijo. Kako se torej konkretno odzivamo na te trende? Kot sem rekla, s tem, da nadaljujemo z vlaganjem v gibanje, tako kot smo to počeli v preteklosti in še več od tega. In da počnemo točno to, kar počnejo naši nasprotniki – če so zdaj tri korake pred nami, moramo mi biti tri korake pred njimi. Držati moramo skupaj, kolektivno moramo zagotoviti dovolj sredstev za gibanje, biti moramo pametni pri načinu komunikacije, jasno moramo poznati cilje gibanja, kaj želimo in česa ne. V splošnem pa je ključ izobrazba. Nasprotniki lahko govorijo karkoli, vendar njihove besede ne bodo odmevale, če bodo usmerjene k izobraženim ljudem.

So ti negativni trendi posledica ekonomske krize?

Ne, v to ne verjamem najbolj. Mogoče imajo kaj opraviti s krizo, ampak menim, da izhajajo predvsem iz tega, kar sem intuitivno opazovala pred parimi leti, ko so me ljudje začeli spraševati, kako to, da se v njihovi državi naenkrat pojavljajo glasni nasprotniki, prej pa tega ni bilo mogoče zaslediti. Govorila sem: »Prej ljudje še niso bili avtirani, tako da se ni bilo treba pritoževati. Čemu boš nasprotoval, če so vsi zaklozetirani?«

Gre verjetno za nasprotovanje tam, kjer je gibanje, če gledamo štiri ali pet let nazaj, doseglo razvoj v vidnosti.

Kako ILGA-Europe vidi prihodnost evropskega LGBTI-gibanja? Kakšni izzivi nas čakajo?

Na to vprašanje ne morem odgovoriti v imenu Ilge-Europe, ampak lahko podam zgolj svoj pogled. Še vedno sem odločena gledati na zadeve pozitivno. Obstajajo negativni trendi in ne želim zveneti, kot da se ne zavedam, kaj nekateri ljudje doživljajo na dnevni ravni. Vendar dokler bomo držali skupaj kot evropsko gibanje, sem prepričana, da lahko presežemo marsikaj. Največji izziv je ostati solidaren drug z drugim. LGBTI-gibanje je še vedno v otroški fazi, če ga primerjamo z ostalimi državljanstvi in ženskimi gibanji. V tej fazi gibanja ljudje še vedno doživljajo veliko težav, kar je povezovalni element. Vendar se to sunkovito spreminja, saj nekateri ljudje v nekaterih državah uživajo vse več pravic in svoboščin. Prihaja drugačna generacija, ki bo začela domnevati, da je to samoumevno – kar je na osebnem nivoju odlično, to je smer, v katero želimo. Za gibanje pa to predstavlja izziv, saj se ljudje ne povezujejo več na enak način in na tem mestu moramo ostati združeni ter moramo ohraniti solidarnost. Ne smemo začeti ustvarjati različna podgibanja in različne dinamike, ki vodijo v to, da porabiš preveč časa za notranje boje in ne za zunanjo borbo za pravice. To je konstanten izziv zame. Eden izmed izzivov za Ilgo-Europe je ohranjanje »poravnosti«. Ohraniti moramo poravnost med državami, ki nas vlečejo naprej, in tistimi, ki ne napredujejo tako hitro, kot bi želeli. Kam želimo napredovati? Želela bi, da bi v obdobju naslednjih desetih let večina držav sprejela vse potrebne zakone, zato večina našega dela ne bi bila več usmerjena na zakonodajo, temveč bi se vse vrtelo okrog družbene spremembe, prakse in realnosti vsakdanjega življenja ljudi.

MITJA BLAŽIČ

Sadovi zastrupljenega drevesa

Marko Kous, Jan Stenovec in Jernej Šercer so pred petimi leti napadli Cafe Open, kjer je ob Tednu Parade ponosa potekal literarni večer. »Da bi obračunali z istospolno usmerjenimi, saj so po svojem prepričanju proti takšnemu javnemu načinu izražanja spolne usmerjenosti.« Tako so priznali v kazenskem postopku na sodišču. Za to so bili na prvi stopnji obsojeni. Na leto in pol zapora. Zaradi javnega spodbujanja sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, nasilništva in povzročitve splošne nevarnosti. Višje sodišče jih je nasilništva in povzročitve splošne nevarnosti oprostilo in kazen znižalo na 5 oz. 7 mesecev. Zagovornik Marka Kousa, Miha Kunič, je zoper pravnomočno sodbo vložil zahtevo za varstvo zakonitosti. Vrhovno sodišče je, upoštevaje odločbo ustavnega sodišča, ugotovilo, da se pravnomočna sodba opira na nedovoljen dokaz, pridobljen s kršitvijo z Ustavo določenih človekovih pravic. Na vzorcu DNK Marka Kousa, ki ga policija ne bi smela hraniti. Tožilstvo je, ker ni bilo drugih dokazov, razen nedovoljenih, umaknilo obtožnico. Oškodovanec sem se pravici do nadaljevanja pregona odrekel. In sodišče je kazenski postopek ustavilo. Napadalcem na Open kaznivega dejanja pravno torej ni bilo moč dokazati. Zato: niso krivi. De iure nedolžni.

De facto pa. Dejanja so priznali. Homofobijo tudi. Se opravičili. V kazenskem in odškodninskem postopku. Odsedeli dosojeno zaporno kazen. (Čeprav večino v hišnem priporu in četudi bodo za to (najbrž) dobili odškodnino.) Plačali odškodnino. Skupaj 4.700 evrov. 5 let so imeli opravka z odvetniki, tožilstvom, sodišči, mediji, javnostmi, sošolkami in sošolci, profesorji in profesorjicami, delodajalkami in delodajal-

ci, sosedi, starši, sorodniki ... googlom. Dovolj priložnosti so imeli za poglobljen razmislek o smiselnosti homofobičnega napada. Bi dejanja, če bi vedeli, kaj vse bo sledilo, ponovili? Ne vem. Upam, da ne. Smo vsem, ki so iz sovraštva do istospolno usmerjenih pripravljene organizirati in izvajati nasilje, dokazali, da so takšna dejanja nesprejemljiva? Ne vem. Upam, da smo.

Smu žrtvam homofobije pokazali, da ran ni potrebno zdraviti za štirimi stenami, ampak je nasilje bolje prijaviti? Težko reči. Glede na izplačano odškodnino, upam, da smo. Glede na razplet, se bojim, da ne. Smo javnostim ob podpori medijev dobro osvetlili razsežnosti

in probleme homofobije? Smo dokazali nesprejemljivost nasilja iz sovraštva? Smo. In še nekaj smo. Ob primeru Open je skupaj stopila raznolika LGBT-skupnost. Podprli so nas zagovorniki in zagovornice človekovih pravic, akademska javnost, politika vseh barv, pravna stroka in vsi, ki zagovarjajo vrednote nenasilja, sožitja v raznolikosti in spoštovanja človekovega dostojanstva. Zato ob razpletu kazenskega pregona ni bilo prostora za jezo in revanšizem. Zato ni bilo težko reči: »Kot aktivist za človekove pravice podpiram vsakršno odstranjevanje protiučustavnosti in kršitev temeljnih človekovih pravic iz zakonodaje.« Zato česa drugega niti ni bilo mogoče izreči.

Pravo ni perfektno. Sodni sistem ni garant pravičnosti. A je najboljše, kar imamo. In napak bi se mu bilo odreči zgolj zato, ker včasih ne zadene v črno in ker na nekaterih koncih pušča. Lahko ga izboljšamo.

Predvsem pa lahko izboljšamo zakonodajo. Iz nje sistematično odstranjujemo pravne praznine, sivine, protiučustavnosti, elemente sistemske diskriminacije ter kršitev temeljnih postulatov pravic in svoboščin.

Kdo so torej zmagovalci v zadevi Open? Gre sploh za vprašanje zmagovalcev in poražencev?

Zadnjo besedo v procesu je dobila univerzalnost, nedeljivost in neodtujljivost človekovih pravic. In tako je prav. Na koncu je obveljal princip, ki mu mnogi posvečamo svoja življenja in delo. In zdaj lahko obrnemo stran in nadaljujemo.

GORDAN BOSANAC, QUEER ZAGREB

S homofobijo do zaščite LGBT-pravic na Hrvaškem

Kdor je od zunaj spremljal razvoj dogodkov okrog zaščite LGBT-pravic na Hrvaškem v zadnjem letu, je bil bržkone precej zmeden. V nekem trenutku je skoraj milijon državljanov in državljanek Republike Hrvaške podprlo referendum, s katerim je bila spremenjena hrvaška ustava in zakonska zveza definirana kot skupnost moškega in ženske, osem mesecev pozneje pa je bil sprejet Zakon o življenjskem partnerstvu, ki izenačuje istospolne pare s poročenimi, razen v pravici do posvojitve otrok. Kaj se je zgodilo in kako smo se znašli v tej paradoksnih situaciji? Lahko bi rekli, da smo na Hrvaškem naredili institucionalni (homofobični) kompromis glede vprašanja LGBT-pravic, ki je posledica različnih družbenih procesov v polju oblikovanja politike. LGBT-gibanje na Hrvaškem je svoj polni zamah dobilo leta 2002, ko je bila v Zagrebu prvič organizirana Parada ponosa. V dvanajstih letih aktivizma je bilo doseženo veliko. Povsem marginalna in osovražena tema je postala politično vprašanje *par excellence*, zahvaljujoč procesu približevanja EU, pa smo bili priča tudi neprestanemu napredku v zaščiti LGBT-pravic. V zelo kratkem času so se zgodili pomembni premiki: od nasilja na prvi Paradi ponosa do 10.000 ljudi na letošnji povorki, od popolne nevidnosti queerovske kulture do nekaj festivalov in parad ponosa v treh različnih mestih, od popolne odsotnosti pravne zaščite do zakonodaje, ki LGBT-osebe ščiti pred diskriminacijo in nasiljem in gre celo dlje, saj nas prepozna kot družino, od medijskega homofobičnega senzacionalizma do skoraj enotne medijske podpore LGBT-pravicam itd. In ko smo že skoraj mislili, da smo Conchita *unstoppable*, se je po vstopu Hrvaške v EU zgodil hladen tuš v obliki homofobičnega referenduma, ki je jasno pokazal, kako v državi obstajajo in živijo paralelni svetovi glede razumevanja LGBT-pravic.

Referendum, ki je bil dobljen s pomočjo homofobije, se je zdel kot velika zaušnica LGBT-organizacijam, medijem, politikom, tistim, ki se zavzemajo za človekove pravice. Dvanajst let pojasnjevanja, kdo so in kaj so LGBT-osebe je ostalo nepojasnjeno v glavah 946.433 državljanov republike Hrvaške – tistih, ki so dali podporo homofobičnim spremembam Ustave. Tako je homofobija zlorabila demokratično proceduro referenduma, da bi izničila človekove pravice (na kar demokracija ni imuna) in v Ustavo zapisala, da je zakonska zveza skupnost moškega in ženske. Istočasno je homofobija 946.433 naših državljanov privedla do stališča Ustavnega sodišča, ki je reklo, da ime »zakonska zveza« ostaja rezervirano za heteroseksualce, medtem ko vse drugo (v smislu pravic in poimenovanj) ostaja na razpolago tudi LGBT-osebam. Še pomembneje od odločitve Ustavnega sodišča je dejstvo o intenzivni razpravi o

homoporokah, ki je potekalo ves čas kampanje. Zdi se, da zdaj na Hrvaškem ni osebe, ki ne bi imela jasnega stališča o homoporokah in LGBT-osebah. O »za« in »proti« se je natančno razpravljalo v šolah, kavarnah, na klopcah v parku, na ladjah v času ribolova, v pekarnah ... Javni prostor se je zasitil s to temo. Na ta način se je zgodba o homoporokah in resnici odvirtela do samega konca. Povedano je bilo vse – tako od tistih, ki so bili za, kot od tistih, ki so bili proti. Zaradi tega je bila pozneje procedura sprejetja Zakona o življenjskem partnerstvu izpeljana bolj ali manj gladko. Homofobija je tokrat dala veter in jadra Zakonu. Tako je Hrvaška končala s heterozakonom v Ustavi, Zakonom o življenjskem partnerstvu in prvimi porokami gejev, lezbijk in transoseb, a tudi s 946.433 našimi sodržavljani, ki so heteronormirali izraz »poroka« v Ustavi. Vsak je dobil nekaj. A tu je tudi kapital 481.534 sodržavljank in sodržavljanov, ki so se izrekli PROTI spremembi Ustave in 2.354.165 sodržavljanov, ki jih referendum ni zanimal in se niso izrekli. Statistično gledano je pro-aktivna homofobija (šel bom na volišče in glasoval) prisotna pri približno 25 % hrvaške populacije. Glede na to, da se 86 % ljudi deklarira kot katolikov in da obstajajo jasne povezave med cerkvijo in referendumom, lahko vidimo, da je bil referendum na koncu velik poraz za ekstremistično, konservativno razpoloženo Hrvaško. Čeprav je bil napad močan, smo ga vseeno uspeli ubraniti in iz navideznega poraza narediti korak naprej. Okronali smo ga z Zakonom o življenjskem partnerstvu. Če se ne bi zgodil referendum o poroki, bi bilo zagotovo težje braniti Zakon o življenjskem partnerstvu, in vprašanje je, ali bi bil na koncu dejansko izglasovan zakon s tako širokim obsegom pravic.

Z vsem tem se je zagotovo zaprlo še eno poglavje zavzemanja za LGBT-pravice na Hrvaškem. Težko si je zamisliti, da bo kmalu prišlo do popolne enakopravnosti. To se bo zgodilo prej kot posledica spremenjene podobe homoporok na ravni Evrope, kot pa posledica nečesa, kar prihaja od znotraj. Ampak LGBT-skupnost ima še veliko dela. Biti LGBT-oseba je danes tolerirano v dveh okrožjih (ki sta glasovala PROTI – Istra in Primorsko-Goransko okrožje) in v večjih mestih, še posebej v tistih, ki imajo tradicijo parad ponosa daljšo od nekaj let. Na žalost je danes to samo Zagreb. Zato je v naslednjem obdobju nujno nadaljevati s paradami ponosa, njihovim organiziranjem v manjših sredinah in kontinuirano delati na opolnomočenju LGBT-oseb. Kako se znajti v kontekstu obstoja življenjskega partnerstva in ideje, da je nekaj, kar je bilo še do včeraj nepredstavljivo, zdaj tu in dostopno – to pa je povsem nov in popolnoma drugačen izziv za LGBT-osebe. Organizacija poroke in informiranje bližnjih ljudi o tem dejanju – bodisi z naslanjanjem na edine poznane, a že prej vzpostavljene hetero obrazce in ceremonije ali pa popolno negiranje in izigravanje tega – to je povsem drugačno vprašanje kot tisto, ali te bo nekdo sprejel ali zavrnil kot LGBT-osebo. Kdo ve, morda bo te sladke skrbi in razprave hitro prekinil prihod bistveno radikalnejše struje na oblast, ki bo hotela vse vrniti na sam začetek, kar jim seveda ne bo uspelo. Začetna točka je bila namreč že zdavnaj redefinirana in spremenjena.

Zlate tificanije

Zvečer, ko se mi že pomalem odpravljamo spat, se na nebu zvezde zbude ...

(Zvezdica zaspanka, Fran Miličinski)

Akademija kluba Tiffany je letos v svoji gala dvorani že drugič podelila priznanja za posebne dosežke na LGBT-sceni, ki jih z glasovanjem preko spleta določijo predstavniki ljudstva. Čeprav so nominacijske kategorije večinoma humornega značaja, pa je za prestižno nagrado in zvezdniški status marsikdo pripravljen iti preko trupel. Tudi letos se je pil poceni šampanjec, letelo je raznobarvno perje, lomile so se vrtoglave štikle in razgaljala se je gladka in tudi malce kosmata oprsja. Vsem intrigam in kuhinji navkljub so zlate tificanije ohranile svoj primat najbolj prestižne, slovesne, eminentne, rdečepreprogne in oh in sploh fensi prireditve na širšem območju Metelkove, zaslužene zmagovalke in kujave poraženke pa so rajale še pozno v noč.

6

7

8

9

10

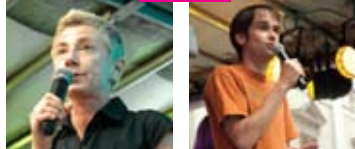
- 1 Voditeljica Janis v svoji razkošni opravi in z značilnim mrkim pogledom.
- 2 Gospa Tifanija osebno, z naglavnim okrasjem vrednim same Josipe.
- 3 Zlata tifanija, prvi korak na poti do Nobelove nagrade.
- 4 Širokousta imitatorka Tinkare Kovač.
- 5 Glamour toujours.
- 6 Mična gospodična Lepa Gesta je navdušila z doživeto interpretacijo Der Wandererja Franza Schuberta.
- 7 Biti lezbijka v Sočiju v času olimpijskih iger ni kar tako, zato je šla ena redkih »resnih« nagrad Barbari Jezeršek.
- 8 *Ko nárbolj iz zvezd je danica svetla*, največ tračarila je Peranička.
- 9 Nagrado za življenjsko delo je zaslužen pobasal Miran Šolinc - Šuli.
- 10 Zmagovalke in voditeljica v vsej svoji krasoč. Več o zmagovalcih: <http://www.narobe.si/blog-mobile/myblog/zlate-tifanije-2014-podeljene>

JA, IN?

Štirinajsta parada, ki je potekala 14. junija v jubilejnem letu, ko obeležujemo trideset let organiziranega LGBT-gibanja v Sloveniji, je z dvignjenimi obrvmi sporočala: »Ja, in?« Organizatorji Društvo parada ponosa so v svoje uradno sporočilo ob paradi med drugim zapisali: »Čas je, da parada ponosa postane naše vsakdanje življenje. Ker diskriminatorni zakoni, verbalni napadi, začudeni pogledi in prikita nelagodja ne govorijo o nas, ampak o okolju, ki jim daje domovinsko pravico. Mi samo moramo živeti in na vsako pripombo, gesto ali žalitev dvignjenih obrvi reči: »Ja, in?«. Ali kot bi temu v angleščini rekel predsednik republike: 'Sem gej, so what!'«

Fotografije so nastale v okviru fotografske delavnice oziroma tečaja Fotkam, ja, in?, ki ga je vodila fotografinja Jasna Klančičar.

Maja Ličen

Urša Čuk

Nataša Korajžija

Nika Lapkovski

Urša Čuk

Nika Belcijan

Nika Belcijan

Nina Hribnik

Tina Zadnik

Nika Lapkovski

Nina Hribernik

Pija Svetec

Pija Svetec

Tanja Luketina

Pija Svetec

Maja Ličen

Nika Belcjan

Pija Svetec

Urša Čuk

DREGICE 2014

Spomladi je v roza K4 po petih letih spet potekalo transvestitsko tekmovanje Next Best Drag 2014, ki ga je tokrat povezovala Manja Plešnar. V finalnem večeru so se za najboljšo med kraljicami preobleke potegovale Fedora, Candice in D Queen, ki je na koncu tudi zmagala, saj je prejela največ glasov publike in strokovne žirije. V njej je bil med drugimi tudi Omar Naber, ki je ob tej priložnosti predstavil svoj videospot za pesem Sladek strup. Video je med LGBT-publiko požel kar nekaj zanimanja, saj se Omar v spotu poljublja z moškimi.

ROMAN KUHAR

Bolje je biti prostitut kot tat

Seksualno delo moških je v znanstvenem in medijskem diskurzu zagotovo zastopljena tema, ki se, če se sploh, ponavadi pojavlja zgolj ob robu razprav o seksualnem delu, v katerega so vključene ženske. Prvotne raziskave na tem področju, ki segajo v sedemdeseta leta prejšnjega stoletja, so »moško prostitucija« najpogosteje interpretirale skozi kontekst deviantnosti; tako kot homoseksualnost je bila tudi moška prostitucija razumljena kot nekaj odklonskega, kar potrebuje družbeni nadzor. Raziskovalci so, na primer, o moških prostitutih pisali kot o osebah s številnimi problemi, ki so najpogosteje zgodaj zbežali od doma, niso končali šolanja, njihovo življenje pa da je prežeto z alkoholom in drogami. Stereotipne podobe so prostitute prikazovale tudi kot osebe, ki so bile spolno zlorabljene v otroštvu in so v resnici heteroseksualno usmerjeni, svoje telo pa prodajajo drugim moškim, ker potrebujejo denar. Novejše raziskave na tem področju presega te podobe in govorijo o različnih stopnjah svobodne odločitve za to delo in o različnih življenjskih stilih in izkušnjah moških seksualnih delavcev. Prostitucija tako ni nujno posledica zlorab in podrejanja, pač pa je lahko tudi zavestna karierna odločitev. Prostituti niso nujno zgolj žrtve, nezmožni svobodne odločitve, pač pa je seksualno delo lahko preprosto služba, ki jo opravljajo. K temu je še posebej prispevala razširitev seksualnega dela v virtualni prostor, ki je prostitucijo umaknila z ulic; v Sloveniji slednje tako ali tako ni veliko.

V okviru raziskovalnega projekta »Mig@net: Transnacionalne digitalne mreže, migracije in spol« (vodja projekta v Sloveniji je bila dr. Mojca Pajnik z Mirovnega inštituta, financer Evropska komisija, 7. okvirni program) je bilo opravljeno nekaj intervjujev s seksualnimi delavci v Sloveniji. V nadaljevanju objavljamo del pogovora z enim od sodelujočih v raziskavi. Vsa imena, kraji in drugi podatki, ki bi lahko razkrili identiteto intervjuvanca, so spremenjeni ali zakriti.

Na kakšen način prihajaš v stik s strankami? Še posebej me zanima, če internet pri tem igra veliko vlogo.

Ne uporabljam veliko te tehnologije. Imam stranke, ki jih redno obiskujem. Z njimi sem na vezi prek mobitela. Interneta ne uporabljam, ker ... zelo veliko različnih ljudi je na internetu. Obljubi ti vse najboljše, izpolniš mu željo, na koncu pa se ti zgodi, da te vrže iz stanovanja ali pa ti zagrozi s policijo. Tudi to se dogaja. In ne veš, kakšen je ta človek – ali je zdrav ali ne, ker včasih seksam tudi brez kondoma. Ni tistega zaupanja. Saj sem nekajkrat uporabil Avanture.net in GayRomeo, bilo je nekaj zanimanja, toda dvakrat sem imel zelo slabo izkušnjo. Enkrat mi je grozil, drugič me je pričakalo več fantinov in so me hoteli oropati ali kaj jaz vem, kaj. Takrat sem si rekel, da ne bom več vzdrževal teh internetnih strani. Raje se držim tistih nekaj svojih ljudi. Oseba te pokliče, dobiš se pri njem doma ali kje drugje – ponavadi v kakšnem avtu ali v naravi – in tam se posel dokonča. Potem dobiš tudi denarno nagrado: od 50 do 100, do 250 evrov.

Kdo določa to nagrado?

Določaš jo sam. Odvisno je od tvojih izkušenj in predvsem, koliko si obdarjen. Danes je to zelo pomembno. Nekateri pač gledajo na to, da si dobro pasiven, da si lepo oblečen, da si lepo videti, da si mišičast, da si športnik ... Če si vse to, imaš lahko višjo ceno.

V stiku si torej z isto skupino ljudi. Kako pa si jih spoznal?

Ko sem bil star dvanajst let, sem zapadel v družbo pretepačev in mafijozotov. Pač ... človek pade v tako družbo. Kakršno knjigo bereš, takšen človek si ... Zaradi tega in zaradi alkohola v družini sem potem moral v vzgojni zavod. Na poti v ta dom sem na železniški postaji srečal nekega gospoda, ki mi je plačal pijačo in mi dal za cigarete. Nato me je vprašal, če bi rad zaslužil kaj denarja. Ko sem ga vprašal, kaj bi moral narediti za ta denar, je rekel, da kakšna oralna ali da bi ga pofukal. Takrat mi je bilo to še težko, a sem si rekel, da imam raje pri sebi nekaj denarja kot nič. Potem me je z avtom odpeljal za Savo, ustavila sva se v gozdu, dal je penis ven in rekel, naj mu ga pofafam. Takrat sem prvič poskusil in bilo je dobro. Hvala bogu, bil je čist in urejen. Takrat sem spoznal, da to sploh ni tako slabo. Boljše, kot pa da človek krade! No, ubijal ne bi ljudi, kradel bi. Samo da imaš delni prihodek, ker si potem za denar lahko nekaj kupiš. In s tem sem lažje prišel do zaslužka. Tudi sam sem se bolje počutil, ker nisem kradel, ker nisem imel problemov s policijo. Od takrat naprej se prostituiram. Vsakič, ko sem prišel na postajo, sem spoznal drugega človeka.

In s temi ljudmi si ostal v stiku?

Da, čeprav sem se z nekaterimi tudi prenehal srečevati, ko sem videl, da se dobivajo z drugimi zadrogiranimi fanti po straniščih. To je zelo umazana varianta. Raje

Slike so iz nemškega dokumentarnega filma Die Jungs vom Bahnhof Zoo, ki je bil leta 2011 prikazan na ljubljanskem FGLF.

gredo z njim, ker je bolj obdarjen. Vedno sem gledal, da sem našel kakšnega urejenega. Z zanemarjenim človekom ne bi šel, tudi če bi imel denar. Ker za zdravje je treba poskrbeti. Saj pravim, ne bi mogel, ker sem že na začetku dobil čistega človeka. Začutil sem to čistočo in sem rekel: »To je to, to tako mora biti.« S takimi sem torej ostal v stiku prek mobitela. Svojega imena nikoli nisem skrivljal, nekateri pa so želeli, da jih ne poznam po imenu. Tako sem si izmislil nadimke. Recimo »Brzi« je tisti, h kateremu prideš, imaš oralo za 300 evrov in greš.

Toda prej si rekel, da so te cene nižje ...

Ja, danes so. Danes lahko dobrega fanta ali punco, saj ni važno, dobiš tudi za 20 evrov, kar je neverjetno.

Zakaj pa so sedaj cene tako nizke?

Jah, kriza, ne. Veliko je tega. Tudi tisti, ki so bili zelo proti temu, so danes postali geji, ker so videli, da se da na tak način zaslužiti. Tisti, ki so dobro obdarjeni, še danes dobro služijo. To so pa čisto posebne stranke: lahko so odvetniki, lahko je nekdo iz parlamenta, lahko so policisti, lahko so, ne vem, komunalci, karkoli, ampak v glavnem vsi tisti, ki imajo plačo in imajo ves čas denar.

Ampak parlamentarcev verjetno ne srečuješ na železniški postaji ...

Ne, to se dogaja preko vez. Oni se seveda ne izpostavljajo.

Je prostitucija tvoj edini vir zaslužka?

Včasih je bila, zdaj dobivam socialno podporo. Če sem v krizi z denarjem, obiščem te stranke in

nekje dobim 100, nekje 50 evrov. Imam tudi nekoga, ki mi za celo noč da 350 evrov. On pokliče še več fantov, kakšnih deset nas je ... večina so strejti. On ima zelo rad, da se mladina med seboj boža in lubčka. Vsi dobimo po 350 evrov, pa še večerjo nam plača. Še danes ne vem, s čem se ukvarja, pa kdo je in kaj je, ampak ... Eni pravijo, da je župnik, eni pravijo, da je zdravnik. Jaz pravim: »Glej, meni je vseeno, magari je nuna, samo, da plača.«

Rekel si, da je večina teh fantov strejt. Kako to veš?

Vem, ker so vsi pod pritiskom punc. Sprašujejo jih, kje so, oni pa odgovarjajo, da so na nočni. Vidim, da so pod pritiskom. Na začetku jim tudi lulčki niso stali ... Moral se je napiti. Ko se je napil, je pa začel jokati. Take reakcije so bile ... Potem smo ga spodbujali. Rekel sem mu: »Glej, jutri boš dobil denar. Tam delaš pol meseca za ta denar, tu ga boš dobil pa jutri.« In ko je videl, da to ni nič hudega, se je vključil drugič in tretjič ... Potem smo tudi kakšne džojnte kadili, kakšno koko smo kdaj vlekli zaradi tega, da se je človek pač lahko sprostil.

Prej si omenjal nekaj negativnih izkušenj, ki si jih imel. Kaj se ti je zgodilo?

Na netu sem spoznal enega dobrega tipa. Imel je fine slike, a to je bila kamuflaža. In je pač bil za akcijo. Vprašal me je, če mu pošljem svojo sliko in sem mu jo poslal. Mi je bilo pa že takrat malo čudno, ker me je hotel samo videti, kako sem videti. Hotel je

videti moj obraz, nič pa ga ni zanimalo, kakšen je moj penis, kakšno imam telo ... Dobila sva se v Tivoliju in bil je čisto druga oseba. Rekel mi je, da sva zmenjena, jaz pa, da nič ne vem o tem. Pa pravi: »Ja, ja, daj, kar usedi se v avto, zdaj bo on prišel.« Kot da je tisti, ki sem ga spoznal na netu, šel malo tja čez pogledat. Usedel sem se v avto, ki je bil v temi, na zadnjih sedežih pa sta sedela dva tipa. Eden me je zgrabil za vrat, drugi pa pregledal moje žepe. Ampak takrat sem imel s seboj star telefon, cigarete in nekaj tolarjev. No, tisto so mi pobrali, potem pa so me vrgli ven iz avta in se odpeljali.

Danes še na tak način spoznaš ljudi?

Nerad, ker nikoli ne veš, kje stopiš na mino. Imam ožji krog ... bom kar rekel prijatelj, ker so mi prijatelji. Včasih ni nujno, da jim moram kaj ponuditi – kakšno oralo, kakšen analni seks ali pa karkoli – da mi finančno pomagajo. Ker pač poznajo mojo zgodbo: jaz sem rad odprt, povem tako, kot pač je. Če jih kdaj zaprosim, mi pomagajo tudi finančno. Je pa res, da imam na avanturah.net še vedno profil.

Kako oblikuješ profil, da pritegneš pozornost?

Najprej moraš imeti dober fotoaparar, da lahko narediš lepo sliko, da ni vse skupaj nekaj »mutno«. Potem pa je odvisno, kakšne dele telesa slikaš: nekdo je nor na to, da si obdarjen, nekdo je nor na lepe ritke, kakšni imajo tudi fetiš na noge – večje noge imaš, več plača. Pomembno je, da si tak tip,

ki ga on ne bi sicer nikoli dobil. Najpomembnejše so torej fotke. In če imaš samo dve, ti noben ne bo verjel. Če boš imel pa več fotk raznih delov telesa – recimo penis, prsi, mišice ... potem pa je to lahko zanimivo za ženske in moške.

Se dobivaš z moškimi in ženskami?

Jah, a veš kako je ... punce do zdaj še nisem z žensko prevaral, ker imam te stare stranke, stare prijatelje. Večinoma se dobivam z njimi in sem zadovoljen.

Glede na to, da imaš punco, me zanima, kako sebe definiraš v smislu seksualne identitete?

Ne vem ... punce so me že od nekdaj privlačile. Te kategorije mi sicer niso pomembne, ampak definiram se kot biseksualec, ker pač ne morem reči, da sem strejt, čeprav imam žensko ... Ko sem se družil z geji, sem se umiril. Prej sem bil problematičen najstnik. Zdaj, ko imam punco, imam večinoma stalne stranke in ko se zmenim z njimi, ji rečem, da grem pomagat prijateljem v Ljubljano. Pa ji je malo čudno, ampak, a veš, potem ko vidi, ko ji prinesem honorar, reče: »Saj si delal, res si bil priden.« Včasih, ko nima denarja, ker je plača šele petnajstega, ji to pride tudi prav. Sem bil pa iskren do nje in sem ji povedal, da sem bil tudi že z moškim. S tem ni imela težav, ker ni homofobinja, tako da mi je zelo všeč. Tega, da se prostituiram, pa ne ve. Tudi starši so zdaj, ko imam punco, mirnejši, ker pričakujejo, da se bom skuliral.

So vedeli, da se prostituiraš?

Ne, govorilo se je, da sem peder. Oče je takrat grozil, da se bo obesil in da me bo zapustil, mama pa je še nekako sprejela. To so bili težki trenutki.

Omenil si, kako je določena cena. Se stranke poskušajo pogajati in jo nižati?

Jaz takoj povem ceno. Za analni seks imam od 100 do 150 evrov. Potem pa ti kakšna stranka zbije ceno in, recimo, lahko dobiš samo 50.

Kako pa ti zbije ceno?

Jah, v bistvu ... začne tožiti, da nima toliko denarja. Zgodilo se mi je, da mi je nekdo tarnal, da je za 150 evrov v New Yorku dobil tipa, ki snema porniče in da je bil tak, da dol padeš. Pa sem mu rekel: »Ja, potem pa pojdi v New York. Kaj delaš v Sloveniji?«

Zdaj si star 24. Koliko časa boš še zanimiv za stranke?

Lahko si do tridesetega, tudi čez, če skrbiš za sebe. Ni pa več tako, kot je bilo, niso več take denarne vsote, pa tudi malo se naveličaš. Včasih te je en priporočil drugemu – »Ej, imam enega mulca, pizda je dobro obdarjen ...« – pa te je ta potem priporočil naslednjemu. Vse to so bile veze. In si šel od prvega do desetega in potem nazaj. Vedno je bil denar. Pri osemnajstih sem srečal nekega Nemca in mi je rekel, da me takoj vzame s seboj. Imel je ogromno. Ne vem, pol Nemčije, bogat, premožen človek. Če bi bil danes tam, bi bil gospod, pa šolan in tako ... Saj sem tudi tu šolo končeval s trojkami in štiricami, a potem, ko vidiš, da gredo vsi tvoji sošolci v Gardaland, ti pa ne moreš in vedno ostaneš doma, ker starši nimajo denarja, pa ker te nikoli ne nagradijo, ker si se trudil ... potem imaš vedno manj veselja za učenje. In gre postopoma dol, dol, dol ... Vsak se potem poskuša znajti na svoj način. Jaz sem se na neki način znašel s prostitucijo.

30. Festival LGBT filma
JONGENS/FANTJE

SUZANA TRATNIK Najlažje pišem odmaknjeno od doma

Brane Mozetič, *Nedokončane skice neke revolucije*, Škuc-Lambda, 2013.

Zadnja pesniška zbirka pesnika, pisatelja, publicista, prevajalca, organizatorja in potnika Braneta Mozetiča je obračun z vsemi revolucijami in nategi, ki jih je doživel pesniški subjekt – seveda avtor sam – rojen na pragu 60-ih. Osebo še naprej ostaja politično. Tisti, rojeni v približno istem obdobju, zlahka prehodimo pot, ki jo orisujejo te pesmi v prozi. In tisti, ki smo del lgbt-gibanja, se zlahka identificiramo s pesnikovo odri-njenostjo, ki ni le odsev nenaklonjene in nenačelne družbe, ampak slednjic postane njegova prekaljena, samosvoja drža.

Ocena ★★★★★

Pogovor z Branetom Mozetičem

Koliko pesniških zbirk si izdal, in kako velika je razlika med prvo, ki je izšla v samoza-ložbi in se mi zdi precej eksperimentalna, in zadnjo, ki je trpka, življenjska?

Rekel bi, da štirinajst in vse so le stopničke iste poti ... gotovo pa pri 20-ih človek nima kaj življenjskega povedati ... Je bil pa tedaj tudi čas igre, eksperimentov, tisočih možnosti. Bil je nekako pravi čas za radovedno mladost.

Prevajal si veliko francoskih avtorjev in tudi avtoric, denimo Arthurja Rimbauda, Jeana Geneta, Michela Foucaulta, Nicole Brossard in sodobno francosko poezijo. Kateri pesniki/ce so vplivali nate?

Verjetno vsi po malem, je pa res, da sem si vse sam izbral in da že

izbira govori tudi o meni. Nikoli me ni zanimalo prevajati neke otrobe, recimo zaradi denarja ali prestiža ali mode.

»Zato sem v samoti začel izrisovati skice upora.« Kje je nastajala zadnja zbirka, na katerih od tvojih številnih potovanj in/ali rezidenc?

Večina knjige je bila napisana v rezidenci na Danskem, čeprav sem imel grob načrt že prej. Je pa res, da najlažje pišem odmaknjeno od doma in od tukajšnje stvarnosti. Glavnina mojih knjig je nastala v tujini. Navedeni upor pa se bolj nanaša na moje celotno življenje in delo ...

Si razočaran, ker smo hodili na Roško, protestirali, naivno verjeli v demokratično državo, lani spet vstajniška gibanja ... Kaj sta k 30-letnici lgbt-gibanja doprinesla nova država in pa EU?

Ja, v bistvu me je sram, da sem sodeloval pri tem zgodovinskem nategu. Ponosen pa sem, da je gibanje vse to zaobšlo, šlo je svojo pot naprej, nihče ga ni sprivatiziral, izčrpal, uničil. Zato gibanje po 30-ih letih ni v krizi, temveč se lahko ponaša s pestrostjo in z izjemnimi uspehi ter dosežki npr. filmski festival, založništvo, teorija, literatura, številni politični in socialni projekti, tudi klubsko življenje, publikacije ... Morda so vse to razmeroma majhni projekti, so pa zagotovo dosti kvalitetnejši od podobnih v evropskih lgbt-središčih. Ne vem, kaj je doprinesla k temu država, morda le sledenje EU napotkom.

V eni od pesmi omenjaš, da se danes vsi borijo za družine in poroke. Je tvoja zbirka slava individualizmu 70-ih in 80-ih?

Niti ne individualizmu, saj morda tedaj še ni bil tako močan, pač pa prej ne-patriarhatu. Družina še vedno potrjuje patriarhat, je obli-

ka patriarhata. Morda bi bilo bolje iskati drugačne oblike in iskati prav v 70-ih, ker tedaj se je porajalo veliko idej o drugačni ureditvi družbe. Gotovo pa imam tudi osebne razloge, saj sem odraščal bolj v matriarhatu in nekako mimo družine.

»Brane, pišeš tako lepe pesmi, a zakaj moraš tako poudarjati gejevstvo?« se sprašujejo nekateri. Kaj jim odgovoriš?

Kot pesnik sem bil pri nas najbolj zanimiv konec 80-ih in v začetku 90-ih, zanimiv prav zaradi gejevstva, kasnejše poglede pa je moja odkritost začela motiti. Postali so tako tolerantni, da so jim postali najljubši tisti lgbt, ki svoje usmerjenosti ne kažejo oziroma ne poudarjajo. Stopili so 50 ali 100 let nazaj, v čas devize »o tem pa res ni treba govoriti«, ki mi jo je kot preprosta ženska dolgo nazaj servirala že moja mama. (Smeh.) Obenem pa sem drugod po svetu zanimiv prav zaradi gejevstva. Nekateri na zahodu sicer govorijo o post-lgbt-družbi, a ne glede na poimenovanje, vedno bo obstajala potreba po literaturi, ki prikazuje ljubezen do istega spola. Kdor te potrebe ne čuti, še ni razčistil s svojo usmerjenostjo, še ni spregovoril, to pa pomeni, da je mutast in njegov seks je še vedno »mutasti greh«.

Počneš zares veliko stvari, pišeš prozo, poezijo, otroške slikanice, prevajaš, organiziraš prevajalske delavnice, izdajaš knjige ... Kaj bi v tem trenutku najbolj izpostavil?

V bistvu se vidim v vsem tem in vse te dejavnosti so nekako zao-krožene, težave s katalogiziranjem imajo predvsem drugi. Že od vekomaj sem bil za lgbt-aktiviste

bolj pesnik med aktivisti, torej ne pravi aktivist, za pesnike in literate pa sem bil bolj aktivist med literati, torej ne pravi pesnik, moja poezija ni čista poezija, pač pa je zamazana z aktivizmom, z militantnostjo, včasih celo s seksom, ki v tej deželi še vedno ni vstopil v poezijo. Če bi bil omejen na Slovenijo, bi verjetno že davno omagal, tako pa največ energije dobim s sodelovanjem s tujino, s katero se da delati tudi brez osnovnega znanja psihiatrije.

Je torej zgolj iluzija, da bi psihiatrijo lahko nadomestili umetnost, znanje, radovednost in nekako dvignili, ali pa vsaj razburkali to slovensko okolje? Po drugi strani pa slišimo, da Slovenke in Slovenci premalo zaupajo sebi ali pa ne podprejo zares sposobnih, ampak raje stokajo in se devajo v nič ...

Najbolj komodno je živeti v brezdelju, na plečih drugih, tarnati in seveda zatolči vsakega, ki bi rad dokazal, da se da živeti tudi drugače. V takem okolju je takim posameznikom težko, ker nimajo nobenega zaledja, zato vzdusje vse bolj tone. Molčeči, nedejavni, neustvarjalni ljudje so le cestni prah, ki ga nosi veter – ali pa postanejo hrana za topove.

Je kakšna razlika med uporom nekoč, denimo, gibanja v 60-ih, 70-ih in 80-ih, in danes, ko je oblast, kot pravimo, vse bolj foucaultovsko razpršena in kapitalizem vse bolj neulovljiv? In kako se to odraža v poeziji?

Tedanji upor je imel neko vizijo sveto, ideologijo za sabo, bil je miroljuben, dotikal se je spremembe sveta, sedANJI upori se dvigajo iz posameznikovih eksistenčnih težav, so bolj upori iz obupa in so zato dosti bolj podvrženi manipulaciji, pa tudi uporabi nasilja in orožja, zlahka prerastejo v vojne. Duh časa seveda odmeva tudi v poeziji, čeprav se mi zdi, da še bolj previdno.

BRANE MOZETIČ

Juan Goytisolo: Zame je literatura zastavljanje vprašanj

Juan Goytisolo (rojen 1931) je gotovo najvidnejša oseba sodobne španske literature. Prvega marca 2014 je nastopil v Cankarjevem domu v okviru festivala *Fabula*, kjer pa o homoseksualnosti kakopak ni bilo niti besede. Sem se pa zato o tej temi z njim pogovarjal že pred literarnim večerom.

Ali bi zase rekli, da ste gejevski pisatelj?

Homoseksualnost igra pomembno vlogo v številnih mojih romanih (recimo v prevedenem romanu *Juan brez domovine*, 1995), toda ne želim biti označen kot gejevski pisatelj, sem enostavno pisatelj.

Kaj pa razumete kot gejevsko literaturo?

To je zame literatura, ki prinaša neko zahtevo. Jaz pa samo zapisujem realnost. Ne pišem o zahtevah za človekove pravice. Zame literatura ni dajanje odgovorov, temveč zastavljanje vprašanj. Zastavljam vprašanja družbi, različna, tudi glede njenega izključevanja homoseksualnosti. Vendar ne dajem odgovorov. Pod gejevsko literaturo si predstavljam bolj angažirano literaturo.

Toda homoerotična literatura obstaja od vekomaj ...

Da. V tej se bolj prepoznavam. Del moje literature je homoerotičen.

Ali ste zaradi svoje literature imeli kdaj težave, še posebno v arabskem svetu, v katerem se bolj gibljete ... morda cenzuro?

Ne, nikoli nisem imel nikakršnih problemov. Morda zato, ker javno ne izražam svoje homoseksualnosti, živim jo predvsem zasebno. Težave imajo lahko pisci, ki pišejo

Foto: Brane Mozetič

v arabščini, recimo maroški pisatelj Mohamed Šukri, ki je zelo naturalistično opisoval seksualnost, pa tudi homoseksualnost, zato pa je bil njegov roman *Goli krub* (slov. prevod 2012) toliko let cenzuriran. S Šukrijem sva bila dobra prijatelja. Leta 1965 sem bil prvič v Tangerju in srečal sem kup ameriških avtorjev kot so Capote, Bowles, Kerouac, Tennessee Williams, Boroughs ... ker kar je bilo v ZDA tedaj prepovedano, je bilo v Tangerju dovoljeno.

Ste tedaj spoznali tudi Jeana Geneta?

Ne, njega sem spoznal že prej v Parizu. Bil je dober prijatelj moje žene. Pred kratkim sem objavil spomine nanj, v obliki esejev (*Genet en el Raval*): o njegovem življenju v Barceloni, ko je bil še lopov in prostitut, potem o njegovem romanu *Zaljubljeni jetnik* (slov. prevod 2014), ki je zame ena najlepših knjig 20. stoletja, pa tudi o podobnosti med Genetom in gibanjem malamatijev, v okviru sufizma. Malamatijsi so javno kazali svoje uživaštvo, pijančevanje, homoseksualnost, da bi dosegli prezir družbe ... in s tem nekakšno svetost.

Verjetno je Genet vplival na vas. Ste morda kot on zavrgli svet krščanstva in sprejeli svet islama?

Popravlil bi: odvrnil sem se od sveta katolicizma. Zelo zgodaj sem izgubil vero. Potem pa sem se v Parizu veliko družil z Maročani, Alžirci. To je bila moja osebna osvoboditev, premagal sem veliko tabujev. Dolga leta že živim v Maroku, v Marakešu imam hišo in

nekakšno družino. Skrbim za tri odrasle sinove bivšega sodelavca, ki je umrl.

Kakšna je pravzaprav razlika v doživljanju homoseksualnosti v katoliškem svetu in v svetu islama?

Pri njih velikokrat govorimo o stvari situacije. Recimo imigranti, ki s sabo nimajo žene in družine, imajo velikokrat spolne odnose z istim spolom, to se jim zdi povsem naravno. Ob tem je pri njih povsem odsoten občutek greha. Velikokrat je to eno od poglavij v njihovem življenju, ne mislim ena od razvojnih faz, pač pa eno od poglavij, ne glede na starost. Česa takega katoliški svet enostavno ne pozna. Po drugi strani pa v svetu islama ni dobro govoriti o tem. Gre za zelo pragmatičen odnos. Če se o tem ne govori, to enostavno ne obstaja – čeprav je opazno v vsem islamskem svetu.

Verjetno zato tega v sodobni arabski literaturi enostavno ni?

V zgodovini arabske književnosti najdemo veliko homoerotike, že v srednjem veku, pa v 1001 noči. Povečana islamizacija pa je temo izgnala, še posebej po letu 1980.

Ali zaradi svoje usmerjenosti niste imeli nikoli težav v vsakdanjem življenju?

Ne. V bistvu nisem nikoli spal z nobenim Evropejcem. Res nikoli! Bil sem poročen, še prej sem odraščal v zelo katoliški družini. Moj ded je bil pedofil, in ko sem bil še otrok, me je spolno zlorabil. Pa vendar ga nisem nikoli krivil za svoja nagnjenja. Kasneje nisem imel nikoli odnosa s kakim katolikom, to je zame nekakšen tabu.

Kakšen je vaš odnos do vere?

Sem agnostik. Vera danes res dobiva vse večji pomen, toda to je pač odraz človeške neumnosti, ni druge razlage. V Španiji pa je,

recimo, katolicizem zelo oslabel in mislim, da tam ni povratka nazaj.

Veliko ste pisali proti patriarhatu, seksizmu, mačizmu ... Toda prav arabski svet je zelo močan v teh lastnostih ...

Kot državljan sem proti mizoginiji, podpiram glbt-pravice. Nobe-nih zadržkov nisem imel ob podpisovanju peticij ali sodelovanju na aktivističnih manifestacijah. Toda kot pisatelj v svojem delu nisem militanten. Mislim, da se vsaj v Španiji vprašanje glbt-pravic ugodno razvija in da tu ni poti nazaj.

Pa vendar v sami literaturi to ni opazno. Kako to?

V Španiji je v bistvu zelo malo homoerotične literature. Po Lorci je bil res velik pesnik samo še Cernuda. Obstaja nekaj avtorjev, toda ne zdijo se mi prav kvalitetni. V Maroku sem zasledil romanopisca Mohameda Leftaha, ki pa je pisal v francoščini (*Zadnji spopad kapetana Nimata*, slov. prevod 2012). Danes se pisanje o teh temah v jeziku korana razume kot blasfemijo. Čeprav je ta isti jezik korana v 16. stoletju omogočal homoerotično poezijo.

In kaj pišete sedaj?

Kar sem imel povedati, sem povedal. Zato se proze več ne lotim. Včasih napišem kak esej. Predvsem pa zdaj pišem pesmi, ki jih prej nisem nikoli.

BRANE MOZETIČ

René de Ceccatty: Pisanje je samotno opravilo

René de Ceccatty, rojen 1952 v Tuniziji, je avtor preko tridesetih romanov, esejev in biografij (Pasolini, Violette Leduc, Callas, Moravia), prevajalec iz italijanščine ter japonščine (Pasolini, Mišima). Piše tudi za gledališče, film in za otroke. Leta 2003 je bil gost Vilence, dve leti pozneje pa so v gledališču v Novi Gorici uprizorili njegovo adaptacijo Alica. V zbirki Lambda je izšel prevod njegovega romana Nevidni gost. Ob tej priložnosti je avtor junija letos nastopil na Živi književnosti, dva dni prej pa je imel predstavitev v Narodni galeriji pred sliko Tri dame iz družine Moscon, slovenskega slikarja z začetka 19. stoletja Jožefa Tominca, pred sliko, okoli katere se pleče zgodba njegovega romana. V njem se poigrava z motivom treh dam s slike, predvsem pa z nevidnim gostom, ki si ga zamišlja izven slike. Ljubezenska čustva, ki se sprožijo med njimi, primerja s svojo ljubeznijo do moškega, ki je prav tako želel ostajati neviden za svet, vsaj s svojo ljubeznijo. Urejen družinski oče, ki ni bil sposoben odkrito živeti svoje seksualnosti, je v skrivanje silil tudi pripovedovalca, pisatelja številnih knjig s homoseksualno tematiko.

Rojeni ste v Tuniziji, pa vendar se zdi, da se je arabski svet v vašem življenju nekako izgubil?

Odraščal sem seveda v frankofonem okolju, čeprav sem se naučil nekaj arabščine, a kasneje pozabil. Tam sem hodil še v prvi razred, potem smo se preselili v Francijo. Tunis je bil zelo internacionalno mesto, moja varuška v otroštvu je bila Italijanka in se je pogovarjala z menoj v italijanščini – morda se je tedaj rodila moja ljubezen do tega jezika. Leta 1969 sem videl Pasolinijev film *Teorema*, takoj sem moral prebrati še knjigo, avtor me je tako prevzel, da sem mu napisal pismo in se začel učiti italijansko. Poslal sem mu tudi rokopis svoje-

ga prvega romana, v njem sem čutil strašno sorodnost, no, bilo mi je osemnajst let. Kasneje sem postal prizadeven prevajalec italijanskih avtorjev, zlasti Pasolinija, pa seveda še številnih drugih.

Ste se že tedaj srečali tudi z japonščino?

Ne, ne, to je druga zgodba, tudi nekako naključna. Po študiju bi moral na obvezno služenje vojaškega roka in tedaj je v Franciji obstajala možnost civilnega služenja – kar pomeni, da so te dodelili v kako javno službo. Mene so za dve leti poslali na Japonsko, kjer sem poučeval francoščino. To me je življenjsko zaznamovalo, tako z jezikom kot z drugo kulturo. Kasneje sem bil v daljšem razmerju s profesorjem Ryōji Nakamuro, s katerim sva skupaj prevedla cel kup japonskih romanov. S tem sodelovanjem sva nadaljevala tudi kasneje, ko se je najina zveza razdrla in se je on vrnil na Japonsko. Prevedla sva precejšen del Mišime, čeprav mi ta avtor kot oseba nikoli ni bil simpatičen, bil je poročen, z dvojnimi življenjem, kritiko takega stila pa boste pogosto našli v svojih romanih.

Napisali ste tudi veliko del za gledališče, predvsem muzikalov.

Pisanje je tako samotno opravilo in delo v gledališču je bilo zame odkritje. Že mlad sem tudi sam igral, kasneje sem redno sodeloval z gledališkimi hišami, napisal sem tudi nekaj biografij o igralcih, sploh se med igralci odlično počutim. Toda tu so tudi biografije o Pasoliniju, Moravii, o čudoviti pisateljici Violette Leduc, ki ji nekateri rečejo kar ženski Jean Genet. Lani sem sodeloval tudi pri scenariju za film o njenem življenju, ki so ga potem posneli in kot slišim, ga boste predvajali na vašem filmskem festivalu v novembru.

Foto: Luka Volk

Večina vaših romanov pa je vendar zelo osebna in zato je v njih v ospredju gejevska vsebina.

Zelo zgodaj sem se zavedel svojega nagnjenja do fantov. Pri osmih letih me je spolno uporabil neki starejši deček, a tedaj nisem še ničesar razumel, kasneje. Verjetno sem se lotil pisanja prav zato, da bi opisal svoja čustva, saj sem že v svojem drugem (neobjavljenem) romanu pisal o razmerju dveh fantov. Podobno tudi v svojem prvem objavljenem romanu, torej sem bil že na začetku dojet kot homoseksualni pisatelj. Kar se je še potrdilo z drugimi deli, sodeloval sem pri prvih gejevskih publikacijah v Franciji, družil sem se s Foucaultom itd.

So bili tudi negativni odzivi?

Ne, moje prve knjige so izšle v obdobju okoli leta 1980, ki je bilo odprto, tolerantno in celo provokativno. Razkriti se kot homoseksualec je bilo nekaj nadvse normalnega. Je pa res, da se moje prve knjige niso tako zelo vrtele okoli te teme kot kasnejše.

Kaj menite o izrazu gejevska ali homoerotična literatura?

Precej časa nisem bil pristaš tega poimenovanja, toda med bivanji v ZDA sem se prepričal, da tak predalček omogoča preživetje določenemu številu knjig. Tudi študije spolov so veliko pripomogle k razmisleku o literaturi, ki bi bila sicer povsem odrinjena. Velika imena kot so Proust, Mann, Mišima, Yourcenar seveda berejo vsi, toda pomembno je poudariti njihovo spolno usmerjenost in jih v tej luči tudi brati – ne nazadnje tudi zato, ker jih s tem vedenjem lahko bolje razumemo. Sam sem zelo dojemljiv za gejevske pisatelje in zagovarjam njihovo pravico do svobodnega izraza kjerkoli po svetu. V tem smislu tudi podpiram združevanja, delavnice, festivale, ker gre ne nazadnje za izmenjavo pogledov in za skupno predstavitev zainteresirani publiki.

SUZANA TRATNIK

Neskončno brezno besed

Fernando Vallejo, *Brezno*, prevedel Ferdinand Miklavc, Modrijan, 2014.

Fernando Vallejo je zapriseženi proosebni pripovedovalec, ki priznava, da ne ve, kaj si mislijo drugi liki v njegovi knjigi. Zato pa si sam veliko misli o drugih, kar zapiše neposredno in brez olepšav. Začasno se je vrnil v rodno, a osovraženo Kolumbijo, da bi skrbel za svojega brata Daria, ki umira za aidsom, a se še naprej izdatno drogira in alkoholizira. Avtor, ki že dlje časa živi v Mehiki, je poln gneva do koruptivne, pritlehne in katoliške kolumbijske države, a z ostrim, nenadzorovanim jezikanjem dokazuje, da je še kako svoje gore zelen list. Če bralca še kar zabava, ko pišoči strastno črti sambo in transvestitskega, pedrskega papeža ter človeštvo nasploh, pa me kot bralke ne more nasmejati njegov vulgarni mačizem. Očeta, ki je zaplodil vseh enainvajset otrok z isto (!) žensko, razglaša za svetnika, mater, ki jih je rodila, pa imenuje Norico, grozno žensko, hujšo od samega aida. In še omeni, da se svet vrti v napačno smer, saj bo vagina slednjič postala še predsednica! Pripoved o dveh bratih, oba sta geja, je tematsko in časovno razvejena ter polna stranskih komentarjev, ki bi prej sodili pod črto, njen povezovalni element pa je navzočnost personificirane gospe Smrti. Ta je pripovedovalcu neizprosno stala ob strani vse odkar so njegovi bližnji, od očeta naprej, popadali v brezno. Ko mu umre še brat Dario, avtor njegovo smrt doživi in opiše kot svojo lastno – in odtlej je Kolumbija srečna dežela, ki ima edinstvenega pisatelja, »takega, ki piše mrtev«. Slava mu.

Ocena ****

MILAN ŠELJ

Toliko ljubezni, toliko teles

Ciril Bergles, *Cuerpo plural*, Škuc-Lambda, 2014.

Marsikateri pesnik postane z leti previden in zadržan. Ciril Bergles pa nas že na začetku svoje (posthumno izdane) pesniške zbirke *Cuerpo plural* preseneti s svojo angažirano in razkritno pesmijo »Pesnik gej«, tako da ni nobene možnosti za sprenevedanje, ki smo mu bili priča ob njegovi smrti lansko poletje. Bergles se vidi (in identificira) kot pesnik gej (kar je nedvomno zelo zanimiva distinkcija, saj se termin *gejevski pesnik* še vedno (in pogosto) uporablja pejorativno). Tudi tokrat nas preseneti z izredno voljo do življenja, pisanja in ustvarjanja. Ta silni izbruh poezije, ki je pred nami, je nadvse fascinanten, je kot izvor upanja za vse nas, ki pišemo. V svoji zadnji pesniški zbirki sicer govori o iztekanju, bližajočem se koncu, samoti in osamljenosti, pa vendar ne verjame v smrt, saj smrt vedno premaga želja po senzualnem, po ljubljenju, po drugem moškem telesu. In čeprav je samoto in osamljenost z leti vse težje prenašati, se zdi, da se poželenje po sočloveku / po telesu nikoli ne utruje. Pesnikovo telo z leti (in staranjem) sicer odpoveduje, želja pa se le intenzivira. Starost ne prinaša s seboj olajšanja, modrost ne pomaga pri prenašanju samote, ne ublaži odsotnosti drugega telesa, potreba po ljubezni in drugem telesu nas spremlja do zadnjega diha. Čeprav Bergles ne verjame, da je pesnjenje neko povzdignjeno dejanje ali početje, mu ostaja vseskozi zavezan in zvest. Na koncu, ko je pesnik sam, mu ostane vendar pisanje, ljubezen do pesmi, ljubezen do zvonečih besede. In želja po ljubljenju in ljubezni, ki se s poezijo nenehno žlahtno prepleta.

Ocena *****

MATEJ REPIČ

Izgubljeni Berlin

Christopher Isherwood, *Slovo od Berlina*, prevedla Irena Duša Draž, Cankarjeva založba – Moderni klasiki, 2013.

Isherwood nas s svojim delom, sestavljenim iz šestih krajših besedil, popelje v ero prednacističnega Berlina, ko je bilo tam družbeno in kulturno vrenje na svojem višku. Predvojni Berlin je takrat namreč veljal za homoseksualno meko s pestrim nočnim življenjem in z dobro razvito sceno. Mesto je Isherwooda tako pritegnilo, da se je tja za nekaj let preselil iz rodne Anglije in tako pobegnil posesivni materi. Ob njegovem prihodu se nacistična prihodnost, ki jo je Nemčija kasneje ubrala, v mestu že nakazuje. Vse skupaj Isherwood predstavi kot nekaj, kar daje dogajanju v mestu, vse do začetka vojne, le še dodaten črtepec začimb v že tako močno začinjeno mestno juho. Liki, ki jih še današnja literarna kritika označuje za »ekscentrične« in »zanimive«, predstavljajo osrčje Isherwoodovega romana. Romanski liki so pogosto avtorjevi prijatelji in bližnji znanci. Čeprav se pisatelj sam pogosto znajde v osrčju dogajanja, se njegova pozicija bistveno razlikuje od ostalih likov, saj je ta bolj umirjeno analitična, malodane konzervativna. Tisto, kar roman dela resnično dober, je Isherwoodov občutek za slog, in dialoge ter ustvarjanje situacijskega dogajanja, tako da fabula besedila ostaja skozi celotno delo napeta in tekoča. Avtor odlično ubesedi atmosferičnost takratnega Berlina. Tako kot je mrz najhujši tik pred svitom in živalski nemir tik pred nevihto, je tudi mesto, kot da bi se zavedalo svoje turbulentne prihodnosti, še zadnjič zadihalo s polnimi pljuči.

Ocena *****

ZALA HRIBERŠEK

Okus po včeraj

Maja Predatoria, *Kakšen okus ima včeraj?*, Vizibilija, 2013.

Pesmi v pesniški zbirki *Kakšen okus ima včeraj?* so kratke, po vsebini so razpoloženske in refleksivne. Časovni prislov »včeraj« v naslovu zbirke ni izbran po naključju, saj tudi odnos lirske subjektinje do časa ni naključen; v uvodni pesmi na vprašanje »/k/akšen okus ima včeraj«, odgovori »/o/kusi me jutri«. V pesmi lahko razberemo skrito korespondenco z Murnovo impresionistično pesmijo *Sneg*, v kateri sta preteklost in prihodnost zasnežena pokrajina, kjer je vse nejasno in zapleteno, kot so zapleteni odnosi.

Jezik v zbirki je rabljen zgoščeno in premišljeno, pretanjeno in izostreno. Neobičajne skladenske zveze ustvarjajo drug svet: *Odmrlo tkivo pada s prstov./ Trikotnik na roki prikazuje bolezen treh stopinj./ Pod ničlo se sprehabja, odbaja in misli briše./ 4, 5, 6 spolzkib stopnic, koleno se ugreza vanje./ Ne veš, kako boli/ sedem dni vrezanib sledi./ Odmrlo tkivo pada z reber./ Iztrebki se zakopljejo v beton./*

Kakšen okus imajo torej pesmi? Okus po neuresnični ljubezni – hrepenenje po nekem drugem življenju z neko drugo osebo: »Objemam neko drugo življenje, pripetate«, prastaro, a vedno znova sodobno čustvo, razcep med realnostjo in željo je večer.

Na platnici knjige velika vrana razprostira peruti na ozadju mračnega horizonta. Tudi vas vabi, da se prepustite perutim domišljije.

Ocena ****

BRANE MOZETIČ

Prevajalska delavnica lezbične poezije

Med 7. in 13. junijem je v organizaciji Centra za slovensko književnost v Danah pri Sežani potekala prevajalska delavnica lezbične poezije. Gre za nekakšno nadaljevanje treh delavnic gejevske poezije, ki so rezultirale v antologijo *Moral bi špet priti*. Seveda je tudi pri tej delavnici bil namen narediti nastavke za načrtovano antologijo sodobne evropske lezbične poezije. Na delavnici so sodelovale: Alicia García Nú ez iz Španije (mlajša pesnica in performerka, ki smo jo lahko spoznali že lani na večeru v Opnu), Poljakinja Anna Gulczynska (1977, ki sicer že dlje časa živi v Nemčiji), Švedinja Anna Mattsson (1966, dlje časa živela v Kambodži), Grkinja Kallia Papadaki (1978, tudi scenaristka in prozaistka) ter domača pesnica Kristina Hočevnar. Medsebojno prevajanje, ki je potekalo s pomočjo angleških prevodov ter pogovorov, se seveda ni moglo ogniti vprašanjem, kot je na primer, kaj je lezbična poezija. Je lezbična pesem vsaka pesem, ki jo napiše lezbijka? Ali pa je to pesem, v kateri je lezbični motiv, tematika? Če velja slednje, ali lahko tudi strejt pesnik ali pesnica napiše lezbično pesem? In slednjič, ali je sploh potrebno govoriti o lezbični poeziji?

Anna Gulczynska

»Ker je heteroseksualnost prisotna povsod v literaturi, pomeni zame lezbična poezija dragocen otok, na katerem kot lezbijka lahko izrazim svoja čustva. Od ženske, ki ljubi ženske, za ženske, ki ljubijo ženske. Spolna usmerjenost je eden temeljnih delov človeške

osebnosti, zato je pomembno, da se oseba lahko vidi in prepozna v nekem estetskem delu. Naši glasovi so v družbi izbrisani, ni nas v šolskem gradivu, nikjer. In da bi zapolnili to praznino, je potrebno podpirati umetniške prostore za lgbt-izraz, knjigarne, založbe, revije, tudi tovrstne delavnice, skratka prostore, v katerih se lahko najdemo in v katerih se lahko razvijamo, saj so nam strejt-prostori večinoma zaprti, ali pa nam narekujejo nekakšno omejevanje, samocenzuro.«

Alicia García Núñez

»Tudi zame je to poezija, ki govori o ljubezni med ženskami, obenem pa tudi o konstrukciji lastne lgbt-identitete. Zato so prav knjige izredno pomembne zlasti v obdobju odkrivanja lastne drugačnosti, ko imaš občutek, da si edini, da si sam na svetu, saj v času vzgoje in izobraževanja praviloma ne naletiš na like lgbt-oseb, na njihove težave in seveda rešitve. Lezbične pesnice nismo tako številne, zato je bila ta delavnica zame pravo odkritje in zdi se mi potrebno vzpostavljati vezi med nami, tudi zato, da nimamo občutka, da nas je tako malo.«

Anna Mattsson

»Po moje zagotovo še potrebujemo ta izraz, ki lahko poleg opevanja ljubezni med ženskami zajema tudi bolj angažirano poezijo, politično poezijo o lezbičnem združenju, ali o homofobiji in podob-

Alicia García Núñez, Kallia Papadaki, Kristina Hočevnar,
Anna Mattsson in Anna Gulczynska

no. Družba je še vedno močno heteronormativna in močnejši ter vidnejši bomo, če bomo držali skupaj, če se bomo borili za svoje mesto in tudi izražali svoje bistvo skozi umetnost in kulturo. Zame je bila delavnica odlična priložnost spoznati druge lezbične glasove, ki jih sicer verjetno ne bi nikoli, in svoje prevode bom skušala objaviti na Švedskem, ki kljub svoji liberalnosti nima prav močne lgbt-literature. No, imamo pa zato Nobelovko Selmo Lagerlöf, za katero se je šele dolgo po njeni smrti uradno priznalo, da je živela v lezbičnem razmerju – no, to sedaj ni več sporno in ne zamolčevano.«

Kristina Hočevnar

»Termin je še vedno uporaben, kot so pojasnile že kolegice. Prostori za lezbično umetnost so nujni tudi zato, da se ne pretopimo v večino. Biti v lezbičnih prostorih ali med lezbičnimi pesnicami na delavnici je olajšanje, saj ni tistega znanega občutka tujosti, ki zeva med nami in strejt svetom. Namesto tega je že neka vnaprejšnja naklonjenost, odprtost in razumevanje (kljub naši različnosti okolij, osebnih preferenc, pogledov na poezijo ...), kar vzpostavlja ustvarjalno atmosfero za prevajanje in pisanje.«

trans akcija

TransAkcija je
transfeministična
inicijativa

za podporo, informiranje,
opolnomočenje in zaveznitvo
transspolnih oseb v Sloveniji.

email: transakcijaslo@gmail.com

fb page: <https://www.facebook.com/transakcija>

KVartIR smo
aktivističen
varen prostor,

ki se v skladu s transfeminističnimi

vrednotami zavzemamo
za vidnost, povezovanje in
osveščanje o biseksualnih,
transspolnih, asexualnih & queer
identitetah v Sloveniji.

email: drustvokvartir@gmail.com

fb page: <https://www.facebook.com/drustvokvartir>

PLOŠČE POSLUŠA
ANAMARIJA ŠPORČIČ – JANIS.

Mama, ja nisam bolestan ... Mama, ja sam sasvim, sasvim normalan ...*

Damjan Loš je mlad beograjski hiphoper, sicer študent primerjalne književnosti, ki je pozornost zbudil predvsem s komadoma Ne diraj mi fegete in Gej lepota. Z njim sem se pogovarjala dan po nastopu v ljubljanskem Klubu Tiffany, kjer ga je navdušena publika »prisilila« v ponovno izvedbo kar celotnega koncerta.

Kako se začne zgodba o Damjanu Lošu?

Rojstvo Damjana Loša je bil dolgotrajen proces, zorenje, podobno mojemu razkritju. Le da je Damjan Loš moje razkritje pred celotno regijo, pred celim svetom. Čutil sem nekakšno potrebo po tem, da coming out izvedem tudi na takšen način. Morda se je bilo lažje razkriti s pomočjo nekega alter ega oziroma umetniške persone, ki je nujna za nastopanje na odru, čeprav sem to še vedno jaz, ali pa vsaj del mene. Vsaka umetnost ti omogoči, da si dovoliš stvari, ki v realnosti ne bi bile mogoče. Prvič sem pomislil, da bi se na takšen način predstavil, ko smo v Beogradu leta 2010 poskusili izvesti parado ponosa. Takrat sem začutil solidarnost med ljudmi, tudi če so nas preletavali helikopterji in smo bili obkroženi s policijskimi kordoni. Kot bi se znašli v neki kletki, v kateri je obstajala iluzija svobode in ponosa, v resnici pa smo bili še vedno zaprti. Ta

trenutek mi je pomenil zelo veliko, ohrabil me je, ker sem ugotovil, kaj ta ponos pravzaprav pomeni. Nismo bili ponosni na to, da smo geji ali lezbijke, da smo možki ali ženske, ponosni smo bili, ker nas, v nasprotju z družbenimi pričakovanji, ni bilo sram. Takrat se je rodil Damjan Loš ...

In si za žanr izbral hiphop?

Ko sem se začel ukvarjati z glasbo, sem želel delati nekaj zanimivega, nekaj drugačnega, s čimer bi lahko predstavil svojo zgodbo. Moja besedila morajo odražati moje življenje, drugače si glasbenega ustvarjanja sploh ne predstavljam. Besedila pišem sam, in ne morem pisati besedil o doživljanjih nekega strejta, če to nisem. Avtentična izkušnja je v hiphopu bistvenega pomena. Toliko sem sproščen in samozavesten glede svoje identitete, da lahko delam tudi znotraj žanra, ki je praviloma homofobičen. Tudi hiphop je v glasbenem svetu marginaliziran, hkrati pa ima ogromno izraznega potenciala. Hiphop preprosto

obožujem, to je glasba, ki me najbolj napolni z energijo. Tudi glasbo delam sam, s pomočjo producentov, vendar so mi pogosto bolj všeč moje lastne, nedodelane verzije. Zdi se mi, da bolje ujamejo tisto, kar sem želel povedati, kot pa spolirane različice.

Kakšna je hiphop scena v Srbiji?

Zanimiva. (smeh) Obstaja nekaj skupin, organiziramo manjše hiphop festivale. Moram priznati, da poslušam vse, čeprav imajo nekateri lahko tudi homofobična besedila. Zavedam se, da ima vsak človek svoj način gledanja in da nekateri pač še niso dosegli nam morda samoumevne točke, na kateri bi imeli dovolj samozavesti za toleranco. Pogosto gre krivdo iskati tudi v njihovem izobraževanju, v tem, kar so slišali od staršev in države, in človek potem včasih težje pride do določenih zaključkov. Tudi sam sem se dolgo boril s ponotranjeno homofobijo in kar nekaj let je trajalo, preden sem se sprejel. Damjan Loš je del tega boja.

Ali o sebi razmišljaš kot o predstavniku srbske hiphop scene?

Nastopam predvsem na underground prizoriščih, čeprav v Srbiji obstaja tudi nekakšna »mainstream« scena. Nekaterim srbskim hiphoperjem se zdi pojav gejevskega reperja na sceni super, drugim spet grozno ali butasto. Glede sodelovanja me kontaktirajo predvsem hiphoperji mlajše generacije. Največ povratnih informacij glede svojega dela pravzaprav dobim od publike in te kritike so večinoma pozitivne. Na začetku nisem bil povsem prepričan, ali naj s kariero nadaljujem, potem pa se mi je zdelo trapasto, da ne bi uresničil svojih idej, posnel še več videospotov, napisal še več pesmi, izdal albuma ... In ko slišim pozitivne odzive, sem še bolj odločen, da bom z delom nadaljeval. Hiphop mi daje širino, da razmišljam izven ustaljenih norm in delam točno tisto, kar želim.

Se bojiš, da boš z večjo prepoznavnostjo tudi bolj pogosto deležen homofobičnih odzivov na ulici?

Mogoče bi me to bolj skrbelo, če bi se več vozil z javnim prevozom. Taksiji so dragi, tako da se večinoma vozim s kolesom in švigam mimo ljudi, ki me tako ne morejo prepoznati ali vame zabrisati kakšne reči. (smeh) Zaradi tega, ker sem gej, sem imel bistveno več problemov pred začetkom kariere. Vsake toliko sem imel kakšen, reciva temu queerovski moment, ko sem poleg dolgih las občasno nosil tudi ličila in šel na trg po sadje in zelenjavo. (smeh) Takrat sem večkrat »pokasiral« kakšno opazko ali slišal, kako so se v moji bližini pogovarjali o tem, kako bi morali vse pedre odvleči v gozd, jim dati vrečo na glavo in jih do smrti pretepsti. Ko zdaj gledam nazaj, se sprašujem, od kod sem črpal pogum za takšno početje.

Čeprav nisem bil oblečen kot transvestit, je že tistega malo ličila na očeh poskrbelo za to, da so se šolarji za menoj drli »Ubij pedra, ubij pedra!« Preden sem postal Damjan Loš, so me dvakrat napadli in pretepli sredi mesta in kljub številnim ljudem v okolici mi nihče ni prišel na pomoč. Ampak jaz sem še kar vztrajal. Ni šlo za to, da bi želel s svojim izgledom provocirati, želel sem le izgledati tako, kot mi je v tistem trenutku ustrezalo. Naličeni moški se mi zdijo čudoviti in krasno utelešenje svobode izražanja. Takrat sem spoznal, kako pomembno je, da se vsak bori za svojo resnico. Odmik od »mainstream« resnice pa zahteva veliko poguma in tudi malo norosti. Mogoče sem samo dovolj nor, ampak jaz se kar nekako odločim, da to, kar počnem, ni nevarno, in potem res ni. Zame je najpomembnejše, da živimo tako, kot čutimo. Skrivanje spolne usmerjenosti tako ne pride v poštev.

Meniš, da bi s svojo glasbo lahko uspeli tudi v tujini? Si kdaj razmišljal o pisanju besedil v angleščini?

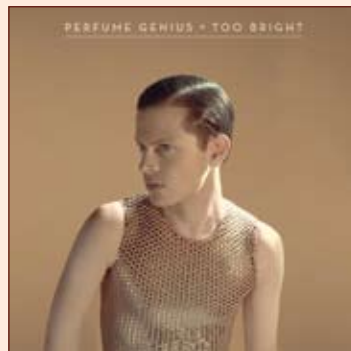
Počasi začnjam razmišljati v tej smeri, rad bi se namreč preselil v Berlin. Jasno, kakšen kliše, vzhodnoevropski gej v Berlinu! (smeh) Čeprav znam angleško bolje, bi raje snemal v nemškem jeziku. Nemščina mi je zelo pri srcu, mislim, da bi jo hitro govoril povsem tekoče, če bi tam živel. Ne gre nujno za to, da bi želel nekam, kjer so ljudje bolj odprti ali tolerantni, predvsem me privlači njihova organiziranost. Ta mi je zelo všeč tudi v Ljubljani, pri vas tudi vse nekako »štima«. Vi nočni klub zaprete točno ob štirih, tudi če je še vedno poln ljudi! (smeh) Znanci so mi sicer rekli, da bi v Berlinu lahko zlahka nastopal tudi v srbiščini, kar me je precej presenetilo.

Pravijo, da je vse balkansko tam trenutno blazno »in« ter zanimivo tudi Nemcem. Sicer pa imam odlično publiko prav tu v Sloveniji, kjer ste nekoliko bolj odprti, hkrati pa so vam zaradi naše skupne zgodovine blizu tudi določeni balkanski štosi. Vendar se mi zdi pomembno, da prvi album posnamem v Srbiji in s tem dam zgled drugim. Edini vidni geji v Srbiji so aktivisti in želim, da se to spremeni. Trenutno me večina še vedno vidi kot nekakšen oksimoron. Gej in hipoper? Pa to vendar ne gre! Za njih je to še vedno totalen »možganojeb«.

Ena pogostejših kritik tvoje glasbe je, da se omejuješ s tematiko. Tako rekoč vse tvoje pesmi govorijo o gejih in gejevski sceni.

Delno se s tem strinjam. Sem šele na začetku kariere in te teme so bile moja prva inspiracija, predvsem zato, ker sem se znašel v položaju, kjer sem hkrati gej in hipoper. Pišem tudi o bolj splošnih temah, o tem, kako težko se je boriti za svoj prav, vendar so tudi vsa ostala razmišljanja v mojih besedilih na nek način povezana s spolno usmerjenostjo. Trenutno največ nastopam po gejevskih klubih in to, da občinstvo zabavam, mi je zelo pomembno. V svojih besedilih ne poskušam doseči ne vem kakšnih neslutelih globin. Moja publika dobro ve, kdaj poskušam nekaj sporočiti, kdaj sem ironičen ali samoironičen ter kdaj se samo zafrkavam. Vsekakor ima moje delo tudi aktivistični naboj, vendar želim sporočila podajati skozi medij zabave. Pop je »ipak« pop.

**Mama, jaz nisem bolan... Mama, jaz sem povsem, povsem normalen... (Damjan Loš – Ne diraj mi fegete)*

Perfume Genius – Too Bright

Perfume Genius je projekt kantavtorja in pianista iz Seattla, ki v vsakdanjem življenju sliši na nekoliko manj dehteče ime Mike Hadreas. Njegovi prvi plošči sta bili topla sprejeti predvsem na račun neposrednosti in odkritosti besedil, skozi katera so s pomočjo pretežno nežne klavirske spremljave krvavele intimne izpovedi o odvisnosti, spolni usmerjenosti, odtujenosti in žalosti. Njegovo čustveno potovanje se nadaljuje na novem albumu, ki je v nekaterih pogledih res precej bolj svetel. Pa tudi bistveno bolj intenziven, samozavesten in glasen. Besedila tokrat niso tako introvertirana in osredotočena na pripovedovanje zgodb. Pravzaprav so celo nekoliko potisnjena v ozadje, kot bi bila le spremljevalci glasbene izkušnje in ne obratno. Samokritiko je zamenjal pogum, občutke krivde katarza, vsi ti preskoki pa najlepše pridejo do izraza v nekoliko sarkastični pesmi *Queen*. »No family is safe, when I sashay,« poje Perfume Genius, kar je precejšen napredek od »You would never call me baby, if you knew me truly« s prejšnje plošče. V ospredju so še vedno melanholični, malček eterični zvoki, ki pa so tokrat bolj srhljivo zvoneči. Neparfumirani genij po eni strani brez dvoma sodi med izvajalce pederpopa, hkrati pa mu s takšno klasifikacijo delamo veliko krivico, saj je njegova glasba bistveno bolj kompleksna, hibridna, bohotna in dušojebajoča kot karkoli, kar DJ-ji vrtijo ob petkih zvečer.

Ocena ****

Against me! – Transgender Dysphoria Blues

Against me! nikakor niso novinci na sceni in v svoji dolgoletni karieri so doživeli vzpone in padce, se šli anarhistični pank stare šole in poskusili plavati tudi v bolj komercialnih vodah. Pevka Laura Jane Grace, nekoč Tom Gabel, je pred nekaj leti javno spregovorila o svoji trans identiteti in težavah, s katerimi se zaradi nje srečuje. Jasno je bilo, da se bo tako pomemben del njenega življenja na tak ali drugačen način manifestiral v njenem ustvarjanju, vendar je najnovejši album *Against me!* marsikoga kljub temu presenetil. Dejstvo, da je iz iskanja spolne identitete na koncu zrastle skoraj cela plošča, priča o pomembnosti in razsežnostih takšne izkušnje. Laura Jane Grace je končno dobila priložnost, da izpoje leta in leta frustracij ter se poskuša znebiti okovov, ki jih za vse nas predstavljajo družbena pričakovanja. Glavni adut večine pesmi je prav pristnost odpetih občutij, predvsem v pesmih, ki govorijo o izgubi in spremembah. *Against me!* niso več najstniški pankerji, ki mečejo kamenje v policiste in se derejo proti-institucionalne parole. Namesto tega tokrat igrajo poslušljiv, izpoveden rock, namenjen ozaveščanju in opolnomočenju spolnih manjšin. S strastjo sesuvajo spolne hierarhije, prevprašujejo družbene vzorce ter vlivajo pogum trans* posameznikom. In za marsikoga so s tem postali večji anarhisti kot kdajkoli prej.

Ocena ****

V gledališče hodita in dramo zganjata Andrej Zavri in Matej Repič

Dobiti, obdržati in ... ostati?

Tomaž Pandur, *Rihard III. + II. Dramski diptih z epilogo o smrti*, SNG Drama Ljubljana, 2014.

V času preden je že dodobra nastopilo poletje, je Ljubljano malodane preveval Pandurjev duh. Z Michelangelom se je predstavil v Cankarjevemu domu, z Rihardom III. + II. pa v Drami. Pandurjeva estetika, ki se čedalje bolj spogleduje z videom in performativnimi vložki, je opazno zakorakala na ljubljansko odsko prizorišče, vtise pa v značilnem postpandurjevem duhu pušča dalje.

Mantro, da je potrebno dandanes Shakespeara aktualizirati in posodobiti (kot da bi ta v svojih tekstih očitno premalo ali sploh ne nago-varjal sodobnega gledalca), je očitno prevzel tudi Pandur. In to tako dobesedno, da se je odločil nekaj Shakespeareovih samostojnih del povzeti ter po dejanjih in prizorih združiti v eno samo uprizoritev. O doslednosti odrskega dogajanja, kaj šele o njegovi konsekventnosti, bi zato bilo tu verjetno odveč pisati. Gledalec oz. gledalka se namreč »in medias res« najde v poplavi odnosov, v vrtincu spletk in zarot, katerih indicev prej nismo poznali in ki tekom uprizoritve niti niso jasno predstavljani.

Pa vendar, v vsej zmedenosti in nerazumljivosti uprizoritve, so kralji, Riharda in ostalo plemstvo tisti, ki krojijo odsko dogajanje. Njihove misli in dejanja naposled nakažejo

sistematičnost uprizoritve. Gledalec namreč spozna, da njihova eksisten-cialna ujetost daje uprizoritvi trdo podstat v vsej okoliški zmedenosti. Pandur se je tokrat lotil teme igre moči, poskusa njenega ohranjanja in naposled njene izgube. Tako bo Rihard III. za krono storil vse, da jo dobi, Rihard II. pa vse, da jo zadrži. Vzponu sledi padec, padcu smrt. Vsi nekoč umremo, ali po Shakespe-aru: Vsi gremo v Jeruzalem.

Ocena ******** / MR

Tri režije Jerneja Lorencija

William Shakespeare, *Othello*, Mestno gledališče ljubljansko, 2013,

Svetlana Makarovič, *Mrtvec pride po ljubico*, Prešernovo gledališče Kranj in Mestno gledališče Ptuj, 2014,

Rudi Šeligo, *Svatba*, SNG Drama Ljubljana, 2013.

Nekaj besed o treh Lorencijevih režijah precej različnih besedil, ki so me vse po vrsti navdušile, na nekaj mestih pa bi najraje uporabil še močnejše besede. Predstave razpo-rejam po vrsti, kot so mi bile všeč, najbolj tretja, toda najprej Shakespeare. Danes *Othella* skoraj po pravilu beremo skozi koncepte kseno-fobije in rasizma, prav tako zanimi-vo pa se mi ga zdi razumeti kot kritiko družbe, v kateri moški, ko je ranjena njegova čast, razmeroma z lahkoto žrtvuje/umori ženo, pri čemer sploh ni pomembno, ali ga je zares varala ali ne. Še več: četudi bi

Desdemona Othella varala, bi to zadeve kaj spremenilo? V Lorencije-vi postavitvi je polno potujitev, ki pa delujejo nekoliko drugače kot ponavadi, saj je uprizoritev zamišljena kot Jagova uprizoritev tragedije o Othellu (Sebastian Cavazza). Jago (Primož Pirnat) tako celotni prvi prizor in vse vloge v njem upri-zori kar sam, tudi v nadaljevanju je oder prazen, v uporabi pa komaj kakšen rekvizit, uprizarjanje upri-zarjanja na več ravneh pa se zliva v trenutkih, kot so nastop rekviziterja in garderoberke, osvetlitev avditorija, uporaba mikrofona za napotke igralcem in igralkam ipd.

Tudi v kranjski uprizoritvi besedila Svetlane Makarovič *Mrtvec pride po ljubico* je pred nas postavljena asket-ska scena, tudi tukaj je publika osvetljena (seveda, tudi mi smo del do-gajanja, vsega krivi in dolžni). Kar pa me pri Lorenciju najbolj navdušuje, je njegova neverjetna zmōžnost prehajanja od duhovitega, celo zabavnega potujevanja – v smislu igramo se (gledališče) – do ganljivih in pretresljivih trenutkov, ki so zelo »zares«.

V *Mrtvecu* igralci in igralkе (ki tu postanejo še glasbeniki, glasbenice, pevci in pevke) večino časa sedijo, poleg tega uporabljajo še harmonike (+ čelo in kitaro), vse pa prežema distanca, ki to folkloristično juhuhanje precizno dekonstruira. Tu je Micika – sta dve Miciki – in mrtvi Anzelj in Mlinarjev in Mati in še drugi. Ruralno okolje in to, kar je z njim povezano, a v obdelavi Maka-rovič in Lorencija to ni hec, to je grozljiva veselica.

Kako se torej odločiti – biti zvest idealom ali pragmatičen, iti za veli-ko ljubeznijo ali za (na zunaj) lagoonim, praktičnim življenjem? In, oh, kako ubežati Materi? Kako ji boš vendar ubežal, ko pa to ni mogoče

– popkovina traja in te zavezuje še čez grob. Takoj ko bi zašel malo po svoje, se oglasi Materin glasek in Mlinar je nazaj na povodcu, ki ga zateguje krivda.

In še Šeligova *Svatba*. V socialistični beznici se ob nedeljah zbirajo posebneži Shizofrenik, Ciganka, Grobar, Žagar, Miličnik in drugi. Vsi so z dolgočaseni, zato smisel poiščejo v hudobiji do soljudi, tokrat do Lenke in Jurija, para s posebnimi potrebami, dveh, ki si želita poroke bolj kot vsega drugega na tem svetu, saj sta prepričana, da jima bo to omogočilo vstop v družbo. A družba pravi, »za boga je pregrehota, za oblast je preslepot, da bi hromca dva se vzela«. In kaj bo rekla socialna? Na pomoč torej pristopijo nedeljski ljudje in jima priredijo »poroko«. Toda pomoč ima ceno, vstop med nas ni zastonj. Cena, ki jo je treba plačati, pa je popolno ponižanje in razčlovečenje.

Med potekom predstave, posebej v prvem delu, sem bil parkrat osupel – kako je to vse dobro narejeno, kako *Svatba* šofira med komičnostjo in tragičnostjo, med norčijo in mučilnico! Lorenci je res dober, toda slediti mu morajo tudi igralci in igralkе: Matjaž Tribušon (Grobar), Aljaž Jovanović (Shizofrenik) in Gregor Baković (Žagar/Malič), Nina Ivanišin (Lenka) in Janez Škof (Jurij) so od začetka do konca zelo dobri, nekateri izjemni.

Ocena ******** / AZ

Smisel in nesmisel življenja

Wolfram Lotz, *Nekaj sporočil za veselje*, režiser Sebastijan Horvat, SNG Drama Ljubljana, 2014.

Nič didaktičnega ni v Lotz-Horvatovem iskanju odgovora na vprašanje, kaj je tisto, za kar se spleča živeti. Pritlikava pohabljenca Lum in Purl Schweitzke, nekakšna sodobna Vladimir in Estragon (Aljaž Jovanovič, Bojan Emeršič), mislita, da je to otrok, in zato storita vse za to, da bi ga dobila. V prostor, kjer se nahajata – kjerkoli v to- ali onostranstvu že to je –, začno vdirati različne izmišljene in resnične osebnosti, umetni ter sluzasti Vodja poteka (Gregor Baković) pa prevzame nadzor nad dogajanjem in nad njima. Pri njem za resnost ni prostora, saj kompulzivno zahteva zabavo, samo zabavo in niti trenutka tišine. Celo ko sam Heinrich von Kleist (krasni Blaž Setnikar) ne zmore v eni besedi zaobjeti vsega smisla, ga Vodja brez zadržkov nažene. Opominjanje na lastno odgovornost, a mnogotere vzporednice s kompulzivno srečo (ali vsaj z njenim obsesivnim zasledovanjem) v današnji družbi so močne.

Vsak, ki Luma in Purla Schweitzkeja obišče, ima svojo zgodbo, tudi bolni otroci z onkologije pod vodstvom sestre Inge (Veronika Drolc) z igro o Odrešeniku, ki se izkaže za nekaj zmečkanih cunj. Ali pa Igor Lukšič (Rok Vihar) s svojo levo-desno retoriko in nori znanstvenik Constantine Samuel Rafinesque (Boris Mihalj), ki pa je navsezadnje povsem racionalen kritik totalizirajoče znatnosti. Gre za izjemno mnogopo-

menko besedilo in uprizoritev, kjer se življenje, smrt in gledališče stikajo v resničnostnem šovu, nagrade pa so nepredvidljive.

Ocena ********* / AZ

Dva Hamleta

William Shakespeare, *Hamlet*, režiser Oliver Frljič, Zagrebačko kazalište mladih, 2014

William Shakespeare, *Hamlet*, režija Ajdin Huzejrović, Mladinski oder Prešernovega gledališča Kranj, 2014.

Letos spomladi je gledališče SNG Drama Ljubljana prvič organiziralo Drama festival, v katerem so prikazali devet predstav gledališč iz domovine in tujine, s katerimi Drama sodeluje. Vsekakor upamo, da prvič ni bilo tudi zadnjič in da bo festival še rasel.

Ena od gostujočih predstav je bil *Hamlet*, pri nas dobro znanega hrvaškega režiserja Oliverja Frljiča, ki se je Shakespeara lotil s postavitvijo, v kateri vse smrti in vsi, ki so zanje odgovorni, niso čisto taki kot pri Shakespearu. Igralci in igralka uprizarjajo več dramskih oseb in nekaj preskokov je zanimivih, posebej je navdušil preklon med Klavdijem in duhom starega Hamleta. Klavdij (Sreten Mokrović) je bil sploh dober kot spreten manipulant, preko katerega je Frljič pripeljal mnogokateri družbenokritični poudarek o pokvarjenosti politike, oblasti in kar je še takega. Tudi *Hamlet* (Krešimir Mikić) sploh ni bil tako cagav, kot

ga vidimo ponavadi, zdel se je kar odločen, najbrž ga tudi zato na koncu umorijo družno vsi skupaj. Ker pišemo za *Narobe*, smo posebej opazili tudi kar strastno zalizovanje Rozenkranca in Gildensterna. Rozenkranc in Gildenstern sta eksplicitna geja tudi v *Hamletu*, ki ga je s kranjsko mladinsko gledališko skupino postavil Ajdin Huzejrović, scenograf, kostumograf, režiser in glavni igravec. Pa ne le Rozenkranc in Gildenstern, tudi Hamlet, poženščen in malce razvajan fante, včasih na meji z zajedljivo tetko, je imel včasih razmerje z Rozenkrancem, zato je Gildenstern zdaj nanj ljubo-sumen. Precej pogumno branje Shakespeara in sploh cela drama na danskem dvoru.

Ocena ********* / AZ

Dve brutalni

Frank Wedekind, *Lulu*, režiser Diego de Brea, SNG Drama Maribor, 2014.

Kadar berem sinopsise, kot je tale: »S svojo demonsko privlačnostjo Lulu ponuja moškim najvišji užitek in cilj, ki pa je zanje tudi izvor uničenja,« me zelo zaskrbi. Ponavadi to pomeni, da je ženska »izvor uničenja« moških, v resnici pa je uničena ona. Moški so zgolj žrtve, če sploh, svojega prenapihnjenege ega. Tako je tudi v mariborski predstavi. Lulu (Nika Rozman) je zlorabljenka, moški so pa bogi bogi. Monotono, čeprav gre za cirkus.

Ocena ******** / AZ

Franz Xaver Kroetz, *Pri Hlevarjevih*, režiser Eduard Miler, Prešernovo gledališče Kranj, 2014.

Povsem nekaj drugega je predstava Prešernovega gledališča, ki nadaljuje serijo »Ljudskih iger« v gorenjsčini, v tej sezoni z nepopustljivo brutalnim portretom Hlevarjevih. To sta mož (Borut Veselko) in žena (Vesna Jevnikar), njuna hčerka s hudimi posebnimi potrebami Beppi (Vesna Slapar) in hlapec Sepp (Peter Musevski). Prikaz izjemno težke eksistence, predvsem Beppi, je poln nasilja, nestrpnosti, pomanjkanja vsakršnega sočutja in humanosti – čeprav je Kroetz tudi nekoliko kompleksnejši od povsem črno-bele slike. Jezik dramskih oseb je omejen, grob, zadirčen, obenem komičen in krut. Svet Hlevarjevih pa ravno tak. Vsaka pot, ki Beppi iz družine, ki jo na vse možne načine zlorablja, pelje v nekaj od daleč podobnega emancipaciji, je skozi naslednjo zlorabo. In tako naprej v zakletem krogu. Predstava v svojem naturalizmu ves čas hodi po meji in sproža močno nelagodje, tako da je njeno doživljanje zelo fizično.

Ocena ********* / AZ

LUKA PIERI

NORMALNO SRCE (THE NORMAL HEART)

Produkcija: ZDA, 2014

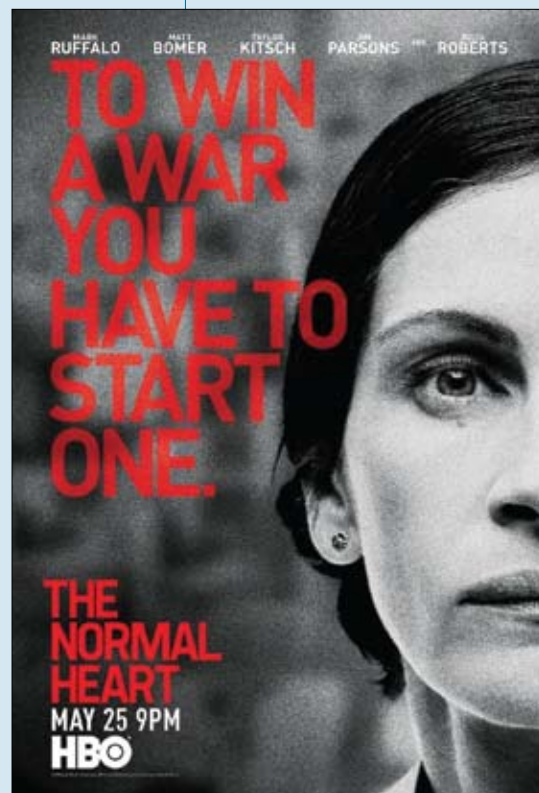
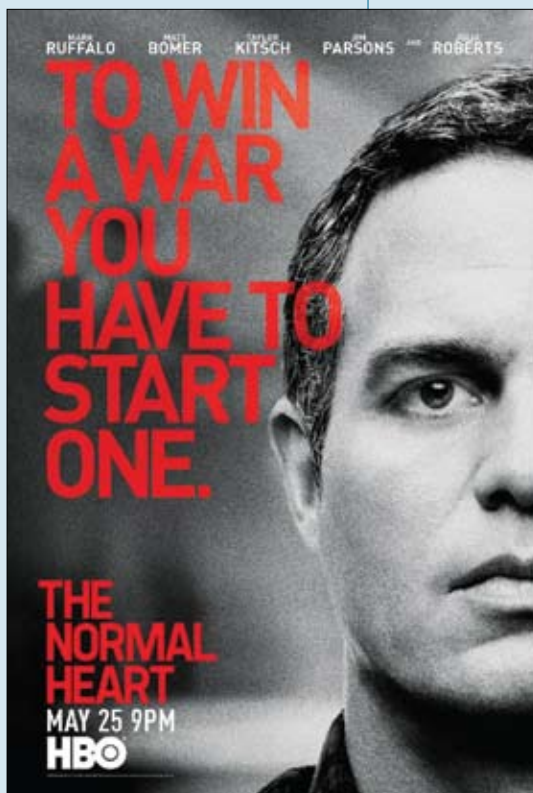
Scenarij: Larry Kramer (po svoji gledališki igri)

Režija: Ryan Murphy

Igrajo: Mark Ruffalo, Matt Bomer, Taylor Kitsch, Jim Parsons, Julia Roberts

Tri desetletja je trajalo, preden smo dočakali filmsko priredbo gledališke igre Larryja Kramerja o aidsu in začetkih sodobnega gejevskega gibanja. Stara pesem (glej *Klub zdravja Dallas*, Narobe 27/28). Delno je bil seveda kriv hollywoodski strah pred kakršnokoli gejevsko tematiko, zlasti pred aidsom, večina producentov pa tudi ni hotela vlagati časa in denarja v polemično in žalostno zgodbo, ki bi verjetno pritegnila samo ožjo ciljno publiko.

Po dolgoletnih poskusih in obeh o vpletenosti različnih uglednih imenih (za filmsko priredbo se je že leta 1986 zanimala Barbra Streisand, ki se je za projekt neuspešno borila skoraj 15 let in za glavni vlogi med drugim razmišljala o Kennethu Branaghu in Ralphu Fiennesu) je zdaj že 75 let stari Kramer končno našel zaupanja vrednega ustvarjalca v Ryanu Murphyju (ustvarjalec serij *Glee* in *Ameriška grozljivka*), ki naj bi sprva režiral priredbo za veliko platno, a tudi s tem ni bilo nič. In kot se v takšnih primerih rado zgodi, se za obuditev *Normalnega srca* lahko zahvalimo vsemogočnemu in neustrašnemu HBO-ju, ki je projektu zagnal utrip z vrhunsko zvezdniško zasedbo.

Ob izbruhu epidemije »gejevskega raka« sklene nekonformistični pisatelj Ned Weeks (Mark Ruffalo) ustanoviti društvo za pomoč obolelim gejem. Med poskusi opozarjanja javnosti na splošno nerazumljeno in omalovaževano bolezen spozna novinarja Felixa (Matt Bomer), s katerim postopno stke globoko ljubezensko vez; pomaga pa mu tudi pogumna

zdravnica Emma Brookner (Julia Roberts), ki se neutrudno bori proti naglušnemu sistemu.

Weeks, ki ne skriva kritičnih pogledov na hinavsko politiko, pa tudi ne na včasih preveč samovšečno in plitvo gejevsko skupnost, si prizadeva za odgovornejše ukrepanje mestnih in državnih oblasti, toda boj za ozaveščenost

je dvorezen meč in pot do dostojanstva je bistveno bolj trnova, kot je pričakoval. Bolezen neusmiljeno pobira prijatelje, ljubimce, tudi člane društva, ob tem pa povzroča globoke razkole v skupini in notranje konflikte v posameznikih. Za Neda, ki je čustveno vse močnejše vpleten, saj tudi Felix zboli, so kolegi preveč pokorni in plašni, njemu samemu pa očitajo, da od-

bija morebitne zaveznike z nediplomatskim in napadalnim odnosom.

Kramerjev (delno avtobiografski) scenarij ohranja izvirno grenkobo in ganljivost brez pretirane patetike, ki se rada vsili v takšne tragične zgodbe, drugi adut filma pa je vsekakor odlična igralska ekipa. Ruffolov Ned nas kot Kramerjev alter ego prevzame z brezhibno izrazitostjo, ki niha med zagrizenostjo, jezo, predanostjo in obupanem občutkom nemoči. V njem sta združeni nasprotji, ki se odražata po eni strani v ljubeznivem Felixu Matta Bomerja (ki je za prvo večjo dramatično vlogo žrtvoval svojo osupljivo lepoto in skoraj 20 kg) in po drugi v neomajni, na invalidski voziček priklenjeni zdravnici Julie Roberts, ki, kot že v *Bližnjih odnosih* Mika Nicholisa, potegne na površje svojo zrelejšo karizmo.

Ryan Murphy je sicer eden tistih filmarjev, ki znajo navdušiti z dobrim občutkom za pripoved, obenem pa tudi ziritirati s kičastim pristopom (recimo, njegov prejšnji film, pri publiku priljubljeni in od kritike popljudani *Jej, moli, ljubi*), toda pri *Normalnem srcu* se pozna njegova osebna zavzetost za zgodbo. Ob prenašanju Kramerjevega scenarija na film izkoristi vse prednosti, ki jih ta medij ponuja. Panoramski pogledi zrcalijo prehode v kolektivnem duhu od polne razposajenosti do urbano sive tesnobe, skoraj vsiljivi prvi plani, s katerimi nadomešča gledališko potrebo po pretiravanju, pa odražajo vsak odtonek čustvenih muk in notranjih bojev glavnih likov. Dobro ujame tudi potuhnjeno

vzdušje nelagodja, ki ga je občutiti v množičnem zanikanju težave med številnimi geji, predvsem pa v bolečini, ki vse močnejše prežema odnose vpletenih ob nečloveškosti in nevednosti, s katerima se srečujejo v svojem boju za preživetje.

Precej očitno je sicer, da je film namenjen mlajšemu občinstvu in da je posnet bolj ali manj po meri sodobnega ameriškega okusa, a s tem seveda ni nič narobe. Priokus klišejskosti, ki ga lahko pusti za sabo in po svoje nekoliko omili dramatični učinek zgodbe, velja pripisati Murphyjevi slogovni potrebi po lažji dostopnosti prej kot prisiljenemu ugajanju, saj se želi predvsem dotakniti nove generacije. Kljub izrazito televizijski režiji je film scenografsko dovolj veličasten, vsebinsko pa ravno dovolj provokativen, da nam da misliti, ne da bi bil pokroviteljsko poučen.

Murphyju uspe ohraniti sporočilnost zgodbe, ker mu je tema zelo pri srcu, zato nas film kljub nekoliko nestalni dinamiki ne pusti ravnodušnih. Barbri Streisand, ki je bila nad Kramerjevo igro tako navdušena, da je hotela zgodbo prenesti na veliko platno do leta 1987 (torej dobrih pet let, preden bi Demmova *Philadelphia* revolucionirala mainstream), se je zdela zgodba neverjetno napredna, češ da kdorkoli si jo ogleda, razume, da bi se vsak hotel poročiti z ljubljeno osebo. Tako nas tudi končni prizor simbolne poroke, s katerim Murphy tvega bes cinikov (češ, brez tega očitno ne gre, ker je zdaj moderno), v resnici ostro opozarja na izgubljena življenja številnih, ki niso dočakali sprememb, o katerih v osemdesetih letih nihče še razmišljal ni.

Ocena ********

Dežela neviht (Viharsarok)

Produkcija: Madžarska/Nemčija, 2014
Scenarij: Iván Szabó
Režija: Ádám Császai
Igrajo: András Sütő, Ádám Varga, Sebastian Urzendowsky

Mladi madžarski nogometaš Szabolcs igra v nemški ekipi. Ko se spreje najboljšim prijateljem Bernardom, klone tudi pod pritiski zahtevnega treninga in se vrne na Madžarsko, kjer si začne urejati čebelnjak na kmetiji, ki jo je zapustil dedek. Njegovo samotarsko življenje na nostalgični panonski nižini pretrga Áron, mladenič iz sosednje vasi. Szabolcs ga zaposli kot pomočnika, med skupnimi opravili in nočnim pijančevanjem pa med njima preskoči še iskra strasti, ki obema zaplete življenje. Vmešajo se še agresivni vaščani, ker se počutijo dolžne kaznovati prišleka in pedra Szabolcsa; Áron pa ima kljub zaljubljenosti vse več težav in dvomov glede svoje spolne identitete. Takrat pa Nemeč Bernard nepričakovano obišče Szabolca, saj ne more pozabiti čustev, ki so se napletla med njunim žogobrcem. Áronova začetna ljubosumnost se poleže v vrtincu kratkotrajnih strasti v troje, kar je videti kot neverjeten kontrast nestrpnemu okolju ... A Bernard se slednjič vrača v Nemčijo in s seboj vabi Szabolcsa, ki pa svojega madžarskega ljubimca noče pustiti samega sredi homofobične ravni. A žrtvovanje za drugega se očitno nikoli ne splača. Še en vzhodnoevropski film o zakleti gejovski ljubezni.

Ocena ********
SUZANA TRATNIK

Trujina ljubezen (Tru Love)

Produkcija: Kanada, 2013
Scenarij in režija: Kate Johnston, Shauna MacDonald
Igrajo: Shauna MacDonald, Kate Trotter, Christine Horne, Peter MacNeill

Vdova Alice (60) med žalovanjem za pokojnim možem obišče svojo hčerko Suzanne (35), prezaposleno pravnico, obsedeno z redom. Če Suzanne malce trpi zaradi čustvene škrtosti, pa njena bivša punca Tru (37) nenehno skače iz postelje v posteljo in zamuja vse svoje dogovore in zmenke, premore pa veliko več topline in ji ni odveč zabavati priletne gospe Alice. Tru in Alice se spoprijateljita, za Suzannin okus se že kar preveč družita in njun pristni odnos jo vse bolj moti. Pokaže se, da to ni naključje, saj se novi znanki kljub razlikam glede na starost in spolno usmerjenost noro zaljubita. Ljubosumna in prizadeta Suzanne je jezna tako na svojo bivšo lahkoživko kakor na svojo mater, ki si na stara leta privoščiti biti tako nespametno zatreskana. A glavna barikada njuni ljubezni niti ni Suzannina ogroženost, temveč težavno iskanje medsebojnega zaupanja. Ovire na poti Trujine in Alicine ljubezni so tipični nespoznanosti med svežima zaljubljenkama, ki po drugi strani sanjarita o skupnem potovanju in medenih tednih. Če le ne bi bila usoda tako muhasta. Zgodba večkrat nevarno zdrsnje na rob patetike, vsekakor pa pozitivno (p)odpira vprašanje ljubezni in seksualnosti v zrelih ženskih letih.

Ocena ********
SUZANA TRATNIK

Janet King (2014–)

Država: Avstralija

Režija: Gratn Brown, Peter Andrikids, Ian Watson

Scenarij: Greg Hadrack, Jane Allen, Kris Mrksa, Shuan Grant

Igrajo: Martha Dusseldorp, Aimee Pedersen, Ella Scott Lynch, Christopher Morris, Damian Walshe-Howling

Janet King je spin-off nanizanke *Crownies* (2011) o pravniški pisarni, v kateri spremljamo mlade pravničke, ki dobijo svojo prvo priložnost, da se izkažejo na svojem parketu. V *Crownies* spoznamo eno od glavnih junakinj, Janet King (Martha Dusseldorp), ki je starejša partnerka v podjetju in mentorica mladim pravnikom in pravicam. Je avtirana lezbijka, ki se v poznih štiridesetih odloči zanositi, ker njena partnerka Ashley Larsson (Aimee Pedersen) ne more imeti otrok. V nanizanki *Janet King* spremljamo nadaljevanje prepleta med zasebnim in poklicnim življenjem Janet King: Janet je rodila dvojčka, hkrati pa se v službi ukvarja z napetimi in s pomembnimi primeri, na primer s korupcijo, ki vodi do samega političnega in policijskega vrha, zaradi česar njej in njeni družini grozijo s smrtjo.

Nanizanko odlikuje vrhunska igra, naravnost osvežujoče pa je dejstvo, da je lezbično razmerje prikazano tako običajno, samozavešno in avtentično hkrati!

KATARINA MAJERHOLD

Zadnji tango v Halifaxu (2012–)

Država: Velika Britanija

Režija: Dave Bowes

Scenarij: Sally Wainwright

Igrajo: Derek Jacobi, Anne Reid, Sarah Lancashire, Nicola Walker, Nina Sosanya, Josh Bolt

Na *BBC One* se je lanskega decembra odvila druga sezona odlične angleške nanizanke *Zadnji Tango v Halifaxu*. Nanizanka je navdušujoča zato, ker nam prikaže iskreno in resnično ljubezen, ki ne pozna niti starostne niti spolne omejitve, saj sta Celia Dawson (Anne Reid) in Alan Buttershaw (Derek Jacobi) upokojena vdova in vdovec, ki se po šestdesetih letih ponovno srečata prek Facebooka in nadaljujeta svojo pubertetniško ljubezen. Nanizanka je zasnovana po resnični zgodbi scenaristkinine matere Dorothy Wainwright.

V prvem delu spoznamo Celio in Alana. Njuna vnuka ju povežeta prek Facebooka in tako se po šestdesetih letih ponovno pogovarjata. Alan ji razkrije, da jo je čakal na njenem prvem zmenku dve uri, a nje bilo, Celia pa mu pojasni, da

so se dan pred tem preselili v drugo mesto, a ker ga ni mogla obvestiti, je napisala sporočilo z opravičilom ter priloženim novim naslovom, vse skupaj pa je dala svoji najboljši prijateljici Eileen. A Eileen, ki je pozneje postala njegova žena, mu sporočila seveda nikoli ni predala.

Skozi prvo in drugo sezono poleg Alanove in Celiejine zgodbe spremljamo tudi ljubezenska razmerja njunih hčera, Caroline, ki je ravnateljica zasebne šole, in Gillian, doktorica kemije iz Oxforda. Caroline je sicer poročena in ima dva odraščajoča sinova, a se spusti v razmerje s Kate (Nina Sosanya), ko jo mož John začne varati z drugo žensko. Eden najbolj prisrčnih trenutkov nastopi, ko njen sin izve za to razmerje. Mamo stisne k sebi in ji v solzah reče, da noče, da bi trpela zato, ker je v razmerju z žensko. Ta mu odvrne, da je dovolj močna in da bo znala stvari urediti tako, da bo prav za vse. In res, ko nekega dne pride k njej v pisarno sodelavec, in jo začne izsiljevati za več denarja zaradi nje-nega razmerja s Kate, mu ta zabrusi, da naj vendarle že odraste, saj smo v 21. stoletju, in da ni nič takšnega, če imata ženski ljubezensko razmerje.

Večje težave ima s svojo lastno materjo. Celia je namreč polna homofobije in se grdo in odklonilno obnaša tako do Caroline kot

do Kate. Alana njeno obnašanje do lastne hčerke tako zbode, da jo zapusti in ji očita dvoličnost, zadržtost, nazadnjaštvo in omejenost. Celia, ki si gotovo ne želi ponovno izgubiti Alana, se ob njegovih očitkih počasi omehča in sprejme Caroline in Kate. A tudi Caroline še ni povsem sprejela svojega istospolnega razmerja ...

Skozi vse zaplete in razplete, ki jih spremljamo v tej odlični nadaljevanki, ki je dobila že vrsto nagrad, nam ta sporoča, da pristna ljubezen z leti ne zastara in jo lahko nadaljujemo tam, kjer smo jo izgubili ali končali. Prava ljubezen torej ne pozna prekinitve, ločitev ali konca.

KATARINA MAJERHOLD

K4ROZA
20. DECEMBER
MAIN FLOOR
BILYBABE
MINI FLOOR
MR. GUCCI in NUBIS (ZZZ)
VJ SMECH
PRIČETEK: 23h
VSTOPNINA: do 24h 5eur / po 24h 8eur
ARTWORK: BRON
www.bronwynlundberg.com

MAIN FLOOR - POP, HOUSE, 80% BALKAN
MINI FLOOR - HOUSE, TECHNO

What's new pussy cat
FRESH CHRISTMAS PARTY

BRON K4

IZTOK KLANČAR: MY MEN

Fotografiji sta del projekta, fotografskega eseja, ki skozi video dnevnik raziskuje specifične gejevske intimnosti.

Več: <http://easetock.com/site/my-men/>

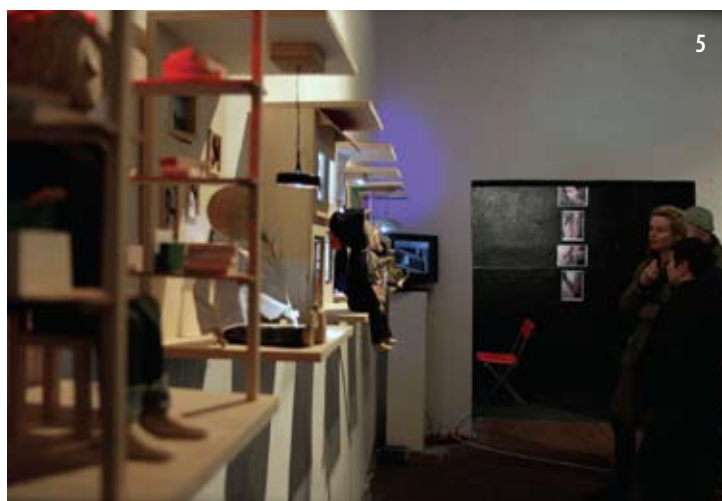
MAJA LIČEN

Skozi njene oči

V okviru 15. Mednarodnega feminističnega in queer festivala Rdeče zore je marca letos potekala razstava *Skozi njene oči*. Utrinki lezbično-feministične produkcije. Kuratorke Ana Grobler, Jasna Klančičar in Tadeja Pirih ter kurator Sebastian Krawczyk so k sodelovanju povabili Mašo Cvar, Andrejo Gomišček, Ano Grobler, Marino Gržinič, Petro Hrovatin, Ano Marijo Kanc, Jasno Klančičar, Matejo Lojen, Aprilijo Lužar, Lezbično-feministično univerzo (LFU), Zvonko Simčič, Alenko Spacal, Aino Šmid, Vstajo Lezbosov in Nado Žgank.

Razstava, ki jo je gostila KUD Mreža/Galerija Alkatraz, že v naslovu opozori na svoj primanjkljaj, saj ni pregledna, torej ne zajame vseh avtoric, hkrati pa implicira, da gre za ženske umetnice, feministke, lezbijke.

In kaj je tisto, kar pri tej razstavi najbolj pritegne? Ravno to, da takšnih ali njej podobnih razstav preprosto ne vidimo. V arhivih nekdanjih jugoslovanskih držav in tudi širše evropsko takšnih pregledov lezbične in/ali feministične umetnosti ni. Kar pa ne pomeni, da razstav, kjer razstavljajo zgolj umetnice, ni, temveč da ne najdemo razstav, kjer bi se ženski družbenokritični glas videl kot relevanten za družbenokritičnega in predvsem samozadostnega. To dokazuje, da sta feministična in lezbična tematika potisnjeni na obrobje tudi v umetnosti. Tematika se kot samozadostna ne zdi dovolj in je tako, sicer redko, del

drugih družbenokritičnih tematik, torej zgolj na sekundarni ravni. Kje je torej prostor lezbičnih umetnosti? V kavarnah, v info točki galerije, v nočnih klubih. Zakaj ne v galeriji – ali drugače – zakaj šele zdaj po tridesetih letih ustvarjanja v galeriji?

Morda je skupinski lezbični glas res premočan in preneveren, zato se ga preprosto označi za nepomembnega in se mu obrne hrbet. Vedeti moramo, da so nekatere izmed teh avtoric umetnice, ki imajo prostor v galerijah, ampak le kot posameznice.

Kustosinja in kuratorka edinih tovrstnih razstav pri nas, Jasna Klančičar, ki je bila tudi ena izmed pobudnic za to razstavo, v svojih intervjujih vseskozi opozarja na brezbržnost, nezanimanje ali celo odvrčanje slovenskih galerij od tovrstnih razstav.

Tovrstne razstave, čeprav jih morda ne bi smeli tako imenovati, saj niso bile postavljene v razstavnih prostorih, temveč na zasilnih stenah, ki so napovedovale to veliko in predvsem ključno zbirko lezbično-feministične produkcije, so vključno s to razstavo mediji popolnoma spregledali. Taki sta na primer *Nomadinja* in *Dokumentirana preteklost*. Obe nastali v okviru fe-

stivala Lezbična četrt, obe izjemno kvalitetni, konceptualno delani, druga morda celo konstruktivistično, smiselni in predvsem nujni za slovenski prostor.

Zakaj so te razstave nujne? To so projekti, ki učijo – njihovo vsebino sestavljajo popisi zgodovine, sežejo v same začetke in jih vizualno beležijo z besedami, fotografijami, videi, razglednicami, slikanicami ... Projekti najbolj odkritega in razgaljenega, ki teži k druž-

benemu, saj je to edini način, da se v celoti realizira. Doživljanja, ki žensko goloto opolnomočijo in ne slečejo. Revolucionarni pohodi, ki z grafiti posežejo v samo bistvo aktivizma in rešilni kalčki humorja skozi majhne lutke velikih dejanj.

Poleg vsega tega pa je razstava tudi nekakšen časovni pregled lezbično-feminističnega ustvarjanja, ki v celotnem sklopu ni moteče. Videi bi se morda zdeli bolj zgodovinski artefakti, prav tako

razglednice, a ravno nasprotno. Razstava dokazuje, da so vsebine, ki so jih avtorice čutile kot problematične že dvajset let nazaj, še vedno aktualne in prav nič izven časa.

Razstava *Skozi njene oči* je pregled mnogih vsebin skozi oči različnih umetnic in preko vseh umetniških medijev. Tako na prvi pogled težko govorimo o homogenosti razstave, vendar je drugi pregled večinoma nujen, saj se nam razkrije trdna rdeča nit. Od politike do humorja. Od osebne stiske do vstajniških pohodov. Od slikanice do spolnosti. Vse zbrano v ključno kritiko. Poziv k sprejemanju, dojetju in spreminjanju.

STRAN 52

- 1 Avtorice, kustosinje in kustos
- 2 Razstava skozi njene oči
- 3 Delo Ane Grobler
- 4 Delo Mateje Lojen
- 5 Delo Ane Marije Kanc, v ozadju delo Andreje Gomišček
- 6 Delo Alenke Spacal

STRAN 53

- 7 Delo Vstaje Lezbosov
- 8 Delo Jasne Klančičar, v ospredju delo Petre Hrovatin in Nade Žgank
- 9 Delo Jasne Klančičar

30 let, čez 30 prostorov.

GALERIJA ŠKUC
CAFE KOLAŽ
KLUB ŠKUC-LL-MONOKEL
PRITLIČJE
KUD TRNOVO
PTL - PLESNI TEATER
LJUBLJANA

ŠKUC LL

ŠKUC

3. FESTIVAL LEZBIČNA ČETRTR 8.-13. DECEMBER 2014

www.lezbicnacetrtr.si

PONEDELJEK, 8. 12.

Nastop Monospolnega gledališča s predstavo Rdeči cmeri
otvoritev GALERIJA ŠKUC

TOREK, 9. 12.

Prostori, sledi in sence
otvoritev skupinske razstave &
stand up Ksenije Vozelj KUD

SREDA, 10. 12.

Novejša roza
predstavitve poezije in proze
nekaterih mlajših lezbičnih avtoric
videambient: VJ Periklea CAFE KOLAŽ

ČETRTEK, 11. 12.

"Strinjam se, da je pomembno priti iz kredence, a ni treba povedat vsem." Slovenski teater za lezbijke.
predavanje Maje Šorli KUD TRNOVO

Finale delavnic impro skupine V
peto gre rado
gledališka predstava CAFE KOLAŽ

PETEK, 12. 12.

30 let LGBT-gibanja, več kot 30
prostorov
okrogla miza CAFE KOLAŽ
Juneshelen & Nina&Nina
PRITLIČJE

SOBOTA, 13. 12.

I am that lesbian your mother
warned you about (režija Eva
Kokalj in Petra Hrovatin)
filmska premiera PTL, PRULE

Zaključna zabava
VJ instalacija/Periklea MONOKEL

IZAK KOŠIR

Pedrski bluz osamljenega šolarja

»Kje si lahko dam tiča pofafat, kje si lahko dam rit pofukat?« poje Mick Jagger v pesmi *Cocksucker Blues* že daljnjega leta 1970 – ob koncu dekade, ki je naznanila novo seksualno revolucijo – in ob koncu desetletja, ki ga je s koncertom na Altamontu (6. decembra 1969) sam pomagal pokopati, ko so pod odrom pripadniki motorističnega združenja Hell's Angels, ki so jih Rolling Stonesi najeli za varnostnike, do smrti zabodli osemnajstletnega temnopoltega Mereditha Hunterja. Predzgodba, zakaj pesmi *Cocksucker Blues* nikoli ne slišite na radijskih postajah, *Satisfaction* ali *Sympathy For The Devil* pa (pre) večkrat, gre nekako takole.

Da so bili Beatli pridni, poštrkani fantje in da so bili Stonesi poredni, potrebni pobalini oziroma da so oboje kot take tržili, najbrž ni treba posebej razlagati. A da bodo šli Stonesi tako daleč, si takrat ni mislil nihče. Najbrž niti androgeni s polnimi ustnicami obdarjeni Mick Jagger, prvi frontman, ki se je poigraval s konvencionalnim dojemanjem družbenega ter biolo-

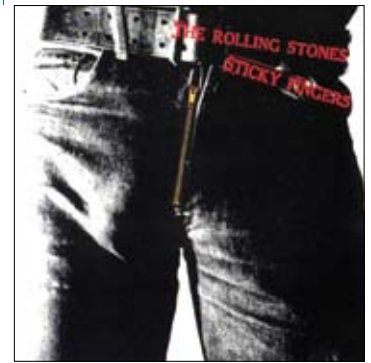

škega spola in vsaj navidezno biseksualnostjo. Isti Mick Jagger, ki je na televizijskem šovu Eda Sullivana v ZDA leta 1967, torej le tri leta pred *Cocksucker Bluesom*, pristal na kompromis in spremenil svoj tekst sugestivne pesmi *Let's Spend The Night Together* v »let's spend some time together«, da bi ga lahko videlo nastopati 70 milijonov gledalcev. Da je med petjem tega dela pesmi očitno zavijal z očmi, ni bilo dovolj. Zgodovina rocka si je to zapisala in mu kot glasniku neke uporniške generacije to še danes zameri. Jim Morrison, ki je bil nekakšna bolj poetična in manj poženščena različica Jaggerja, na ta kompromis v isti oddaji istega leta ni pristal. Predlagani popravek za konzervativno Ameriko v pesmi *Light My Fire* je ignoriral in namesto »girl, we couldn't get much better« vseeno odpel »girl, we couldn't get much higher«. Doorse zaradi tega v to takrat najbolj priljubljeno oddajo

niso več nikoli povabili, a Jim si tega ni kaj preveč gnal k srcu – pripomnil je le, »saj smo v tej oddaji tako ali tako že nastopili«.

V POSTELJI Z DAVIDOM BOWIEJEM

Stonesi so se igranja z vprašanjem spola dotaknili že prej, a lahko bi rekli, da so ga do takrat zgolj oplazili. Na naslovnici male plošče *Have You Seen Your Mother, Baby, Standing In The Shadow* so se pojavili v ženskih oblačilih, a Jaggerju se to ni zdelo nič gejevskega, temveč je to označil kot nekaj »zelo angleškega«. Istega leta, kot je nastal *Cocksucker Blues*, je v kinematografu po svetu prišel kulturni film *Performance*, kjer Jagger v naslovni vlogi igra venečega biseksualnega rock zvezdnika in je nastal pod režiser-

Spredaj in zadaj: Leto dni po neizdaji pesmi *Cocksucker Blues*, izide plošča *Sticky Fingers* (1971) s pravo zadrigo na naslovnici, ki jo je oblikoval sam Andy Warhol.

ska taktirko Donalda Cammella in Nicolasa Roega. Prvi je napisal tudi scenarij, na katerega je vplival predvsem argentinski pisatelj Jorge Luis Borges. Film v ospredje postavlja identiteto, tudi spolno. Jaggerju sicer pravzaprav ni bilo treba kaj prida igrati, saj mu je bil lik Turnerja pisan na kožo, leta 2009 pa mu je prav za to vlogo revija Film Comment dodelila naziv »najboljšega performansa glasbenika v filmu«. Namigovanja o dejanskih zakulisnih homoseksualnih odnosih med člani Rolling Stonesov so bila vedno zavita v tančico skrivnosti in so se širila bolj od ust do ust kot prek fotografij ali osebnih izpovedi. Nekdanje Jaggerjevo dekle in glasbenica Marianne Faithfull je v svoji avtobiografiji razkrila, da je Mick nekoč med seksom v šestdesetih izjavil, da bi rad svojemu sobendašu Keithu Richardsu pofafal tiča in da je bila v odnosu tega skladateljskega para v mladosti vedno nekakšna homoerotična napetost. Richards sicer Jaggerja rad označuje za svojo »soprogo« in trdi, da je to njegovo najdaljše razmerje, ki

je podobno zakonu, da pa je zgolj platonsko. Neuničljivi Keith pa je v svoji nedavni avtobiografski knjigi *Life* pokomentiral odnos med Mickom in že pokojnim članom Rolling Stonesov Brianom Jonesom, za katera se je tudi šušljalo, da ustvarjata »nekaj več« kot le glasbo. Richards je zaključil tako, da resnice ne bomo nikoli izvedeli, saj eden od njiju o tem ne želi govoriti, drugi pa je mrtev. Za vrh ledene gore, ki je pravzaprav bolj oblak dima, pa je poskrbela nekdanja soprogra Davida Bowieja, Angela, ki je v pogovornem televizijskem šovu Joan Rivers leta 1990 izdala, da je leta 1973, ko je prišla domov, v postelji zasačila Micka in Davida – gola in zmačkana. Kasneje, po posredovanju Jaggerjevih in Bowiejevih odvetnikov, da se med njima nikoli ni zgodilo nič, je vztrajala, da ju je zagotovo našla gola v postelji, a dodala, da to sicer še ne pomeni, da se je med njima karkoli zgodilo. Incident je rekonstruiran tudi v filmu *Velvet Goldmine* (1998), spremenjena so le imena vpletenih. Bowie je sicer svojo odprto seksualnost v začetku sedemdesetih s svojim alter egom Ziggyjem Stardustom, biseksualnim vesoljskim zvezdnikom, ki je bil na čelu glam rock gibanja, dobro unovčil. Ali je šlo res le zgolj za uspešno promocijo? Angela pravi, da je bil obseden s trojčki – v teh *menage a trois* pa, tako nekdanja gospa Bowie, ni bil izbirčen glede spolov vpletenih in je bil vajen tako žensk kot moških.

UROK BESEDNE ZVEZE COCKSUCKER BLUES SE NADALJUJE

Pesem *Cocksucker Blues*, znano tudi kot *Schoolboy Blues*, je Mick Jagger napisal leta 1970, ker so bili Stonesi pogodbeno oblikirani za založbo Decca, ki so jo zapuščali,

ker jih je držala v primežu nekakšnega sužnjelastniškega razmerja, posneti še eno skladbo. In *Cocksucker Blues* je bil ultimativni fuck off kravatarjem v pisarnah založbe, ki so Stonese videli kot stroj za tiskanje denarja, saj so vedeli, da pesmi s takšnim besedilom ne bodo nikoli izdali. In res je še do danes niso izdali. Tako je *Cocksucker Blues* romal v klet – v arhiv. Kasneje se je, seveda, pojavil na bootleg-ploščah, danes ga lahko slišite prek spleta. Stonesi pa s to besedno zvezo niso imeli sreče niti dve leti kasneje – leta 1972 je namreč fotograf Robert Frank dokumentiral njihovo turnejo po ZDA, ki še danes velja za najbolj divjo v zgodovini rokenrola. Dogajanje na odru je v dokumentarcu, naslovljenem *Cocksucker Blues*, zasenčilo dogajanje v zaodruju, ki ni bilo nič drugega kot necenzurirana in eksplicitna vožnja skozi seks in droge. Ko so si člani skupine in njihov menedžment ogledali Frankov dokumentarec, so se strinjali, da bi lahko samo še bolj škodoval njihovemu že tako zloglasnemu imidžu, in ker so se zbal, da bi jim lahko zaradi njega prepovedali vstop v ZDA (in še kam), so se ga odločili blokirati in to po sodni poti. Filma avtor še do danes ne sme prikazati več kot štirikrat letno in ob njegovem vrtenju mora biti vedno fizično prisoten. Pred dvema letoma je bil, denimo, na ogled v muzeju sodobne umetnosti v New Yorku MoMa v sklopu festivala 50 let Rolling Stonesov na filmu.

VSAKOKRAT VE, KAM GA VTAKNIT

Pesem *Cocksucker Blues* so Stonesi v svoji celotni več kot pol stoletja dolgi karieri obudili samo enkrat in še to na vajah za turnejo osem let kasneje – ob izidu albuma *Some Girls* (1978), na katerem najdemo še eno pesem s homoseksualno tematiko (*When The Whip Comes Down*), ki pa je veliko manj

grafična, saj govori bolj o diskriminaciji oziroma o mladem geju, ki potuje od New Yorka do Los Angelesa in mu povsod pljuvajo v obraz. Posnetek vnovične oživitve pesmi *Cocksucker Blues* na vajah v studiu Bearsville je k sreči zabeležen. Iz počasnega akustičnega bluesa, kot poznamo pesem v originalu, je nastala hitrejša in surovejša električna različica, ki jo najdete na bootleg-posnetkih, naslovljenih *The Complete Woodstock Tapes*, zaokrožila pa je kakopak tudi po spletu. In o čem pesem *Cocksucker Blues* pravzaprav govori? Kaj je v tem besedilu tako nezaslišanega in spornega? Moraliste po vsej verjetnosti zmoti neposrednost in kontroverznost teksta. Govori namreč o šolarju (ali gre za srednješolca ali za študenta, ni izključno navedeno), ki z dežele pride v glavno mesto. Jagger v tem molovskem blues standardu poje v prvi osebi: »Toliko sem slišal o Londonu, zato sem se odločil, da ga raziščem.« Kot je značilno za rokenrol, sploh pa za Rolling Stonese, je pričakovati, da je prva kitica le nekakšen nedolžen uvod, ki je samo še korak stran od razvrat, ki ga napoveduje naslov. Za »osamljenega šolarja« se namreč izkaže, da je gejevski prostitut, ki se preživlja s pobiranjem moških po londonskih ulicah in parkih. V eksplicitnem refrenu, ki se pojavi po vsaki od kitic, pa prepeva, da si želi nekoga, ki bi mu ga »pofafal« oziroma ga »pofukal« in da, čeprav je brez denarja, ve, kam ga vtakniti vsakokrat. »Vprašal sem mladega policista, ali bi me zaprl čez noč,« se ponudi prvi stranki v modri uniformi in ga opozori o svoji neizkušenosti, češ, da je imel do zdaj le pujse na deželi in da so bili nekateri »v redu«. »Pofukal me je s svojim pendrekom, njegova čelada pa je bila pretesna,« zaključuje zadnjo kitico, pesem pa konča s skoraj neslišnim izdihom in vdanostjo v usodo, ki jo vodi poželenje, da ostaja »osamljen šolar v vašem mestu«. In ostalo je zgodovina.

Cocksucker Blues

Well, I'm a lonesome schoolboy

And I just came into town

Yeah, I'm a lonesome schoolboy

And I just came into town

Well, I heard so much about London

I decided to check it out

Well, I wait in Leicester Square

With a come-hither look in my eye

Yeah, I'm leaning on Nelsons Column

But all I do is talk to the lime

Oh, where can I get my cock sucked?

Where can I get my ass fucked?

I may have no money

But I know where to put it every time

Well, I asked a young policeman

If he'd only lock me up for the night

Well, I've had pigs in the farmyard

Some of them, some of them, they're alright

Well, he fucked me with his truncheon

And his helmet was way too tight

Oh, where can I get my cock sucked?

Where can I get my ass fucked?

I ain't got no money

But I know where to put it every time

I'm a lonesome schoolboy in your town

Besedilo in glasba: Mick Jagger & Keith Richards

YouTube povezava: <https://www.youtube.com/watch?v=PEFhuvG1SEA>

POLONA ČERNIČ

100-letnica rojstva Tove Jansson

TOVE JANSSON,
FINSKO-ŠVEDSKA PISATELJICA,
ILUSTRATORKA IN SLIKARKA
(1914–2001)

Tove Jansson se je rodila 9. avgusta 1914 v Helsinkih ilustratorki in grafični oblikovalki Signe Hammarsten iz Stockholma in finskemu kiparju Viktorju Janssonu. Kot ilustratorka, slikarka in pisateljica je bila aktivna več kot sedemdeset let. Svoje prve ilustracije je objavila pri komaj štirinajstih letih. Kot zadnjo je sedemdeset let kasneje, leta 1998, objavila zbirko kratkih zgodb *Messages*. »Delo in ljubezen« je bil njen življenjski moto. Bila je ena izmed prvih razkritih lezbijk na Finskem, ki je več kot štirideset let živel s partnerko Tuulikki Pietilä.

Tove Jansson je ena najbolj branih avtoric in avtorjev na Finskem, ki je najbolj znana po dogodivščinah muminov. Dela, ki so bila večinoma objavljena sredi 20. stoletja, so še danes zelo popularna in brana, ne le med finsko in švedsko govorečimi prebivalci Finske in Švedske, temveč po vsem svetu. Devet izdanih knjig je bilo skupaj prevedenih v 43 jezikov in prodanih v 15 milijonih izvodov. Danes je podjetje, ki ga je z mlajšim bratom ustanovila za zaščito avtorskih

pravic, eno najbolj dobičkonosnih na Finskem, kjer ima skoraj vsak doma kakšno knjigo in promocijski izdelek s podobo muminov. Odraščala je na Finskem, v umetniški družini. Pripadala je švedski manjšini in je zato govorila ter pisala v švedščini. Močno je bila navezana na mamo Signe Ham-

marsten. Ham, kot so ji pravili, je bila ena izmed treh pionirk gibanja *Swedish Girl Guide*, predhodnic švedskih sufražetek. Ko se je družina v pričakovanju rojstva Tove iz Pariza preselila v Helsinke, je študij umetnosti, učiteljske in kiparske ambicije za kratek čas postavila na stran. Kasneje se je posvetila

ilustracijam, karikaturam in predvsem grafičnemu oblikovanju, s katerim je finančno preživljala družino, medtem ko se je oče posvečal kiparstvu in v obdobju vojn služboval v finski vojski.

V senci muminov se skrivajo njena druga literarna dela in stvaritve, ki

Mumini

Podoba muminov je nastala po naključju. 15-letna Tove Jansson je prvega mumina narisala iz jeze, kar na domačem stranišču, potem ko je v dialogu s bratom izgubila »filozofski dvoboj« o Kantu. Prva knjiga z dogodivščinami teh prikupnih bitij je izšla leta 1945, v povojnem obdobju pomanjkanja, depresije in vsesplošne krize, ko je bil porušen tudi sistem vrednot. Prav zato je na fantazijskem polju oblikovala nedolžen in naiven svet, ki je utemeljen na skandinavski mitologiji, kjer so troli opredeljeni kot škratje, ki so večinoma veliki in čokati, neumni, domišljavi in zavaljeni. Iz tega izročila izhajajo tudi mumini, le da je njihovo podobo Tove Jansson povsem spremenila. Zgodbe o muminih so klasične fantastične pripovedi, v katerem imajo junaki številne izrazite človeške lastnosti in

pozitivne vrednote. Negativne človeške navade (skopuštvost, agresivnost, samovolja, napadalnost, blebetavost, strahopetnost, častihlepnost, hinavščina in druge) pa so le razvade in zlahka ozdravljive. Zgodbe so prepojene z vrednotami miru, nelastništva, tako do materialnih dobrin kot do ljudi, spoštovanja različnosti in svobode. V zgodbah kar mrgoli takšnih in drugačnih nasvetov in napotkov, namenjenih otrokom in tudi odraslim, katerim je svet muminov namenjen v enaki ali celo večji meri kot mlajšim bralcem. Družbeni red je v zgodbah sicer postavljen na heteronormativnih premisah, v katerih se lahko vedno najdejo vzorci zatiranja dru-

gačnih identitet, življenjskih oblik in zanimanj, a junaki v Mumindolu ne počnejo stvari pod vplivom družbenih pričakovanj ali pripisanih spolnih vlog, temveč iz veselja, odkritosrčnega zanimanja in dobrega počutja. V Mumindolu so vsi del družine muminov, biološka povezanost ni pomembna. Tudi telesna oblika glavnih junakov (muminočka, muminmame, mumintrola, smrkca in smrklice) je brez vidnih spolno določenih telesnih značilnosti, lik Hemulija, ki se rad oblači v slogu nasprotnega spola, Too-ticky, ki jo je Tove oblikovala po svoji partnerki, pričajo o tem, da bi bil svet muminov zagotovo precej drugačen, če ga ne bi oblikovala lezbična ustvarjalka, kar je v opisih in razumevanju del muminov večinoma sprejeto.

so nemalokrat spregledane. Poleg pisateljskega talenta je imela izjemen likovni dar. Bila je ilustratorka in slikarka, kar je mnoga leta postavljala pred pisanje. Študirala je na slikarskih umetniških šolah, tudi v Parizu, vendar je študij zapustila. Ustvarila je številna tihožitja, krajine, portrete, abstraktne

slike, slike na steklu, freske, ilustracije in karikature. Le finski satirični politični časopis *Garm* (1923–1953), namenjen švedskim intelektualnim krogom, je v obdobju petnajstih let objavil več kot 600 njenih ilustracij. Prvo karikaturu je objavila pri petnajstih letih, leta 1933 se je njena karikatu-

ra prvič pojavila na razstavi, istega leta je izšla njena prva knjiga ilustracij, deset let pozneje je v Helsinkih dočkala prvo samostojno razstavo, tej je leta 1946 sledila še ena, ki je požela dobre kritike. Tove je takrat veljala za eno izmed najbolj obetavnih mladih umetnic na Finskem. Oblikovala je številne knjižne ovitke, plakate in oglase. Napisala pa je tudi številna literarna dela za odrasle, ki so angleške prevode večinoma dočkali šele pred nekaj leti in so zato še danes med bralci izven Skandinavije pretežno neznan. Dela za odrasle lahko razdelimo na zbirke kratkih zgodb, ki jih je najraje pisala, in romane. Obojim se je posvetila v drugem delu svoje pisateljske poti. Prvo knjigo za odrasle je tako napisala pri štiriinpetdesetih letih, zbirko kratkih zgodb *The Sculptor's Daughter* (1969), v katerih je opisala prigode iz zgodnjega otroštva. Leto kasneje ji je umrla mati, kar je imelo močan vpliv na njeno pisanje v nadaljnjih letih, takrat je tudi naznanila konec zgodb o muminih.

Leta 1956 je na božični zabavi ob gramofonu spoznala grafično oblikovalko Tuulikko Pietilä. Tisti večer sta predvajali svoje najljubše plošče in nobenega drugega nista pustili blizu gramofona. Pietiljo je povabila na ples, a jo je ta takrat zavrnila, ker se ji okoliščine niso zdele primerne. Kmalu po novem letu jo je Tove obiskala v njenem stanovanju, ob vinu sta poslušali glasbo, kar se je raztegnilo na sku-

pnih štiriinštirideset let. Živeli sta večinoma v Helsinkih, delali sta v isti hiši z ločenima ateljejskima, imeli sta skupne projekte, vplivali druga na drugo, potovali po svetu in si dovoljevali svobodo, ki sta jo obe potrebovali za svoje umetniško delo. Osemindvajset poletij sta v samoti in družbi prijateljev preživeli na otoku Klovharu v Finskem zalivu, kjer sta si, ko je bilo Tove petdeset let, zgradili poletno kočico. V Poletni zgodbi, verjetno njenem najbolj znanem romanu, je mogoče zaslediti opise tega odročnega otoka, na katerega sta prenehali zahajati, ko zaradi starosti nista imeli več dovolj moči. Zadnja leta sta delovno v celoti preživeli v Helsinkih, kjer je Tove preminula leta 2001, v 87. letu starosti, Pietilä pa osem let kasneje, v 92. letu starosti. Bili sta eden prvih razkritih lezbičnih parov na Finskem, pojavljali sta se v javnosti, se udeleževali umetniških in drugih, tudi državnih dogodkov ter ploslav.

Tove Jansson je objavila okrog 30 knjig za otroke in odrasle. Za svoje pisanje je prejela številne ugledne nagrade, med njimi Andersenovo, ki ji je bila leta 1966 podeljena v Ljubljani. V svojem življenju in svojih delih, ki so bila manj ali bolj avtobiografska, je zagovarjala osebno svobodo, spoštovanje različnosti in iskanje samega sebe. Vse, kar je počela, je počela, ker jo je zanimalo in veselilo, ter tako skozi dolgotrajno umetniško udejstvovanje ostala zvesta sama sebi.

Fair Play

1989, angleški prevod, Thomas Teal, 2007.

Roman je razdeljen na 17 poglavij, v katerih spoznamo nekaj epizod iz vsakdanjega življenja starejšega para, pisateljice Mari in umetnice Jonne, ki se večino časa gibljeta vsaka v svojem delovnem ateljeju na nasprotnih delih velike stanovanjske hiše. Skupaj živita, delata, se prepirata in smejeta, gledata Fassbinderjeve filme in B-westerne ter se o njih pogovarjata dolgo v noč, kritizirata delo druga druge, preživljata poletja na otoku, potujeta po ameriškem jugu, si dopuščata svobodo, sta ljubosumni, prijateljujeta, se starata in se imata radi. Ena izmed glavnih značilnosti in odlik pisanja Tove Jansson za odrasle je odprta struktura, ki se izraža v prefinjenem in izbranem jeziku ter tankočutnem slogu pisanja in tudi v vsebini.

Jasnost povedanega je velikokrat zgolj navidezna, veliko ostane neizrečenega, besede so pogosto odveč. Ko se navidez ne dogaja nič, se včasih v ozadju dogaja vse. Partnerski odnos je opisan s skrbnostjo, humorjem in z diskretnostjo. Opisane so vsakdanje reči, ki so temelj njune dolgotrajne ljubezni. Roman je avtobiografski in je edino njeno delo, v katerem je homoseksualnost, lezbičnost, odkrito predstavljena. Že v romanu *The True Deceiver* (1982) opisuje strasten odnos med mladima ženskama, ki pa ni seksualne narave.

ROMAN KU HAR

Gospod medved Roman

Šušlja se, da je bil to eden ob boljših domačih medvedjih žurov. Kako tudi ne, saj smo končno dobili prvega med gospodi medvedi: oktobra je bil namreč v Tiffanyju na zabavi Bearquake izbran prvi Mr. Bear Slovenije Roman Merljak.

Organizator zabav Bearquake Anže Homovec pojasnjuje, da so se za ta izbor sicer odločili predvsem zaradi zabave, a tudi zato, da bi slovensko medvedjo sceno uvrstili v družino izborov za Mr. Bear, ki v Evropi potekajo že nekaj let. Dodaja, da medvedje zabave organizira ne zgolj zaradi druženja medvedov, pač pa tudi zaradi razbijanja stereotipov, ki jih imajo o medvedji skupnosti predvsem mlajši geji: »Naša skupnost je odprta in zabavna. Prepogosto slišim, da se nekateri ne bodo udeležili Bearquake zabav, ker pač niso medvedi, niso kosmati ali nimajo trebuha. A medvedja kultura je zelo odprta in prav zato jo želimo približati tudi ostalim, ki imajo pomisleke glede druženja. Inspiracija za medvedje zabave sem dobil pri prijatelju Teu, ki je s takšnim projektom začel na Dunaju. Na začetku so bile njihove zabave kot kakšen krožek, po petih letih pa je medvedja zabava ena od najboljših mesečnih zabav, kjer se zabavajo vsi. Prav zato so tudi Bearquake zabave prostor, v katerem se družijo medvedi, njihovi ljubitelji in prijatelji. Mr. Bear Roman Merljak je dobil največ glasov publike in strokovne

žirije, v kateri je med drugim sodeloval tudi avstrijski Mr. Bear Thomas Hoffman. V letu, ko bo nosil medvedjo tiaro, ima, kot pravi Homovec, »predvsem zadolžitev 'ambasadorja dobre volje', kar pomeni, da na raznih dogodkih predstavlja slovensko bear skupnost in tudi medvedje zabave Bearquake, ki se odvijajo v klubu Tiffany. Teden dni po izboru je naš Roman že gostoval v Padovi pri italijanskih medvedih.« Njegove aktivnosti lahko spremljate na Facebook strani Mr. Bear Slovenia, z njim pa smo se ekskluzivno (!) pogovarjali tudi za *Narobe*.

Roman, najprej iskrene čestitke. Se je bilo težko odločiti za sodelovanje pri takem izboru?

Anže me je pozval, naj se prijavim in mi »zagrozil«, da me bo sicer prijavil kar sam. Priznam, da sem bil najprej kar malo presenečen, da se bo kaj takega dogajalo tudi v Sloveniji. Potreboval sem nekaj

dni za razmislek, potem pa sem se vendarle prijavil. Sicer sem bil že dvakrat Mr. Bear tedna na bearwww.com, a biti Mr. Bear v Sloveniji, in to celo prvi ... no, to je pa res laskavo.

Kakšne bodo tvoje naloge v naslednjem letu? Misice rešujejo svet, kaj pa delajo mistri medvedi?

Tako kot sem rekel že v Tiffanyju: glas o medvedih bom razširjal v svet. Sliko z lento sem dal na svojo stran na bearwww.com, pa na Growlr, iSpQ ... Gostoval sem že v Flexu v Padovi. Ampak čisto po pravici povedano, ne vem točno,

kaj počne Mr. Bear (smeh). Aja, pa plišastega medveda sem dal svojemu vnučku, čeprav pred družino sicer nisem razkrit.

Na gejevski sceni se zdi, kot da so medvedje malo porinjeni v kot. Predvsem mlajši geji se včasih zmrdujejo: ah, medvedje so stari zavaljeni pedri ...

Res je, a tako je samo v Sloveniji. V tujini tega ni. Vsaj ne v Italiji in Španiji, kjer sem že bil. Je pa res tudi to, da je v Sloveniji več mladih lovcev na medvede, kot medvedov samih. (smeh) Se vidimo na naslednjem medvedjem žuru. Woof!

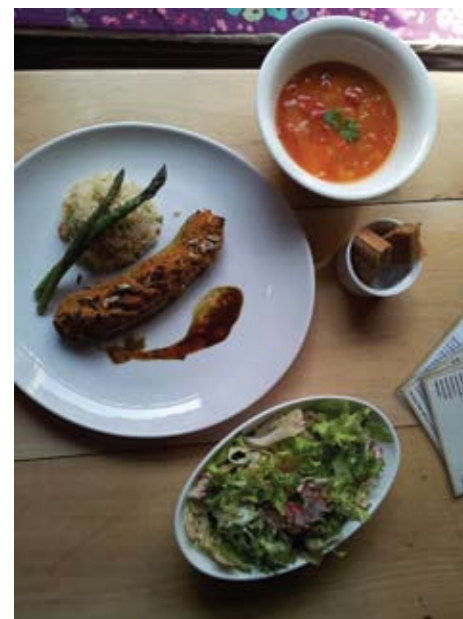
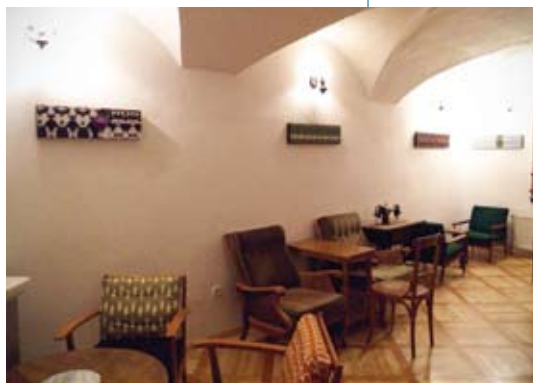
ALEŠ ZOBEC

Kolaž ponudbe

Ne da bi posebej drezal v kogarkoli, Ljubljanska – po mojem osebnem občutku, odokativno torej, zlasti gejevski – scena hitro rada jadikuje čez – domnevno – pomanjkljivo lgbt-ponudbo v mestu.

Morda res nimamo na desetino (enakih), če se izrazim evfemistično, savn s sobami za počitek (imamo pa Gymnasivm, kjer naj bi nudili vse to), čisto pravih orgiastičnih klubov (še najboljši približek bi bil Tiffany), pravzaprav še temnice, ki bi redno obratovala, ne premoremo ... a od 4. aprila 2014 je na Gornjem trgu v stari Ljubljani odprt mavrični Cafe Kolaž. Kar je dobra informacija za tiste, ki pri kritiziranju zdaj žal že dolgo zaprtega Opna niso izpustili »odročnosti« njegove lokacije (o čemer bi sicer lahko razpravljali) – Kolaž je v centru! Odlikujejo ga prijetni notranji prostori, raznolika ponudba, zares prijazno – in simpatično [se odkašljaj] – osebe, na mestnih tlakovcih pred vhodom pa je še nekaj kvadratov (bilo bi jih več, a mi je bilo zagotovljeno, da zaradi predpisov to pač ni mogoče) namenjenih posejanju ob toplejših dnevih (za nas, zasvojenca, pa celo leto).

Končno imamo torej spet v mestu odprte prostore, kamor lahko zahajamo ob »spodobnih« urah (in »manj spodobnih«, saj je kafe odprt od ponedeljka do sobote do enih zjutraj – ideja za posedanje pred odhodom v K4 ali Tiffany?) – na pijačo po še zmernih cenah, odlična dnevna kosila (od ponedeljka do petka med poldnevom in 16.00), za katere skrbi Taeko, prigrizke, sladice (na voljo so tudi

veganke različice, ki so odlične, kot pravijo moji prijatelji vegani in prijateljice veganke) ...

Žlahtimo pa se lahko tudi kulturno in intelektualno, če se udeležimo katere izmed okroglih miz, razstav, literarnih večerov, skupnih ogledov filmov in še česa. Tako je Kolaž, denimo, odprtih rok sprejel pobudo za sodelovanje IDS-ja oziroma Iniciative za demokratični socializem (še pred nastopom Luke Mesca na enem izmed soočenj pred volitvami v državni zbor!). Ta organizira cikel dogodkov *Čajanka z roso* in tako odpira prostor za razpravo o aktualnih temah: o zastopanosti žensk v evropski politiki, reprezentaciji homoseksualnosti v medijih ter pravici do mesta. Kot je zavrnila Nika Kovač, članica IDS-ja, se bo omenjeno sodelovanje nadaljevalo, pišoči pa se že veselim naslednjega dogodka. Obetajo se namreč čajanke o transseksualnosti,

o presečišču homoseksualnosti in šole ter o družinskih tematikah. Kolaž se torej kaže kot javno polje, kjer se presegajo klasične identitetne delitve in razhajanja med tistimi, ki brez večjih težav poiščemo pošteni skupni imenovalec. Še več, zdi se, da se v Kolažu ne bojijo odkrite politizacije svojih prostorov (politizacija lgbt-prostorov je tako ali tako neizbežna, saj so prostori že samo zaradi oznake lgbt – politični). Kar je prav – svobodomiselnost, solidarnosti in boju za enakopravnost naj bodo vrata (skupnosti) venomer odprta, kot so bila odprta za številne dogodke v okviru letošnje Parade ponosa in bodo odprta tudi za letošnji festival lgbt-filmov.

Za nadobudne umetnice in umetnike velja morda izpostaviti tudi natečaj za razstavljanje vseh zvrsti vizualnih umetnosti, kot je zapisano na njihovi strani na Facebooku. Le prijazna sugestija: tudi stran,

kjer bi urejeno objavljali fotografske vtise dogodkov (Facebookova časovnica je pač precej nepregledna), stalno ponudbo blaga in storitev ... bi prav rad obiskal, če bi jo imeli.

Kdo torej pravi, da je lgbt-ponudba pomanjkljiva oziroma – če kar citiram – »v Ljubljani človek ne more nikamor iti«? Verjetno le tisti (in tiste), ki tako ali tako ne bodo nikoli zadovoljni (in zadovoljne) – po vsej verjetnosti predvsem sami (same) s sabo. Sugestija (še vedno prijazna) omenjenim: pridite in soustvarjajte prostor, saj ga je dovolj za vse. Kolaž je vsekakor mesto, kamor se sam z veseljem vračam in se bom še vračal – in upam, da še dolgo! Na kavo, pivo (tudi japonsko pivo Kirin!), prigrizke, kulturo in po znanje. Kolaž je pač zares kolaž ponudbe, namenjene nam – vsem. Tudi fantom, saj nikakor ne drži, da jih (nas) v Kolažu ni. Bon appetit!

TOMISLAV KIŠ

Ali je Skrito še skrito?

Znameniti francoski pisatelj Antoine de Saint-Exupery, najbolj poznan po svoji noveli *Mali princ*, je v tem delu zapisal imenitno resnico: »Kdor hoče videti, mora gledati s srcem. Bistvo je očem nevidno.« V tej krilatici se skriva tudi bistvo lokala Cafe Lounge Bar Skrito, ki je prvi lgbt-lokal v Mariboru. Bar je bil najprej popolnoma nedefiniran dnevni bar, ki sta ga lastnika Sebastijan Šulek in Martin Perović odprla konec decembra 2011. Definirali pa so ga vendarle že od samega začetka, in to podtalno in najprej nevidno, njegova vsebina, njegov interier in njegovo ime. Ko vstopiš v območje z lepo letno teraso, imaš za trenutek občutek, da si v zavetju, v dnevni sobi nekoga drugega, ki te je sprejel z odprtimi rokami. Z veliko mero dobrega okusa in stila sta lastnika bara izoblikovala zelo prijeten ambient, ki ima njuno osebno noto. Med drugim sta povedala, da jima je všeč barva starega zlata in sta zato bar najprej želela poimenovali *Oro*, kar v španskem jeziku pomeni zlato. Nato so njuni prijatelji, ki so prihajali na ogled, kako napredujeta z ureditvijo lokala, venomer uporabljali sledeče besede: »Tukaj je pa res skrito!« In tako sta se po premisleku odločila, da so drugi bar že tako ali tako označili za skritega in da bo najbolje, da ga tako tudi poimenujeta. Tako je nastalo ime bara – Skrito.

Zgodba Skritega pa je skrivala tudi marsikatero težavo, s katero sta se morala fanta spopasti kar sproti, tudi potem, ko sta bar že odprla. Najprej je njuna sosedka, ki je ne bom imenoval, fantoma, ki sta odkrit gejevski par, zelo grenila življenje. Tako je ob vsaki nekoliko bolj glasni večerni glasbi nemudoma poklicala policijo in prijavljala kršitev javnega reda in miru. Vrstile so se globe in fanta sta jih s korajžo in z zavedanjem, da nista prekoračila nobenih pooblastil, odbijala in zavračala drugo za drugo. Zadeve so se sčasoma normalizirale in lokal sedaj obratuje povsem nemoteno.

Druga težava se je pojavila, ko so lokalni mariborski geji razglasili Skrito za svoj bar in so o njem tako tudi govorili. Govorice, ki takrat sicer niso bile povsem neutemeljene, a so bile vendarle dezinformacija, so se razširile tudi med heteropopulacijo obiskovalcev bara, zaradi česar nekateri izmed njih niso več želeli prihajati v bar. Lastnika nista vedela, kaj se pravzaprav dogaja. Dogajanje sta spremljala, a si ga nista znala razložiti. Nista se znašla, saj sta do tedaj živela povsem mirno, navadno življenje dveh gejev, ki sta v zvezi in se ne izpostavljata. Ko so

njuni homoobiskovalci predlagali, kako naj bi uredila lokal, kakšen naj bi bil videti, kaj naj bi še vseboval, kako okolje ni za takšen bar, kako bodo v bar dveh gejev hodili le moški, sta lastnika defenzivno potegnili črto pod vse to in na Facebookovo stran lokala zapisala, da je bar za vse in da ni izključno gejevski bar. To je marsikategerega geja in tudi lezbijko povsem odvrnilo, da bi še kadarkoli zakoračil/-a vanj.

Tekom našega pogovora sem razbral, da sta želela le, da bi vsak človek, ne glede na spolno usmeritev, našel v baru nekaj zase, se v njem počutil dobro in vanj rad zahajal. Zato so ju tako ozke definicije in predstave obiskovalcev o tem, kakšen bar naj bi to bil, pravzaprav zelo utesnjevale in oteževale njun koncept medsebojnega sobivanja v prijetnem lokalu. Po nekajmesečnem zatišju, ko s(m)o se od njiju in lokala odvrnili tako homofobni heteroseksualni obiskovalci kot užaljeni homoseksualci in po tuhtanju, kako naprej, sta se Martin in Sebastijan vendarle odločila ter se preko spleta pozanimala, kaj pomeni imeti gejevski bar, in naredila nov korak v življenju lokala, pa tudi v svojem življenju.

Odločila sta se, da bo Skrito po željah mnogih postal prvi uradni LGBT-bar v Mariboru. 28. septembra 2013 smo tako dobili, kar smo dolgo čakali: pravi pravcati LGBT-bar! Praznovali smo pozno v noč, do jutranjih ur, ob polnoči je bilo slavnostno izobešanje zastave, ki nad barom še danes ponosno plapolata. Pogostitev v barvah mavrice je pripravila vselej za peko pripravljena in izjemno izurjena natararica Andreja, tiha in simpatična oseba, ki je bar in karsneje tudi diskoteko venomer zalagala s kuharskimi poslasticami, ki jih je spekla sama!

Skrito Cafe Lounge Bar ni velik, a je dovolj velik, da sprejme tudi večje število gostov, saj ima prostorno dvorišče in pomično zahodno steno, ki jo je moč odstraniti. Tako poleti poveže oba prostora – notranjega z zunanjim. Na dvorišču so precej udobni stoli z blazinami in mizice. Pogled ti seže v višino na zadnjo stran baročne cerkve. Zanimiva kombinacija posvetnega in sakralnega! Videz bara spominja na okusno urejeno dnevno sobo s kaminom. Nekoliko kičasti dodatki so prijetno umeščeni v prostor in delujejo nadvse domače in okusno, tako da o pravem kiču niti ne moremo

govoriti. Na stenah so slike mladih, srečnih ljudi, večinoma zaljubljenih parov; tako gejevskih in lezbičnih, kakor tudi str8.

Ob krožnem baru so obzidne oblazinjene klopi in barski stoli. V podaljšku prostora se po stopničkih spustimo v širši del prostora, kjer so mehkejši oblazinjeni stoli in majhne mizice. Nato sledi podij, ki je namenjen DJ-u in mešalni mizi ter tudi kakšnemu nastopajočemu ali pa razposajenemu obiskovalcu, ki lahko v ekstazi glasbe in vzdušja mirne vesti zapleše nad ostalimi opazovalci.

Bar je lociran na zamaknjem dvorišču ene izmed uličic (Splavarski prehod 5, Maribor), ki vodijo od Glavnega trga do Lenta. Zato je morda nekoliko bolj skrit, a večina LGBT-populacije v Sloveniji, ki je že slišala za bar, se je najbrž že pozanimala, kje je, in ga z lahkoto tudi najde. Bar pa ima tudi svojo facebook stran: <https://www.facebook.com/skrito-cafe.loungebar>

Ker ob vikendih bar ni bil več kos velikemu številu obiskovalcev in je zato pokal po šivih, sta se lastnika odločila, da obiskovalcem ponudita nočno različico LGBT-lokala v

obliki kluba. Tako je 14. junija 2014 svoja vrata odprl Skrito LGBT Club Maribor.

DISKOTEKA

Diskoteka se nahaja na izjemno dobri lokaciji, nasproti glavne avtobusne postaje v Mariboru (Mlinska 22, Maribor). V bližini je veliko parkirišče, kjer lahko ob petkih in sobotah po 22. uri parkirate brezplačno. Za tiste brez avtomobila je v neposredni bližini tudi železniška postaja. Sama lokacija še ne neha navduševati, saj je le kakšnih 200 m proč od glavne mariborske policijske postaje, tako da je tudi za varnost dobro poskrbljeno.

Ko vstopate v Skrito LGBT Club, se morate najprej izkazati s člansko Skrito kartico, nakar od zelo privlačnih (a ne nujno gejevskih) varnostnikov na roko dobite še nevidni žig. Nato lahko vstopite v diskoteko. Vstopnina je zmerna: ob sobotah 5 EUR in vključuje eno pijačo. Ob petkih pa vstopnine ni. O pijačah boste morali presoditi sami. Na voljo je velika izbira in zagotovo se najde kaj za prav vsak okus. Ob sobotah je v diskoteki tudi poseben izvajalec/-

ka, bodisi kakšna izjemno zanimivo urejena drag queen (doslej: Fedora Batfak, Candice Kazaky ...) bodisi tudi Tom Krokodil in podobni animatorji, ki vas lepo pozdravijo, vam ponudijo kakšen mavrični koktejlček in vas spremlijo do plesišča. Večeri ob sobotah so velikokrat tematski, tako so že imeli piratsko zabavo, jagodno in še kakšno.

Takoj ko vstopiš v klub, ne moreš, da ne bi osupnil in pomislil: »Kaj to je za nas? To je LGBT-diskoteka?« Diskoteka je izredno lep prostor, tankočutno in prefinjeno opremljen po najsodobnejših merilih. Lahko bi ga mirne vesti primerjali s kakšnim klubom sredi Amsterdama ali Londona. In kaj je tisto, kar dela sam prostor tako poseben? Njegova razgibanost: razvejan je namreč na treh nadstropjih, in čeprav ni predimenzioniran, je vsako nadstropje zgodba zase. V pritličju tako kraljujejo barski prostor, zofe in foteljčki, kjer se lahko družijo tudi tisti, ki niso privrženci plesa, ali pa vsi, ki se radi družijo in pogovarjajo. Naslednje nadstropje se spušča v osrednji del, tako imenovano srce kluba, kjer je plesišče z DJ-em in podij za Go-Go plesalce z drogom za ples. Na njem se v ekstazi

plesa vrtijo tako plesni animatorji kot obiskovalci. V kotičku tega dela diskoteke pa je tudi udoben prostor za sedenje in opazovanje. Novost je tudi ta, da je ob plesišču prav tako majhen šank, kjer si lahko naročite pijačo. V ritmičnih različnih plesnih glasbah se lahko tako zares dodobra naplešete.

Zadnji, a ne najmanj zanimiv prostor, je nekaj drugačnega: to je 3. nadstropje, in je najgloblje spuščeno v podtalni prostor. Zanimiv je zato, ker je v njem nameščen joyroom, to je soba, kjer se lahko v poltemi prepustite romantiki. In še naprej, v podaljšku sobe se nahaja zagrajen darkroom, kjer pa vemo, kaj se dogaja, a lahko vseeno preverite sami.

Lastnika Skrito LGBT Cluba Maribor sta tako poskrbela za izjemno urejene, čiste prostore, z dobro glasbo. Ko sem ju vprašal po načrtih za prihodnost, sta dejala, da je veliko odvisno seveda od obiskovalcev, a da imata v mislih tudi razširitev (npr. prostor za savnanje).

Nedvomno sta Skrito Cafe Lounge Bar in Skrito LGBT Club Maribor prava pridobitev za slovensko LGBT-sceno, saj ponujata veliko zabave, srčnosti in sodobnosti. Gotovo se prav tam občasno pričre kakšna iskrica ljubezni, ki najgori in plameni.

30. FESTIVAL LGBT FILMA LJUBLJANA – SLOVENSKA KINOTEKA

Modro in ne toliko rožnato

(Azul y no tan rosa), r. Miguel Ferrari, Venezuela/Španija, 2012, 110'

Diego, ugleden fotograf, ki živi v glamurnem svetu mode, plehkosti in pretiravanja, je sicer povsem običajen moški. Ima običajno družino in njegovi prijatelji niso nič posebnega. Samo po nečem izstopa. Ima heteroseksualnega sina. Po nenadni nesreči, ki mu obrne svet na glavo, mora Diego prvič v življenju skrbeti za odtujenega sina Armanda in oba se bosta morala prilagoditi novim okoliščinam. Armando nepoznanemu gejevskemu svetu svojega očeta, Diego pa sinovi uporniški zaprtosti.

Primerno vedenje

(Appropriate Behavior), r. Desiree Akhavan, ZDA, 2014, 90'

Širin, mlada ženska v dvajsetih, se znajde v vrtincu problemov. Gonilna sila njenega vsakdana je propadlo razmerje z bivšim dekletom Maxine, ki ga poskuša preboleti s serijo panseksualnih avantur, hkrati pa njena popolna iranska družina še vedno ne ve, da je biseksualka. Po razpadu zveze se preseli v propadajoče brooklynsko stanovanje s čudakiškima cimroma, si najde novo službo in stopi na pot osebnega upora in samosprejemanja. Sodobna inteligentna komedija režiserke in tudi glavne igralkice *Desiree Akhavan* se napa pri atmosferi priljubljene serije *Girls*, doda pa ji (pre)potrben queerovski preobrat.

Kdo se boji Vagine Wolf

(Who's Afraid of Vagina Wolf?), r. Anna Margarita Albelo, ZDA, 2013, 83'

Ekscentrična indie komedija o filmski ustvarjalki v eksistencialni krizi: v svojih srednjih letih živi v prijateljičini garaži, nima punce, s svojo mamo govori po telefonu po sedemnajstkrat na dan, najhuje pa je, da ima popolno ustvarjalno blokado. Vsaj dokler ne sreča svoje spolne ženske, igralkice Katie Amour, ki postane njena muza in inspiracija za rimejk dela *Kdo se boji Virginije Woolf?*. Filmski projekt z izključno žensko zasedbo razkriva Annine rane in vzroke za destruktivnost, ki ji preprečujejo srečen konec v resničnem življenju.

Matterhorn

r. Diederik Ebbinge, Nizozemska, 2013, 88'

Fred ima 54 let in živi sam. Vozi se s krajevnim avtobusom, redno hodi v cerkev in vsak večer jé meso z graham in krompirjem natančno ob 18. uri. Nekega dne v njegovo življenje vkoraka Theo in mu popolnoma pretrese vsakdan. Toda ob posebni nadarjenosti tega tujca začne v Fredu dozorevati pogum, da se poda v širni svet in se spopade z davnimi in še nezaceljenimi ranami.

Zadnji Anitin čačača

(Ang huling cha-cha ni Anita), r. Sigrid Andrea P. Bernardo, Filipini, 2013, 111'

Očarljiv filipinski film o 12-letni Aniti, otroško zaljubljeni v novo vaško lepoticco, Pilar, ki pa ima svoje razloge iz travmatične preteklosti za prihod v rojstni kraj. Neizprosen svet odraslih se prepleta z nedolžno igro ter s sanjarjenji Anite in njenih prijateljev. Leta kasneje se Anita znajde v svoji rojstni vasi, tokrat je sama tista, ki se spominja svoje dekliske zagledanosti v Pilar. PO PROJEKCIJI SREČANJE Z USTVARJALKAMA FILMA!

Fantje

(Jongens), r. Mischa Kamp, Nizozemska, 2014, 78'

Med poletnimi počitnicami petnajstletni Sieger trenira z novo atletsko ekipo za državno prvenstvo v štafeti. Ko spozna zanimivega in nepredvidljivega Marca, odkrije v sebi čustva, ki presegajo običajno prijateljstvo. Sieger se spopada z novimi čustvi, ki mu jih Marc očitno vrača, toda tek proti cilju je vedno poln ovir ...

Kaj zdaj? Spomni me

(E Agora? Lembra-me), r. Joaquim Pinto, Portugalska, 2013, 164'

Joaquim Pinto, priznani portugalski režiser, ki že 20 let živi s HIV-om in se spopada s hepatitisom C, na zelo oseben način govori o življenju, ljubezni, trpljenju in zdravju. Ta izjemen film je prejel kar 15 mednarodnih nagrad, tako kritike kot občinstva, med drugim glavno nagrado na prestižnem filmskem festivalu v Locarnu. V okviru projekcije na Dan kulture si ga boste lahko ogledali brezplačno, prejeli pa boste tudi darovano knjigo.

Gerontofilija

(Gerontophilia), r. Bruce LaBruce, Kanada/Nemčija, 2013, 82'

Naš stari znanec, avtor provokativnih filmov, Bruce LaBruce, se tokrat v dokaj mainstreamovski obliki loti vprašanja gerontofilije. V tej romantični komediji se mladi pomočnik (čudoviti Pier-Gabriel Lajoie) v domu za ostarele zbliža s starejšim oskrbovancem. Očarljiv film o mladosti, staranju in ljubezni.

CELOTEN PROGRAM IN VEČ INFORMACIJ: www.ljudmila.org/siqrd/fglf

PTUJ, CELJE, KOPER, MARIBOR

29. 11. - 7. 12. 2014

Eastern Boys

r. Robin Campillo, Francija, 2013, 128'

Fantje iz Vzhodne Evrope, ki se potikajo po zahodnih prestolnicah, žeparji, preprodajalci, včasih tudi prostitutiti. Junak se zaljubi v enega od njih in si pri tem naprti na glavo celotno njegovo klapo, ki ga potegne v napesti triler medosebnih odnosov in dram. Dobitnik nagrade Horizon na Beneškem filmskem festivalu 2013!

Hude sramne lasulje

(The Foxy Merkins), r. Madeleine Olnek, ZDA, 2014, 82'

Režiserka odličnega prvenca *Soodvisna lezbična vesoljka išče sebi podobno se vrača z duhovito in drzno komedijo o prigodah dveh lezbičnih prostitutk, ki prenočujeta na javnem stranišču, sicer pa se ubadata s klientkami, med katerimi se znajdejo tako varčne gospodinje kakor konservativne gospe z dvojnimi merili. Na črnem trgu pa kupujeta tudi drage sramne lasulje, ki so bile v modi v 17. stoletju.*

Danes bi se vrnil sam

(Hoje Eu Quero Voltar Sozinho), r. Daniel Ribeiro, Brazilija, 2014, 95'

Leonardo je slep najstnik, ki težko prenaša prekomerno zaščitniško mamo, saj bi rad živel bolj neodvisno. Na veliko razočaranje najboljših prijateljice Giovane Leonardo načrtuje študentsko izmenjavo v tujini, toda ko razred dobi novega sošolca Gabriela, v Leonardu dozori nova čustva in vsi načrti zdrsejo na stranski tir, saj ga novo prijateljstvo tako prevzame, da vidi svet v povsem novi luči.

Julia

r. J. Jackie Baier, Nemčija/Litva, 2013, 89'

Mladi gejevski študent umetnosti je pred leti zapustil rodno Litvo in se zaradi homofobije preselil v Berlin, kjer se preživlja kot transprostitutka po imenu Julia. Režiserka je desetletje intenzivno spremljala Julijino tragično kariero prostitucije, alkoholizma, narkomanije in uničenih sanj, kar jo je oropalo vsakršne pripadnosti. Do konca in boleče iskreno!

PO PROJEKCIJI POGOVOR Z REŽISERKO
J. JACKIE BAIER.

Odpri se mi

(Kerron sinulle kaiken), r. Simo Halinen, Finska, 2013, 95'

Maarit je lepa, inteligentna in privlačna ženska, ki je bila nekoč moški. Zaradi spremembe spola se ne sme več videvati s svojo hčerko. Sreča se ji nasmehne, ko spozna nogometnega trenerja Samija, žal pa je že poročen in včasih še sam poln zakoreninjenih predsodkov do transspolnosti. Maarit ne želi več sklepati kompromisov, ampak hoditi po svoji lastni poti, s Samijem ali brez njega.

Krog

(Der Kreis), r. Stefan Haupt, Švica, 2014, 102'

Igrani dokumentarni film nas popelje v Zürich v 50-ih letih. Mlad učitelj Ernst Ostertag se pridruži gejevski organizaciji Der Kreis, ki je veljala za pionirko na področju gejevske emancipacije v Evropi. Ernst se nesmrtno zaljubi v transvestitsko zvezdo Röbbija Rappa, a njuno zvezo nenehno ogroža nestrpno okolje. Presunljiva zgodba o dosmrtni ljubezni in neustrašnem boju za gejevске pravice v časih represivne politike.

VEČ O FILMU BO PO PROJEKCIJI POGOVOR
SAM REŽISER STEFAN HAUPT!

Pes

(The Dog), r. Allison Berg in Frank Keraudren, ZDA, 2013, 100'

Avgusta 1972 je John Wojtowicz, znan kot »Dog«, poskusil oropati brooklynsko banko, da bi lahko plačal ljubimčevo spremembo spola. V banki je kar štirinajst ur zadrževal talce. Leta 1975 je bil o tem dogodku posnet film *Pasje popoldne* z Al Pacinom v glavni vlogi, v tokratnem dokumentarcu pa spoznamo kulturno osebnost pravega »Psa«.

Kate Bornstein, queerovsko in prijetno nevarna

(Kate Bornstein Is A Queer and Pleasant Danger) r. Sam Feder, ZDA, 2014, 72'

Poliamorna in S/M translezbica, aktivistka, dramatičarka in igralka Kate Bornstein je svetovno znana figura, zaslužna za večjo transspolno vidnost, tudi zaradi svoje izjemne knjige *Spolna izobčenka: o moških, ženskah in nas ostalih*, s katero je radikalno premestila tako meje spola in seksualnosti kakor našega razumevanja.

SUZANA TRATNIK

GOREČA ANONIMNOST

Med snovanjem nove številke gejevsko-lezbične revije *Revolver*, v Branetovi kuhinji leta 1990, smo ugotavljali, da je homoseksualnost v Jugoslaviji, nič manj v Sloveniji, še vse preveč anonimizirana. Ko je kolega v šali predlagal javni samosežig iz protesta proti homofobiji in molku, sem pripomnila, da še to ne bi zaleglo, kajti homoprotestnik na Prešercu bi se gotovo še sežgal brez imena – in kljub javnemu protestu zgorel anonimno. Trapasta šala je bila po svoje zlovešče preroška. Na tedanjih sestankih smo se dobivali Brane Mozetič, Nataša Sukič, Bogdan Lešnik, Jasna Klančič, jaz in drugi. Mnogih »drugih« iz previdnosti še danes raje ne poi-
menujem, ker se nekateri nikoli niso otresli svojih psevdonimov, za druge pa se mi dozdeva, da so obtičali v nekakšnem »mehkem« klozetu, ko vsi njihovi prijatelji, prijateljice in ožje okolje na dvajsetih kvadratnih metrih vedo »vse« o njih, z aktivizmom pa se ne ukvarjajo več, zato ni potrebe, da bi se razkrivali. Zanimivo je, kako hitro mine potreba po razkrivanju še celo tiste, ki so svojo pot na lgbt-sceni začeli v drznih 80-ih ali manj optimističnih 90-ih, nakar so se utrudili, se umaknili ali nehali izzivati večinsko strejtarsko družbo in so danes spet v klozetu, čeprav si marsikdo to razloži tako, da so samo starci z urejenim življenjem. Če se je prej govorilo, da te razkrivanje homoseksualnosti lahko stane najmanj službe in kariere, se danes dobro vidi, da tudi vrhunska kariera ne pomeni nujno več poguma in samozavedanja. Še vedno bi goreli anonimno.

A šalo na stran: samosežig je le preveč skrajn odziv na zaroto molka. V današnjih časih so se stvari spremenile na bolje. Samo pogledjmo, koliko lgbt-kandidat in kandidatov se je nedavno podalo v politične vode in si vzelo tudi pravico biti izvoljen, ne samo voliti druge. Na večno jadikovanje: »Zakaj se noben politik/političarka ne razkrije kot gej?«, smo odgovorili strumno, z vstopom razkritih lezbijk in gejev v svet politike! Saj druge poti sploh ni – skrivači/ce v politiki se pač nikoli ne bodo aktivno zavzeli za lgbt-stvar.

Lezbijka in gej sta se še v resničnostnem šovu *Kmetija* vehementno predstavila kot aktivista. Kaj potem, če se mnogi stari geji in lezbijke z močjo, vplivom in slavo še vedno skrivajo – prihajajo novi! Situacija sploh ni tako alarmantna, pravzaprav spominja na obravnavo nasilja v javnih medijih, zlasti na televiziji. Med gledanjem kriminalk, občutljivih dram ali resničnostnih šovov nas po novem v desnem zgornjem kotu ekrana živcira ikonca, na kateri sta upodobljena odrasli in otrok, ki svetuje, naj otroci gledajo oddajo v spremstvu staršev. Če že morajo gledati nasilje. A v začetku septembra, ko se je začela šola, smo na poročilih o nenehnem koncu sveta na tistem televizijskem kanalu videli prispevek o tem, da so Slovenijo preplavile divje svinje, ki bodo kmalu vdrle na naše ulice, vrtove in domove, zato jih je treba redčiti. To počnejo lovci, ki pa jih je vse manj, zato novačijo nove. Medtem ko je gospod lovec pred kamero pojasnjeval, kako fajn

hobi je lov, a tudi drag in resen, smo v desnem kotu ekrana spremljali posnetke streljanja divjih svinj po tekočem traku – svinja teče po gozdu, pok, strel jo pokosi, svinja se zvrne po tleh in krvava obleži. In tako nekajkrat. Brez kakršnegakoli opozorila o nasilju, kajti ubijanje je v določenih primerih plemenito ali vsaj ekonomsko upravičeno. Pa saj so samo svinje. Brez imen in lastnikov.

Tako je s problemom anonimnosti pri lgbt-tematiki – po eni strani visoka stopnja razkrivanja lgbt-populacije in tudi širše družbene podpore, po drugi strani pa ostaja in vztraja sindrom skrivanja in klecanja pod dolgočasno težo anonimnosti.

V arhivskem fasciklu *Monokla* sem našla pismo internetne skupine mladih lezbijk, približno iz leta 2003. To je bil čas klubskih izkaznic, toda anonimna dekleta so hotela, da jim lezbični klub omogoči skrita srečanja brez izkaznic in brez navzočnosti vseh drugih obiskovalk oziroma rednih članic. Ker vodstvo kluba na to ni pristalo, so se brezimne žalostile, kako naj pre(žive) v tem sovražnem svetu, če jih še lastna vrsta ne podpre – očitno tako, da bi jim zagotovila višjo stopnjo skrivanja? Pustimo jezo ob strani, saj je zdrava – če so se takrat jezile na edini lezbični klub v Sloveniji, se morda po desetih letih vsaj nekatere le razjezijo nad družbeno nestrpnostjo. Njihovo doživljanje lastne lezbičnosti, kot so ga opisale, me je v vsej srhljivosti spomi-

njalo celo na pismo kakšne samomorilke. Seveda anonimne ...

O anonimnosti, ki se je pred davnimi leti v malih oglaših zavijala v tančico sapfične »diskretnosti«, sem razmišljala zadnje čase, ko smo pri Škuc-Lambdi zbirali pisne avtoportrete za knjigo, ki izide ob 30-letnici lgbt-gibanja. Čeprav v času, ko to pišem, knjiga še nastaja, ni verjetno, da bi bilo v njej načrtovanih sto avtoportretov izpod tipkovnic posameznikov in posameznic, ki naj bi uporabili očitno ne tako enostaven biografski pristop. K sodelovanju v tej »knjižni paradi ponosa« so bili na široko vabljeni lgbt-ljudje, odzvala se najbrž ni niti polovica. Pustimo njihove razloge in »razloge« v nemar. Odzvali so se pa številni, ki so se doslej le malo ali se sploh niso posvečali aktivizmu. Prispelo je veliko avtoportretov in vsi so odlični, ganljivi, iskreni, duhoviti in jasni ter avtorice in avtorje postavljajo v polnokrven kontekst osebno-politične biografije, iz katere niso ne iztrgani ne enostransko obravnavani kot zgolj »drugačni«. Hvala vam – z branjem vaših avtoportretov sem imela sončno poletje. Tako kot sem spoznala, da anonimnost in sram drugih mečeta senco tudi na razkrite lezbijke, geje, transe in ostale črke, ker pač sporočata, da je biti »takšen« nekaj slabega in ta beden vtis včasih komajda popravijo milijoni razkritih posameznikov/ic. Zato pa smo ujeti v nasprotujoče si, nelogične dvojnosti, ko nas vztrajno opozarjajo na neprimerne medijske vsebine, hkrati pa nam navijaško prikazujejo pokol divjih svinj.

Pomoč

LEGEBITRINA SVETOVALNICA – poteka v obliki osebnega svetovanja, podpore in pomoči. Vsak ponedeljek, sredo in petek od 12h do 16h, ob torkih in četrtek od 12h do 18h na Trubarjevi 76/a ali po telefonu 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

SKUPINA ZA SAMOPOMOČ

OKUŽENIH GEJEV – v Sloveniji deluje internetna mreža HIV-pozitivnih gejev in skupina za samopomoč: člani se dobivajo enkrat na dva tedna. Če bi se jim rad pridružil, vprašaj svojega zdravnika na Infekcijski kliniki za kontakt. Anonimni e-mail: gaypoz.si@gmail.com <http://mercurysi.wordpress.com/>

ANONIMNO TESTIRANJE NA LEGEBITRI Brezplačno in zaupno testiranje na HIV in nekatere SPB (Hepatis B,C, Sifilis, oralno gonorejo) izven zdravstvenih institucij: testiranje poteka vsak ponedeljek med 18. in 20. uro v prostorih društva Legebitra, Trubarjevi 76a, Ljubljana. Enkrat mesečno je test mogoče opraviti tudi v klubu k4 (Roza sobota, Kersnikova 4) in klubu Tiffany (Metelkova mesto, Masarykova 24). Glej: www.testiran.si

Gejevske in lezbične pogovorne skupine

DIC Legebitra organizira družabne aktivnosti, namenjene mlajšim gejem in lezbijkam do 30. leta starosti. Za več informacij pokličite 01 430 51 44 ali pišite na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira tudi »Iskrene pogovore« za razpravo o tistem, kar želiš in te muči. Za več informacij pokličite 01 430 51 44 ali pišite na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira Četrtnove dialoge, namenjene pogovorom o zdravju, vključno s SPO. Srečanja potekajo vsak delovni četrtek ob 20. uri v prostorih Legebitre na Trubarjevi 76 a Ljubljani. Več informacij www.facebook.com/cetrtkovi. dialogi in cetrtkovi.dialogi@gmail.com.

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) po predhodni napovedi potekajo pogovorno-filmski večeri, delavnice in bralni krožek Anonymous readers. Za program in vsebino glej: www.kulturcenterq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) poteka dvakrat na mesec Lezbično-feministična univerza, kjer potekajo predavanja, pogovorni večeri in kulturni dogodki na temo lezbičnega feminizma. Za program in vsebino glej: lezbicnofeministnauniverza.wordpress.com/ in <http://twitter.com/lezbicuniverza> in LFU na Facebooku.

Informacijski centri in knjižnice

Info točka Legebitre, Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana. Odprto vsak delovni dan med 12. in 16. uro. E-mail: legebitra@siol.net. Telefon: 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

Lezbična knjižnica, Metelkova 6, 1000 Ljubljana (1. nadstropje, prostori Škuc-LL). Telefon: 01 432 73 06. Izposoja: četrtek in petek od 15. do 19. ure [www.ljudmila.org/lesbo/knjiznica.htm]

Galerija Media Nox (Kotiček za istospolno usmerjene mlade) in Homodok Maribor (Arhiv za gejevske in lezbične študije), Židovska 12, 2000 Maribor.

Revije ter radijske oddaje

Narobe [www.narobe.si]

Lezbomanija na Radiu Študent (vsako prvo soboto v mesecu ob 13. uri) [www.radiostudent.si (kultura – lezbomanija)]

Transintegral na Radiu Marš (vsak zadnji četrtek v mesecu ob 13. uri) [www.radiomars.si]

GLBT organizacije

DIC Legebitra [www.drustvo-legebitra.si]

Gejevska sekcija Škuc Magnus [www.ljudmila.org/siqrd/magnus]

Lezbična sekcija Škuc LL [www.ljudmila.org/lesbo]

Društvo DIH – Enakopravni pod mavrico DIH [www.dih.si]

Društvo Parada ponosa [www.ljubljana pride.org]

Heterhomo naveza [www.facebook.com/heterohomo.si]

Športno društvo Out in Slovenija [www.outinslovenija.com]

Lingsium – skupina za istospolno usmerjene mlade Maribor [www.lingsium.org]

Neformalna skupina Medoti [www.medoti.si]

TransAkcija [www.facebook.com/transakcija]

KVartIR [www.facebook.com/drustvokvartir]

Klubi in bari

Skrito Cafe Lounge Bar
Splavarski prehod 5, Maribor

Café Zebra, podhod železniške postaje Ljubljana

Tiffany – LGBTQ klub v okviru ŠKUC – Kulturni center Q, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.kulturcenterq.org/]

Monokel – lezbični klub v okviru sekcije ŠKUC – LL, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.klubmonokel.com]

Klub K4 – sobotni gejevski in lezbični diskoteka enkrat na mesec. Kersnikova 4, Ljubljana. [www.klubk4.org]

Gymnasivm – klub in savna, Ulica pohorskega bataljona 34, Ljubljana. [www.klub-libero.si]

Cafe Kolaž
Gornji trg 15, Ljubljana [www.facebook.com/kafe.kolaz]

Pritličje
Mestni trg 2, Ljubljana [www.facebook.com/pritlicje]

Internet

Slovenski seznam virov za geje in lezbijke SIQRD [www.ljudmila.org/siqrd]
Blog Glavca [http://glavca.blog.siol.net/]

Mejling liste

Mreža – poštni seznam (mailing lista), ki je namenjen diskusijam o queer (gejevskih, lezbičnih, biseksualnih, transvestitskih in transseksualnih) temah in obvestilih o queer dogodkih v Sloveniji. [www.ljudmila.org/siqrd/mreza]

Forumi

Forum za asekualce [http://asslo.mojforum.si/]

Mavrični forum [www.mavricni-forum.net]

Open Cafe forum [http://forum.open.si]

Drugačen [www.drugacen.net]

Rozalija (za roza mame in očete) [http://rozalija.editboard.com/]

Forum No Labels [http://nolabels.si/forum/]

Kultura

Ljubljanski festival gejevskega in lezbičnega filma - najstarejši tovrstni festival v Evropi. Poteka vsako leto konec novembra / začetek decembra. [www.ljudmila.org/siqrd/fglf/]

Roza kino
Kino Udarnik, Maribor
<http://zavodudarnik.wordpress.com/roza-kino/>

Zbirka Lambda, zbirka literarnih in teoretskih del s področja homoseksualnosti. [www.ljudmila.org/siqrd/lambda.php]

Zbirka Vizibilija, lezbična knjižna zbirka. [www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.htm]

ŠKUC - Kulturni center Q (klub Tiffany) – literarni večeri, bralni krožek Anonymous readers, performansi, koncerti, razstave, filmski večeri, delavnice idr. www.kulturcenterq.org/.

Zavod Pink Klip – razstavi in drugi projekti. pink.klip@gmail.com.

Prijava homofobičnega nasilja

Povej naprej! [DIC Legebitra]
Prijava: legebitra@siol.net
ali po telefonu 01 / 430 51 44 (Jasna)

Roza alarm [Škuc-LL]
Prijava: www.ljudmila.org/lesbo/alarm

Glb-frendli usluge

Zdrav splet
Analo zdravje, testiranje, kirurgija, estetika
Cesta v Mestni log 55, Ljubljana
Telefon: 040 431 070
Lackova cesta 54, Maribor
Telefon: 02 614 44 77

Zobozdravnica Mojca Koželj, dr. dent. med.
Zdravstveni dom Ljubljana
Enota Polje (Vevče)
Cesta 30. avgusta 2, Ljubljana
tel: 01/5864-951

Turistična agencija Let's go rainbow
Dunajska 29, 1000 Ljubljana
[www.letsgorainbow.com]

narobe

Anja Koletnik
29
Osebnostno je politično.
Nebinarno bitje, (trans)
feministka, aktivist.
(gender) queer.
trans

Ada Černoša
23
Polnočasna tečka
feministka
biseksualka,
queer

Martin Gramc
23
Alka – intelektualka
gej

Foto razkritje

Vabljeni k sodelovanju pri akciji Foto-razkritje!
Kontakt: legebitra@siol.net

Matej Repič
23
Fant mi ne verjame.
queer

Besede. Besede. Besede.

Odprava vseh vrst diskriminacij in vzpostavitev ničelne stopnje tolerance do homofobije in vseh oblik nestrpnosti. Na podlagi odločb ustavnega sodišča bomo pristopili k odpravi sistemske diskriminacije istospolnih partnerjev in istospolno usmerjenih ljudi.

Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandatno obdobje 2014-2018, str. 41

Dejanja? Dejanja? Dejanja?

ISSN 1854-8474
9 771854 184700 4